

Protestáns Közlöny.

AZ ERDÉLYI EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

1894.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ:

SZÁSZ GERŐ,

EGYHÁZ

HUSZONNEGYEDIK ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRTT.

NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1894.

TARTALOM.

	Lapszám		Lapszám
Balla Károly		Csiky Lajos	
Nyílt levél a szerkesztőhöz	155	Fölkérés	379
Barabás Samu		Egerházi Lajos	
A deési egyházmegyéből	4	A karácson előállításának története	420
Baróthi		Farkas Sándor	
Az erdővidéki egyházmegyéből	87, 96	Jefte leánya	422
Dr. Bartók Jenő		Felméri Lajos	
Múlt és jövő	9, 19	A vallások parlamentje	2
Epigon imádságírás	128, 137	Ferenci Gyula	
Evangeliumi elmélkedések (bírálat)	205, 213	Nem é demelt vádak	11
Az egyházkerületi papi értekezéslet	249	Földes György	
Az Egyházkerületi Papi Értekezéslet tisztválasztó első közgyűlése	326	Az orbai egyházmegyéből	229
Jegyzői jelentés az okt. 1-sei papi értekezésleten	334, 340	Dr. Gidófalvi István	
Karácsonban	413	A hitelszövetkezetekről	348
A német protestáns istentisztelet	429	Erdély és a szövetkezetek	373
Br. Bánffy Desső		Nyílt levél	391
Élnöki megnyitó beszéd	107	Gönci János	
Benedek Árpád		Specialitas ecclesiastica	251
A görgényi egyházmegyéből	154, 163, 173, 212, 220	Az új korszak küszöbén	281
Benedek Dénes		Gönci Lajos	
A baj és lehető orvoslása	375, 384, 392, 401	Szakács Mózes	370
Benke István		Hegedüs István	
Hol vannak a »Rikán-belöli Communitás« relikviái?	410	Jövendő Magyarország	289
A »Rikán-belöli Communitás« relikviái	418	Horváth István	
Biki Károly		Megnyilatkozás	381
Egyházpolitika	54	Dr. Kaposi Lucián	
Bitai Béla		Az ideál	221
A csikvármegyei körlelkészségből	15	Kálmán Farkas	
Kálvinisták Magyarországon	22	Még egyszer a Luther XII. psalmusa	97
Hány óra?	29	Kádár János	
A protestantizmus nem felekezett	273	Az egyetemes lelkészi gyámintézetről	217, 225, 233
A megveszekedett szomszéd	284	Kenessey Béla	
Bitai Kálmán		Feleletül a »Nem érdemelt vádak«-ra	21
Egy pár gondolat a beállandó új helyzettel szemben	407, 415, 426	Kerekes Endre	
Bodó		A kath. nagygyűlés és a protestánsok	46
Az erdélyi ev. ref. középiskolák történeti megírásáról	37	A kolozsvári theologiai fakultás	234
Dr. Both István		A vallástanítás ügyében történt mozgalmak	383
A nyugdíj-törvény és az erdélyi ev. ref. tanárok özv.-árvai alapja	389, 397	Kiss Sándor	
Egy pár megjegyzés a »Megnyugtató«-hoz	419	Nyílt kérelem	49
Gr. Csáky Albin		Dr. Kolozvári Sándor	
Törvényjavaslat, azon nyilvános tanintézeti igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők és tanítónők nyugdíjazásáról és hozzátartozóik ellátásáról, kikről állami, vagy más hasonló természetű közrendelkezéssel gondoskodva nincs	69, 77, 84	Helyzet-változások	322, 332, 339, 347
Csekme Ferenc		Konc József	
Képek a parokhiáról	5, 105, 147, 197, 386	Tofeus Mihály, erdélyi evang. református püspök élete	6, 17, 24, 32, 41, 48
Csak éppen egy kicsi dolog	160	Egyháztörténeti adalékok	121, 164, 182, 190, 286
Az ima az iskolában	313		292, 318, 328, 393, 402, 410
		Lajos János	
		Nyílt levél és válasz Nemes Árpád paptársamnak	31, 38
		Papi értekezéslet	253
		Az udvarhelyi egyházmegyéből	342, 351, 419, 428
		Lakatos Sámuel	
		Tanítók és egyesületeik	399
		Lénárt József, Tavasszi József, Csekme Ferenc, dr. Gidófalvi István	
		Egy nyílt levél	274

T A R T A L O M.

	Lapszám		Lapszám
Id. Léssai Ferenc és a kollégium előljárósága		Meghívó	289
Kérelem és felhívás a kolozsvári evang. ref. kollegium érdekében	195	Kapunyitás előtt	297
Magyarósi István		Mind a diadalomig	321
Teendőink	425	Megnyitó beszéd az okt. 1-i papi értekezleten	331
Mesei Albert		Gróf Bánffy Miklós	413
Székfoglaló beszéd	305	Teleki József	
Molnár Albert		A vadházasság	62
Jókai jubileuma alkalmából	16	Tóth Sámuel	
»Valamit ember vetend, azt aratja«	302	Felhívás és kérelem	354
Új helyzetünkben	357, 365	Dr. Török István	
Molnár Lőrinc		Egyházkerületünk története	55
A bazeli theol. Alumneum ötven éves jubileuma	378	Complanatio	278
Nagy Domokos		Megnyitó beszéd	307
Töröljük le a legkeserűbb könnyet	27	Vajda Ferenc	
A mi árvaházuuk	193	Nemzeti egyház	35, 43
Nagy István		Könyvismertetés	81, 89
Egy érdekes irat	156	A papság jövője	141, 149
A fekete és a veres internationale	203, 211	Egyházaink helyzete és feladata	201, 209
A mik ezután vannak	259, 267	Nemzeti iskola	290, 299
Nemes Árpád		A kolozs-kalotai egyházmegye közgyűlése	309, 316
Papi nyugdíjintézetünk ügye	94, 104	A papi értekezletekről	315, 324, 335
Nemes Ferenc		Szent nép és királyi papság	405
A széki egyházmegyéből	260, 269, 277, 284	Valler József	
Nemes Sándor		Mit tegyünk az anyakönyvvel?	358, 366
Tóth Imre	73	Váró Ferenc	
Parádi Kálmán		A tanári nyugdíj-törvényjavaslatról	83, 92
Tanügyi előadó évi jelentése	169, 179, 187, 194	Vásárhelyi Boldissár	
Ifj. Péter Károly		Vélemény az orsz. ev. ref. lelkész özv.-árvai gyámintézetnek Alapszabály - Tervezetére nézve	227
Újévi gondolatok	1	Veritas	
Rákosi György		Egy pár észrevétel »Az egyházkerületi közgyűlés figyelmébe« című cikkekre	103
Protestáns egyetemek	115	Zayson János	
Megelőző irodalmi harc	246, 254, 261, 270	Szerény észrevétel	45
Sámuel Aladár		Protestáns hazafiság	51, 59
Hegedüs Sámuel életrajza	56, 64, 71, 79, 87, 230, 238	Az egyházkerületi közgyűlés figyelmébe	67, 75
Részlet Kovács József életrajzából	310	Ultramontán hazafiság	123, 131
Sylvester Domokos		Név nélkül:	
Emlékezés egy ref. papra	336, 343, 352, 362	Igazgató-Tanácsunk üléséből	13, 23, 39, 47, 63, 85, 95, 119, 132, 153, 172, 181, 196, 204, 228, 245, 268, 276, 308, 325, 336, 342, 350, 361, 385, 409, 417
Szabó Jenő		Az igazgató tanács évi jelentése	108, 117, 126
Karácson	422	A deési egyházmegyéből	236
Szalmári		A marosi egyházmegyéből	246
Egy nagyobb szabású lelkészi értekezlet	252	A nagy-enyedi egyházmegyéből	237
Szász Béla		A reformátusok küldöttsége a királynál	40
Szíves kérelem	219	Az egyetemes konvent gyűlése	143
Szász Domokos		Az egyházkerületi közgyűlés lefolyása	112, 119
Püspöki jelentés	99	Az »Észrevétel«-hez	243
Az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet alapszabály tervezete	134, 144, 151, 161	Az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet alapszabályai	124
Előterjesztés a theol. fakultás ügyében	167, 177, 185	Debrecenből	301
Előterjesztés a közalap tőkének elhelyezéséről	257, 265	Egy új buddhista »Okmány« Jézusról	174
Szász Gerő		Észrevétel	228
Kossuth Lajos	91	Ha valaki megdob kővel	23
Br. Vay Miklós	159	Kerekes József jubileuma	189
Fölkérés	225	Külföldi egyházi szemle	14
Megnyitó beszéd a jul. 19-én tartott egyházkerületi papi értekezleten	241	Kollegiumaink a milleniumi kiállításon	375
		Sajtóhiba	219

TÁRGYMUTATÓ

az 1894. év folyamán kiadott általános érdekű rendeletekről,
melyek a „Protestáns Közlöny“-ben közzétettek.

M e g j e l e n t		T á r g y
A «Prot. Közlöny» számában	Igazgatótanácsi szám alatt	
6.	228—1894.	Körlevél a tényleges szolgálatban elhunyt vagyontalan honvédek és csendőrök díjtalan eltemetése tárgyában.
19.	1093—1894.	Körlevél az elemi népiskolákban és a felső népiskolákban használandó írófüzetek szerkezete, minősége, sat. tárgyában.
20.	1241—1894.	Körlevél a minimális tanítói fizetések és korpótlékok rendezése tárgyában.
20.	1090—1894.	Felhívás a milleniumi orsz. kiállításon való részvétel tárgyában.
21.	1305—1894.	Körlevél az egyházközségek orgona-szükségleteinek hazai iparosoknál való beszerzése iránt.
28.	1694—1894.	Körlevél a községek, valamint a hitfelekezetek által fenntartott elemi iskolákban működő tanítók és tanítónők fizetés-rendezése és új állomások szervezése tárgyában.
29.	1920—1894.	Körlevél a portómentességgel való visszaélés tárgyában.
39.	2630—1894.	Körlevél a családi értesítők kiállításánál előállható bélyegmentesség tárgyában.
51.	3486—1894.	Körlevél a kántori és tanítói díjlevelek elkülönítése tárgyában.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Január 4.

1. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Újévi gondolatok.

Ismét egy esztendő hanyatlott alá a mulandóság országába, s nyomában egy másik, egy új emelkedett fel az örökkévalóságból.

Az idő forrásának e nevezetes pontján, hol a múlt és jövő egymással ölelkeznek, a társadalom ahhoz a vándorhoz hasonlít, a ki fárasztó utazás után otthonába tér vissza, hogy fáradalmaikat ki-
piheven, s magáról az úti port lerázva erőt gyűjt-
sön, és legalább egy futó pillantást vessen a hosszú útra, mely még előtte áll. De alig szentel néhány órát a nyugalomnak, alig tekint vissza vándor-útjára, hogy számba vegye a leküzdött nehézségeket, az akadályokat, a melyeket el nem háríthatott, a kivívott sikert és meghiusult törekvéseket, már hangzik a kötelesség hívó szava «Előre!» S ime, a sürgés-forrás mindenfelé meg-
újul, a félbehagyott munka megered, a tevékenység zúgó kerekei ismét mozgásba jönnek.

Mi is hallottuk a munkára hívó szózatot. Ámde, lelkünk nem tud oly nyugodtan átlépni az új esztendő küszöbén. Ohajtana betekinteni annak titokzatos homályába, és tájékozást nyerni e kérdésre Vajjon, mit hoz a jövő?

Nem csoda tehát, ha, mielőtt munkára vet-
nök kezünket, pár pillanatra szabad szárnyalást engedünk sovárgó lelkünknek, és a múltnak tü-
körében keressük a jövőnek körvonalait.

A múlt fény-, és árnyoldalainak arányai szerint remény, vagy kételkedés foglalnak helyet keblünkben. Ha a múlt sok jóval halmozott el, míg a szenvedések csak ritkán látogattak el hozzánk; ha terveinket, törekvésünket ohajtott siker koronázta: reménykedve nézünk szembe a jövővel; ha pedig bánat és fájdalom, hiábanvaló küzködés és meghiusult remény váltakoztak életünk folyamán kétség, sőt, tán elcsüggedés foglalja el a jövőbe vetett bizalom helyét. És ez természetes. «Hiszen, a lelkünkbe ta-

padt benyomások adják meg színét annak az üvegnek, melyen áttekintve, szoktuk magunk elé rajzolni a jövőt.»

Minden egyes ember e benyomások szerint szövögeti jövője szálait. Minket, azonban, nem az egyesek reményei, és várakozásai érdekelnek, hanem főképpen ez a gondolat foglalkoztat vajjon, nemzeti életünkre, s közelebbről, magyar református egyházunkra nézve mit rejt magában az új esztendő?

E kérdés első részére a felelet kedvező, vagy kedvezőtlen, a szerint, minő szempontból fogjuk fel azokat a reform-törekvéseket, melyek most hazánkban a megvalósulás küszöbén állanak, s melyek, a vallást és egyházakat is érintvén, a legnagyobb hullámszásban tartják a kedélyeket. A kiknek szemét sérti a világosság terjedése; a kik következetesen minden szabadelvű eszmének ellenségei; a kiket csupán e jelszó lelkesít: «átok a jelenkor szellemére; egy ember uralkodjék csupán isteni hatalommal a földön, még ha milliók boldogsága, s a népek haladása esik is áldozatul»: az ilyenek most is nagy veszedelmet jövődőlnek, s a jelzett reformok keresztülvitelét egyházuk és hitük elleni merényletnek tüntetvén fel, igyekeznek, felforgatni a köznyugalmat. Mi, azonban, a kik minden szabad eszme diadalát örömmel üdvözöljük, az úgy nevezett egyház-politikai reform-javaslatokban is a szabadelvű törekvések megvalósulását látjuk, s azoknak törvényerőre emelését az egységes nemzeti fejlődés legfőbb biztositékaul tekintjük. Ennélfogva, jóllehet azok többé-kevésbé egyházunk jogait is érzékenyen érintik, nem félünk az idők jeleitől, melyek oly sokakat megijesztenek; nem ágitálunk, és nem fenyegetözünk, hanem érdekeinket igyekszünk összhangzásba hozni egy magasabb érdekekkel: a haza javával.

Sokan vannak, a kik a múlt és jelen tapasztalataira hivatkozva, ref. egyházunknak is kétes

jövőt ígérnek. Ők csak azt látják, hogy sok helyen a hivek buzgóságát hideg közöny váltotta fel, s a vallást és ennek hirdetőit nem tisztelik eléggé, hogy az erkölcsi élet folyton lazul s úgy az egyeseknél, mint a társadalmi élet mezején bizonyos materiális gondolkozás, sőt skeptikus felfogás vert gyökeret, mely elébb-utóbb le-tördeli a lélek virágait, s megfosztja az embert mindattól, a mi benne nemes, magasztos vala. Hivatkoznak arra, hogy néha azok is, a kik hivatalosan, apostoli buzgósággal munkálni a vallásos eszmék és igazságok terjedését, lágymelegek, állásukkal nem törődnek, hanem világi örömeikben keresnek szórakozást. Aztán, látják, hogy a hitetlenség szelleme, mely istennek és mindannak, a mi szent, esküdt ellensége, mely haladni akar cél nélkül: ez a szellem folyton terjed s egyházunkban is kezdi felüttni fejét, sőt helyenkint gyorsan harapózik, mint a futó tűz. S vele karöltve jár a kétely, mely nem lát mélyebben a felületnél; mely ragyog, de nem melegít, örökké kételkedik, de a tagadás utvesztőjéből kibontakozni, nem tud soha.

Valljuk meg, hogy e jelenségek sok helyen előfordulnak s így a miattuk való aggodalom nem egészen alaptalan. De azért, nincs okunk, sötét színűnek látni egyházunk jövőjét. Mert, ha mutatkoznak is a test egyes részein kóros tünetek, nem szabad, kételkednünk az egésznek életképességében. S valósággal, a ref. egyházban a vallásos buzgóságnak és áldozatkészségnek annyi felemelő példájával találkozunk, hogy ezek mellett ama kóros állapotok csak kivételes jelenségnek tűnnek fel.

Nem félhetjük tehát nemzetünket és egyházunkat a jövődtől, sőt, meg vagyunk győződve, hogy a beállott esztendő az öntudatos fejlődésnek újabb erős alapokat teremt s a vallásos buzgóságnak újabb felemelő példáit fogja felmutatni.

E reményben, teljes bizalommal tekintünk szembe azzal, a mit hozni fog a jövő.

Ifj. Péter Károly.

A vallások parlamentje.

Mindenki tudja, hogy az angolok igazán vallásos egy nemzet. Az Új-Világba letelepülve és idegen elemekkel vegyülve, az amerikai nemzetet alapították; de ott is hiven megőrizték régi hazájokban szerzett vallásos természetüket. Az angoloknak és amerikaiaknak a vallás se nem pusztán theologia, se nem pusztán theosofia, hanem mind a kettőnél jóval több: a szívben élő

hatalom, fegyelmező erő, erkölcsi törvény, felbonthatatlan köteleke a szívnek a világ élő teremtőjével: istennel. Az amerikaiak azoknak az angoloknak az egyenes utódai, kiknek atyái, régi hazájokban, büszkén nevezték magukat kovenantereknek, isten szövetségeseinek; kiknek, miután otthon megalapították a nemzeti szabadságot, szívükben az a vágy támadott, hogy azt átplántálják a nagy oceánon túlra is. Kivándoroltak tehát az Új-Világba s ott háromezer mérföldnyi távolban megtermékenyítették a pusztaságot, törvénynyé emelték a tiszta erkölcsöt, új hazát s a hazában államot alapítottak a Bibliára, a könyvek könyvére, és abban egyházakat szerveztek, az evangélium tanainak hirdetésére. Innen van, hogy az Egyesült-Államok új elnöke hivatalába léptekor nem emberi törvényhozó Magna Chartájára esküszik, hanem isteni törvényhozóra a civilizált emberi nem erkölcsiségének alkotmány-könyvére: a Bibliára.

Angolok közt élve, érzi az ember, hogy a vallás, társadalmi és erkölcsi nagy hatalom, hogy a Biblia szint-egy befolyt e nagy nemzet érzés- és gondolkodásmódjának alakítására, mint legnagyobb remekíróik: Shakespeare meg Milton.

Az Angolországból magukkal vitt vallásosság és a hozzájáruló nevelésmód teszi az amerikaiakat erősekké, önmagukban bizókká és függetlenekké. Az amerikai ember szereti saját eszét használni, hogy higgyen, mint a hogy a saját lábát használja, hogy járjon. S minekutána saját hitével tisztában van, mint rendkívül tudni vágyó nemzet, tájékozódni kíván a többi nemzetek és népcsaládok vallása felől is, még pedig nem könyvekből, hanem közvetlen tapasztalatból, a különböző vallások legkiválóbb képviselőinek és tudósainak élő előadásából.

Igy történt, hogy múlt évben, a Chicagóban rendezett nemzetközi tárlattal kapcsolatban, a szó szoros értelmében, világra szóló vallásügyi kongresszust hívott volt össze a kiállítás elnöksége (1893.) szeptember hó 11-ére. Az ünnepélyes megnyitás napján tünt ki a kongresszus impozáns volta, midőn Európa, Ázsia, Afrika és Amerika főbb vallásainak képviselői és vezérférfiai egy merőben újkori «oecumenicum concilium»-ban együtt ülve tanácskozó, beszélő és vitatkozó gyűléssé: a vallások parlamentjévé alakultak, hol a róm. kath. biboros főpap kezdet szorított az indiai buddhista főpappal vagy az angol egyház püspöke a japáni «boncok» püspökével.

Beszélték ott katolikus biboros érsekek, püspökök egyetemi tanárok és más fajta tudósok, prot. papok, archimandriták, különböző tudományos intézetek elnökei, rabbik, főbb rabbik, hindu szerzetesek, buddha-papok, indiai szektafőnökök, miszsiionáriusok, sőt beszélt magának a khinai császárnak a követe is: egy tudós diplomata. Oroszországnak egy magas miveltégű és ékesszóló fejedelem volt a képviselője, Áfrikának egy néger herceg, Rómának egy kardinális, Franciaországnak a Sorbonne több tudósa, Angolországnak a kiváló szellemű dr. Momerie. Valóságos festői látvány volt a kiállítási Kolumbus-teremben együtt látni a legkülönbözőbb papi egyenruhás férfiakat békés egyetértésben: az észak-amerikai kardinálisok skarlátpiros és a görög püspökök fekete meg violaszín talárjait, a japáni boncok sárga tunikáit, a zsidó rabbik csupasz ruhái mellett a braminok keleti

viseleteit, s a presbiteriánok egyszerű palástja mellett a laikusok frakkjait. A ruházatban nagy volt a tarkaság, a nézetekben nagy az eltérés, nyelv dolgában is nagy volt a különbség; de azért általában az angol nyelv volt a parlament nyelve.

A parlament két módon folytatta is végezte a tárgyalásokat: közgyűléseken és szaküléseken. A tizenhét napig tartó ülészak alatt meglehetősen szép számmal tartott közgyűléseket: t. i. napjában hármát; s azonkívül a közgyűléssel párhuzamosan szintén nagy számú szaküléseket. Volt rá eset, hogy egyszerre hét-féle szakülés folyt, természetesen mind külön teremben. Midőn az északról és délről, keletről és nyugatról összegyűlt előkelőségek és tudósok együtt valának, úgy tetszett, mintha a galileai halászok kis csoportja istennek bámulatos műveit beszélte volna el, különböző nyelveken, a hallgatóságokra összesereglett emberek ezreinek. Igazán ezreinek, mert a közgyűléseket (melyeken a felolvasásokat minden vitatkozás nélkül tartották) rendszerint 4-5 ezeren látogatták, a társadalom miveltebb és tehetősebb osztályaiból valók, jobbára nők; a szaküléseket 50—200; és így átlag naponként 12—15 ezer ember érdeklődött a parlament tárgyalásai iránt.

A parlament e'nöke volt Joh. Henry Barrows theol. doktor, és presbiteri pap, kit egy tudós buddhista úgy üdvözölt, mint második Asokát (Asoka Kr. e. a 3-ik században hírneves indiai uralkodó, kit az utókor elnevezett «szeretetre méltó»-nak.) Az elnök megnyitó beszédében, szépen mondá: «Óhajtasunk és reményünk az emberek lelki látását bővíteni és tisztítani. Hisszük, hogy a nemzeteket és hitelveket egymástól egy részt a tudatlanság és az előítélet választja el: avagy ez a parlament nem segíthetne-e oszlatni az egyiket és enyhíteni a másikat? Miért ne örvendhetnének a keresztyének annak hallatára, hogy mint munkált isten Buddha és Zoroaszter által, Khina bölcsei által; India profétái és az Islam profétái által?» (Az «Islam profétái» nem sokat beszéltek, mert távollétükkel tündököltek).

«Ma összegyűltünk, mint emberek, egy istennek a gyermekei, hasonlók más emberekhez a gyarlóságban, bűnben és fogyatékoságban; az áhitatos lelkekkel osztozó társak a tökélyre vágyásban, a hitben és reményben; összegyűltünk az összehasolító theologia iskolájába, mely — remélem — inkább etikainak fog bizonyulni, mint theologiainak; összejöttünk — úgy hiszem — szívünkben szeretettel azzal az elhatározással, hogy levetközvéen legalább ideig-óráig minden ellenségeskedést, igyekezzünk megegyezési pontokat találni és megtanulni, hogy miben áll más hitvallásoknak az ereje, s miben a saját magunkénak a gyengéje. Nem azért vagyunk itt, hogy egymást bíráljuk, hanem hogy saját hitünkben fakadó meggyőződésünket nyíltan és határozottan ki mondjuk. A rajtunk kívül álló nagy világ majd szemlét tart munkánk fölött, s a jövő száz azt számon veszi. Nemes feladatunk az, hogy a lehető legjobb munkát végezzük.

Az elnök egész beszéde ékes körülírása volt a nagy gyűlés-terem eme családias feliratának: *Szeretet, Közösség, Atyafiság.* Érdekes volt az a jelenet is, midőn a különböző vallások képviselői az elnököt üdvö-

zölték: legtöbben angol nyelven; de egy chinai képviselő (Hong Pung Quang), egy japáni (Schibata), mint a Schintoismus képviselője, egy buddhista tudós Ceylonból, egy örményországi tanár, Minas Teheraz, saját anyanyelvükön beszéltek. Ugy beszélt egy fiatal pars nő is Bombayból, ki elmondá, hogy tizennyolc éves koráig tűzimádó volt, s midőn atyja a keresztyén hitre tért, kénytelen volt lemondani barátairól, rangjáról és birtokáról. «De ma, folytatá, nagyobb a türelem Indiában és az ő otthon maradt barátnői azt izenik amerikai nőtestvéreiknek, hogy őket is már valahogyan nevelik, és reményök van, hogy valamikor ők is gyönyörködni fognak mindenben, a miben a mívelt nők gyönyörködni szoktak.» Nagy hatást tett Scherez, — a Londonban megjelenő örmény újság szerkesztőjének — üdvözlete, a ki költői lendületű beszédében mutatott rá a parlament összehívásának főmotivumaira a következő szavakkal: «Columbus Kristófot, midőn hajója orrát álmainak emez országa felé irányozta, az a kegyes gondolat lelkesíté, hogy e föld benszüllötteit a római kath. hitre térítse. Önöket, nemes amerikaiakat, ennél még nemesebb gondolat lelkesíti, mert az egész emberiséget az egyetemes türelem és testvériség dogmájára próbálják téríteni. Öreg Árménia áldást kér ifju Amérikanak erre a vállalatára, s szívből kívánja, hogy sikerüljön lerakni a vallásos gyűlölet kialudt vulkánjai fölé a béke és egyetértés templomának fundamentomát »

A tárgyalat kérdések között mondhatni alaphema volt, melyet keresztyén, sőt nem-keresztyén szónokok is fejtegettek: «Isten atyasága és az emberek testvérisége » A többi tárgyalat kérdések közül, érdekességüknél fogva, kiemeljük a következőket. «Mit hagytak örököségül a kihalt vallások az élőknek?» «A történelem, dogma és ethika érintkező és össze nem férő pontjai,» «A katólikus egyház és a házasságkötés.» «A vallás befolyása a nőkre.» «A kijelentés szélesebb körű felfogásának szükségessége.» «A történelmi Krisztus.» «Görög bölcselet és görög vallás.» (Müller Miksától.)

A kath. egyház, mely kezdettől fogva buzgón részt vett a parlament előkészítésében, jeles szónokokkal vett részt: minők Gibbons érsek, Keane püspök és néhány egyetemi tanár. Emlegették ugyan e szónokok az egyház régiségét, de olybá tűnt fel ez a beszéd a zsidó vallás és a hinduismus társaságában, mintha a gyermek dicsekednék éveit nagy számával, száz éves nagy anyjával szemben. Az egyház autoritarius elve is hidegen hagyta az embereket az amerikai prot. felekezetek demokratikus elveivel szemben; de az önfeláldozó ember-szeretet nagyszerű műveire hivatkozva, úgyes tudták egyházukat úgy tüntetni fel, mint a köztársaságnak, s az egyház és az állam külön választása elvének barátját és őszinte támogatóját.

Nagy hatással beszélt az evolutio és vallás viszonyáról Drummond glasgowi tanár, kinek e tárgyról írott műve (Natural Law in the spiritual world: Természet-törvény a szellem világában) két év alatt huszonnégy kiadást ért és a Szeretetről írt beszéde háromszáztizezer példányban forog a közönség kezén.

A parlament tárgyalásaiba csak az utolsó napokon vegyültek némi dissonans hangok. India képviselői kö-

zött a legtudósabb és legbüszkébb az európai, és philozophiai miveltégü brahmin szerzetes: Swami Vivekanda nyíltan hirdette, hogy a keresztyénség Indiába nem viszen semmi ujat és semmi értékeset. Nemes valásoknak bővében van India, de az u. n. «élet kenyere» helyett többet érne India szegényeinek egy-egy darab igazi kenyér. Egy másik tudós Lahorából Lakshni Narain kimondá, hogy Indiában csak a legripókebb népesség, az utcásaprők és rongyszédők lesznek keresztyénekké, s azok is leginkább azért, mert ruházatot és kellő táplálékot találnak az egymást tullicitáló m. e. harmincféle ker. hittérítő társulatoknál.

Ime, madártávlatból tekintve a vallások parlament-jének harmadfél heti munkája. (A parlament tárgyalásai nemsokára megjelennek két vaskos kötetben.)

Ha most azt kérdezi valaki, hogy mi haszna volt Amerika egyesült államainak e congressusból? azt felelem: mindenestre volt két nagy haszna.

Egyik az, hogy tudásvágyuk kielégülést talált az idegen vallások lényege felől szerzett tájékozódással, mely egyszersmind látóköriket jelentékenyen bővítette. A ki tengert nem látott, ngy tartja az angol, annak látóhatára bizonyos tekintetben korlátolt. Ha ez igaz, akkor az is áll, hogy ha valaki áttekintést nyer azok fölött az eszmék fölött, melyek a népek tengere nevezetesebb törzseinek érzületét és cselekvésmódját ezer esztendőök óta szabályozták: bizonynyal, az összehasonlítás következtében, értelmi köre is nagyot bővül, megszabadul sok elfogultságtól, vallásos nézeteinek korlátoltságától és netaláni előítéleteitől; e mellett megismerkedik vallásos ideáljai magas vagy alantas voltával.

Ennél még nevezetesebb a második: az erkölcsi haszon. Az a tény, hogy a legkülömbözőbb vallások képviselői egy teremben, egymás mellett ülve, egymással színről színre megismerkednek: a legpraktikusabb bevezetés a türelem iskolájába. Am, a türelem ismét a kölcsönös elnézés, és a ker. testvériség pitvara; és amennyiben a krisztusi testvériség szelleme meghatotta az u. n. nem-keresztyén vallásokat, annyiban elékészítette az utat a jövő vallásának, mely mint Tennyson (éppen e parlamentre meghívóra adott válaszában) mondotta, nem egyéb, mint «hogy az egész világ aranylánczokkal kapcsolódjék Istennek lábához.»

Felméri Lajos.

Az egyházmegyéből.

A deési egyházmegyéből.

Mult év december hó 28-án közgyűlést tartott a deési egyházmegye, még pedig rendkívüli nagy érdeklődéssel. Ugy a papok, mint a képviselők és gondnokok majdnem teljes számmal jelentek meg. A nagy érdeklődésre az esperes-választás szolgált okul.

Tíz órakor vette kezletét gyűlés. Papp István, h. esperes megnyitó beszédében jelezte, hogy öreg Nesztorunk Nagy Lajos, esperesi hivataláról lemondott mélt. Igazgató-Tanács. őt bizta meg az esperesi teendők ideiglenes vezetésével.

Tárgysorozat rendén felolvastatott Nagy Lajos ny. esperes búcsulevele, melyben érzékeny hangon köszöni meg

paptársainak, a gondnokoknak és képviselőknek támogatását, szeretetét.

A gyűlés minden tagja a legnagyobb odaadással hallgatta búcsu szavait, s érdemeinek elismerését jegyzőkönyvre vétetni határozta, valamint egy felirat intézését is az egyházkerületi közgyűléshez, a melyben megerősítését kéri arra a határozatára, a mely szerint Nagy Lajost örökös tiszteletbeli esperesnek megválasztotta.

Tárgyaltatott a mélt. Igazgató-Tanács leirata, melyben véleményt kér az egyházmegyétől a Kajántó és a szomszédos községekből szervezendő körlelkészségre nézve.

Érdemleges tárgyalás után, elhatározottatott, hogy a vizitáció alkalmával az esperes tárgyaljon az egyes községekkel, szerezzen be statisztikai adatokat a községek vallási és nemzetiségi viszonyairól, geográfiai fekvésükről, stb, s ezek alapján készítsen egy véleményes előterjesztést a tavaszi közgyűlés elé.

Egy pár apróbb tárgy elintézése után, Papp István, h. esperes elhagyván az elnöki széket, felhivta a közgyűlést az esperes-választás megejtésére.

Simó Lajos, fáradhatatlan főgondnokunk ajánlotta, hogy Papp Istvánt, mint a ki 14 évi jegyzősége alatt nagy érdemeket szerzett az egyházmegyében, egyhangulag válasszuk meg.

Retegi Sándor, képviselő, Jónás Bálint, özvegy-árvai pénztárnok aat. ajánlotta esperesnek. Tíz tag titkos szavazást kérvén, a korelnök Szabó Lajos, koltói lelkész aa. azt el is rendelvén, az urnából 14 szavazat-többséggel Papp István került ki a győzelem pálmájával. A nagy többség hangos éljenzései között foglalta el ismét az elnöki emelvényt, eszmedús beszéddel köszönte meg a bizalmat, s programszerű székfoglalójában, mint a ki érzi a vállaira nehezült kötelességek sulyát, mindnyájunkat felkért a közös munkára, mert csak így mondhatja el az én terhem könnyü s az én igám gyönyörűsége.

A tetszéssel fogadott székfoglaló beszéd után, Barabás Samu, egyházmegyei aljegyző, üdvözölte a megválasztott esperes aat. Beszédében kötelességszerűleg rámutatott a nehézségekre is, a melyek között foglalta el Papp István az esperesi hivatalt. De nem mulaszthatta el felmutatni, mert hasonlattal élve, a nyílt tengerre is világító tornyokat építenek, hogy a hajós figyelmeztetve legyen a szirtekre, zátonyokra is, a biztos révpartot csak ezeknek figyelembe vételével érheti el. Így a megválasztott esperes aa. elé is szóló világító tornyot akar emelni, hogy mindnyájunk közös célját, az egyházmegye felvirágoztatását megvalósíthassa.

A gondnokság világi clem nevében Simó Lajos üdvözölte esperes aat.

Nagy Benedek pedig a megye tanítók nevében emelt szót és kérte támogatását.

Az üdvözlő beszédek elhangzása után, egy megható jelenet következett.

Jónás Bálint, lelkész aa, a ki egyike azoknak szorgalmas munkások ak. a kik szívből, lélekbeli ohajtják, hogy közügyek oltarai mindig jóillatu áldozati füsttel füstölögnek. ellentétl elé állott, baráti jobbot nyújtott neki, támogatását, munkaejét és szeretetét ajánlotta fel közös cél érdekében. Ezzel férfias felépésével, protestáns őszinteséggel mondott szavaival az ellentétes nézeteket, a pártkülönbsegeket teljesen elenyésztette, s délben, mikor asz-

talhaz telepedtünk, örömmel szemléltük az Irás szavainak teljességét «Ketten lesznek egy testté, azért többé nem kettő, hanem egy test. Adja az ég, hogy a mit Isten egybeszerkesztett, azt ember soha el ne válassza.

Nagyon természetes, hogy felköszöntőkben nem volt hiány. Nem e lap szelleméhez tartozik, hogy a felköszön-

tókkal is beszámoljunk. Elég, annyit említenünk, hogy a jól végzett alkotmányos mozgalom hatása alatt megemlékeztünk szeretett főpásztorunkról is, és üdvözlő távirattal kerestük meg!

E rövid tudósításomat e szavakkal fejezem be: éljen Papp István, a deési egyházmegye új esperese!

Barabás Samu
egyházmegyei aljegyző.

TÁRCA.

Képek a parokhiáról.

III. Tiszteletes úr párciálisra megy.

Nagy sürgés-forgás volt a csögi parokhián, mikor a bogi levélhordó egy nagy pecsétetes levelet hozott. Egész népvándorlás keletkezett a konyháról az irodáig, hol tiszteletes uram nagy tajték-pipájából olyan ködöt eresztett maga körül, hogy a félhomályban csak inkább sejteni lehetett, hogy valaki benn könyvet forgat.

«Tata, körlevél!»

«Apjok, körlevél!»

«Körlevél!» Hangzott mindenfelé.

Világi testvéreink még csak nem is gondolják, miféle rettenetes dolog van kifejezve ebben a két szócskában: *E s p e r e s i K ö r l e v é l*. Egy árkus papiros az egész (ha nem kettő), melynek felső bal-szegletén, a hivatalos szám (százan felül rendszeren) úgy néz ki, mint akár egy bolti kontó (ritkán százan alól), jobb felén pedig e kis szócska: «*s ü r g ő s*», egy egész végítéletet foglal magában.

Tizenkét fő és huszonnégy alpont alatt meghagyatik a tiszteletes atyafiaknak, hogy nyolc nap alatt, hivatalos felelősség terhe alatt, szedjék be az ekklezsia összes hátrálékait; jelzőlogilag nem biztosított tőkét mondjanak fel, és hajtsanak be; domesztikát hiánytalanul szolgáltatassák be; templom és iskola összes vagyontárárt írják össze, három példányban másolják le, s küldjék az espereshez; iskolai jegyzőkönyv, presbiterek és iskolaszéki tagok névsora, mulasztási és statisztikai kimutatás, stb. betérjesztendők.»

Az alpontokban «meghagyatik a szorgalmas vallástani-tás, biblia magyarázás, katekhizálás, énekkar-szervezés, katonakötelesek házasságára utasítások adatnak, s a papi egyenruha beszerzése melegen ajánlatik», s több effélek.

Végül, hivatalos tisztelettel értesíttetnek a m. t. tt. gondnokok, képviselők, lelkész atyafiak, hogy ekkor és ekkor, itt és itt párciális fog tartatni; mely után a t. esperes ur «szíves üdvözléssel maradván», villámgyorsan fut végig (csinos telegráf-dróton) a hír az egész parokhián, hogy párciális lesz!

«Mama, párciális lesz.»

Igaz, tata, hogy párciális lesz?»

«Úgy van; párciális lesz!»

Papnak, kurátornak, egyháziaknak, harangozónak ugyan-csak van dolga, tiszteletes asszonynak s leányainak ugyan-csak van gondja. Előbbiek rublikáznak, írnak, házalnak, kérnek, fenyegetnek, majd álogolnak szóval, nyolc napból csinálnak 16-ot, hogy megtoldják az éjszakával. Nem pihen familia sem. Legelősz is előszedetnek a ruhane-mük. Az a ki. pecsét, mely multkori lakadalomban esett magyarkán, átküldetik a rektornéhoz, k agyon jól ért a pecsét-tisztításhoz. Mama a fehérneműek közül fogatja a

legjobbat s egyik leány a vasalóban már keményen fujja a szentet. A mellényen egy pár gomb-üresség okozott legnagyobb bajt, mert a tata mindig elveszti a gombokat, már most bajos lesz kapni olyat. Éppen kapóra jött Pista jogászgye-rek itthon feledett mellénye, melynek gombjai leguillotinoz-tatnak s azok által a szép tizenhatéves kezecskék által, me-lyeknek birásáért egyik szomszéd fiatal pap a multkor is verset követett el (sok reminiscenciával az «Énekek éneké-ből) alkalmas és szükséges helyre kerülnek.

A nagy indulási napot megelőzőleg, estve, lekerült a hijuból a kézikoffer is (a tavalyi párciális óta nyugszik) s bizonyos szentimentális hangokon foly a társalgás. Szegény tata, párciálisra megy! Talán nem lesz valami baja. Bár-csak az esperes ne volna most is haragos, mint a multkor. Hátha nem lesz. Akkor is, legalább azt mondja a főjegy-zőné, s még a direktorné is emlegette, a nagytiszteletű asz-szony miatt volt mérges; a szürke lovak (hagyományos papi lovak) nem tetszettek s barnákat vétetett. Édes apám, lel-kem, ugy-e, van pártfogója ott fenn? Vajjon, a tanügyielő-adó nem tehetne valamit?

De, lelkeim! Ne fessétek az ördögöt a falra, hiszen, absolute semmi közöm és bajom nincs ez uttal az espe-ressel, inkább ő féljen most tőlem, mert párciálison a köz-katonákon van a sor, itélni eleven esperesek és holt hatá-rozatok, rendeletek felett. Erre való és ezt teszi az a u t o n o m i a.

Mégis, mégis atyuska. ne nézd te az autonomiát (én nem is tudom mire való az, még bajba viszi szegény ura-mat), hanem nézzed magadat, nézd az esperestet és nézzed az istent s hagyj békét az autonomiának. add meg a tisz-teleted, a mint illik s mondjad, mi is tiszteljük igen szépen. Azt is elejtheted, hogy visitációkor keresztelő lesz nálunk.

Két órával előbb kelt föl másnap reggel mindenki a háznál. Ajtócsattogás hallatszott át a szomszéd rektorékhöz is. Tiszteletes ur bizonyosan párciálisra megy, gyanitgatták untalan. A kocsis erősen haragudott a jókor felkelésért s a szolgáló durcáson fergette a macskákat.

A lovak már rég kapáltak az ajtó előtt indulásra készen, mikor tiszteletes asszony (a leggondosabb asszony a vilá-gon) utolsó hagyakozásait végezte. Sebesen ne hajtass, itt van külön aprópénz a külső zsebeiben. ebből fizetsz a vá-mos hidnál; a lábzsákot kerítsd jól magad körül. A koffér-ben vannak ruháid. utra csak nem adhattam ünnepi ru-hát, az irások legalól vannak, ugy, a mint a kurátorral ösz-szepakoltatok itt van pedig tiszta zsebkendő. látod, négy bog a szegletén. Az első bog azt teszi, hogy tiszte-lem espere. asszonyt (ha ott találna ienni) ásik bogrú! jusson eszedbe, hogy a kicsi Sándornak egy kalap kell; harmadik boggal menj be Réthiékhöz. kérdezd meg, mikor küldött levelet Pistánk tanuló társa, Ödön, s nem ir e va-

lami roszat; a negyedik bogrúl pedig ne feledd el, hogy: mulatni nem szabad.

Igy. Most minden megvan. Nem felejtessz valamit itthon? Gyermekek, nézzetek körül, nem maradt itthon tánának valamije? Hat válasz érkezett egyszerre, hogy: nem. No, hát szervusz, lelkem, viseld jól magad, és sokat ne ülj.

A tiszteletes párciálisra ment. Még nem volt a falu végén, mikor mint rémes vész-kiáltás hangzott a parokhia minden sarkában:

«Itthon hagyta a: pipáját! Csekme Ferenc.

Tofeus Mihály,
erdélyi evang. református püspök elete.

Irta: **Konc József.**

(Folytatás.)

4. 1684. Pápai Páriz Ferenc «Rudus redivivum» Szébenben kiadott munkáját Teleki Mihálynak, Tofeus Mihálynak és az erdélyi ref. 14 tractus espereseinek.

Ugyan Pápai 1687. kiadott «Pax Corporis» ának ajánló levelében ezt jegyzi Tofeusról «Ennek (t. i. a Pax Corporisnak) első javallója, sőt parancsolója (minek előtte én e felől gondolkodtam volna) volt amaz ecclésiánk Chrysostomusa, a boldog emlékezetű Tofeus Mihály uram, ki gyakorta szokta vala mondani, hogy két könyvet kívánna magyarul kibocsátva látni életében: ezt, melyet még akkor elvégeztem volt; és ezen kívül ama nagy híres vitéz urnak Mornaesusnak Misterium iniquitatis seu historia papatus nevű munkáját.»

Pápai ezen nyilatkozata szerint tehát Tofeusnak köszönhet és köszönheti a magyar olvasó közönség a Pax Corporis megjelenését. A Mornaesus említett műve lefordított-e magyarra, nem tudom; latinul 1662-ben adatott ki Hollandia Gorinchemium városában.

Politikai és vegyes tartalmu helyek leveleiből.

1672. nov. 28. Irja Telekinek Fehérvárról «Nem volt nekem most semmi írásra való alkalmatosságom, hanem Szepesi uram adá e levelet most könyörgéskor, hogy kglmed kezeihez küldjem.

Rosz hírek folynak itten Medgyes (Aranyos.) és Nagybánya felől. Tudom, a mit kglmed tehet, mint olyan szép ecclésiának végképpen elfogyásán megindult istenfélő ember, abban semmit el nem mulat, melyre én is kérnem uram kglmedet, ha jó készségét nem tudnám.

Ide, úgy látom, bizon, talán csak nádpálcához támaszkodni, annyit teszen (a bujdosóknak Erdélyhez).

A Némethi Görög László Kob uram leveleivel jövén szombaton, még itt van. Ugy tudom, a rebelliseket kéri kézhez. Számtalan a gonosz mindenfelől. Csak az egy isten tarthat meg, kit talán önnön magáért ő szent felsége megcselekszi.

1672. nov. 28-tól 1679. nov. 6-ig nem láttam leveleit. Ekkor megint így ír:

«Lelkem uram Azoknak a szegény magyaroknak síralmas buzgó hívásokra, hogy hogy kellene jó választ tenni, bezzeg, lelkem szerint akarnám érteni kglmedtől. De, talám az nem pennára való. És olyan reménységet is értek én már, hogy kglmed ide jőne, mely ha meglenne, talán nekem is a kglmeddel való beszédre kevés időm és részem lenne.»

1683. jul. 8-án levélben vesz bucsút Telekitől, midőn a tá-

borral Magyarországra indult. »Kedves Uram, vegye e kis írásomat. Isten, Uram mint eddig, ezután is kegyelmedet oltalmazza, önnön maga, dolgait boldogítsa, életét terjessze, egészségét megtartsa, szép házát virágoztassa és az ő idejében hozza meg Hazájának, szép házának s az ecclésiának, minden jóakaróinak s ha azt érném, énnékem is örömkre szívem szerént kívánom.« Két hóval később, szept. 15-én, ismét így ír Telekinek a táborba:

«Nem lehet semmiképpen, hogy ily közönséges örömben, melyet hozott a posta, Kglmednek ne írjak. Mert a mi Kglmetek felől való jó hírvételünk nem sokkal alább való a Jakob József felől való hirhallásánál. Marassza meg Isten azt a nagy kedvességet, melylyel vette a tábort, a mi kglmes urainkkal az az igen nagy tehető méltóságú fényes ember (Kara Musztafa nagyvezér Apafit, a ki a Lajtha mellett levő táborából hozzá rándult Bécs alá, zeneszóval fogadta) és hatalmas nemzet; adjon erőt arra is, hogy megtudja Kglmetek a maga és mi javunkra azt oltalmazni. Mi uram itt úgy élünk s vigadunk, ha Kglmetek ott él és dolgai jól folynak, és ha ott kglmetek fegyvert tart maga oltalmára, s a miénkre: mi itt imádságot a kglmetek és mi megmaradásunkra. E két eszközzel maradt eleitől fogván meg az isten népe. Én, uram, igen beteges vagyok; de, ha rajam állana, nem akarnék addig meghalni, míg isten kglmeteket örömmel engedné itthonn látnom, melyet cselekedjék hamar való időn az úr isten, és kglmedet urunkkal, s az egész táborral hozza vissza, és adja meg hazájának, az ecclésiának, szép házának kívánt jó egésséggel.»

Az Apafi fényes fogadtatásán, aug. 20-án való öröm nem sokára megváltozott. A fővezér visszaküldötte az erdélyi tábort Győrhez, honnan szept. 3 ról azt írta Apafi, «hogy jobb szeretné otthon inni a medgyesi bort, mint nyelni ott a port». Szeptember 12-én a török tábor már szét volt verve Bécs alatt. Apafi is haza érkezett seregével októberben.

Tekintetes istenfélő úr!

A mely írásokat kdnek küldtem vala, lelkem uram, ne vesszenek el tőlem. Ismét akarom ezt kdnek értésére adni. Vagyon nálam egy 1620-beli articulussa Magyarországnak, melynek praefatiojában okát adja az ország, mért állott el a királytól, és Bethlent mért választotta magának; az articulusokban szép rendet tartott Bethlen király, meddig terjedjen a püspökök hatalma és hányan hagyattassanak meg, nem tudom, vagyon-e ez kglmednek, ha nincs, szükségesnek itélném kglmed tudására. Bogáton vagyon, úgy tudom, ha kívánja kglmed, írja meg uram.

Pethő György neve alatt vagyon egy magyar historiája in quarto a Szegény Zrínyi urnak Bécsbül hozattam vala Szathmárra. Kende Gábor uramnál vagyon Huszton, jó könyv igen, ha Kglmednek nincs, onnan hozassa el magának. 1672. aug. 12. Radnot. (Teleki-levéltár, 116. sz.)

Ezen levél első részében utasítja Telekit oly művekre és okmányokra, melyekből irányt vehet egy fejedelmi tanácsos az állami ügyek intézésében. E szerint, nemcsak a szószékről és általánosságban intette, tanította a népet, az állam ügyeit intézőket társadalmi és politikai kötelességeik teljesítésére, hanem magánosan, külön-külön is jótanácsokat osztogatott.

A levél utolsó része irodalom-történeti adat, bár tévesen írta Pethő Gergely helyett Györgynek a nevet. A mű Pethő Gergely neve alatt jelent meg Bécsben 1660. «Rö-

vid magyar krónika sok rendbeli fő historiás könyvekből nagy szorgalmatossággal egybeszedegettetett és irattatott» címen. Az irodalom-történet körébe tartozik, kitisztázni Pethő Gergely, vagy Zrinyi Miklós az igazi szerző. Tofeus az utolsó mellett bizonyít. E levél azt is tanúsítja, hogy Tofeus figyelemmel kísérte az irodalmat, a tudományok fejlődését, megszerezte azonnal, a mint megjelentek, a jelesebb műveket és pedig nem csak a szorosán szakmájába vágó papi, hanem jogi, és egészségügyi műveket is. Tanult és tanított, mint jó pap, holtig.

A kolozsvári ref. kollégiumnak hagyott volt Barcsai Ákos 1661. május 15 én ötszáz aranyat, de ezen pénzt közel két évtized óta nem kapta meg a kollégium. 1682. dec. 11-én Tofeus következő levelével találja meg Teleki Mihályt ezen ügyben: «Tudja uram kglmed, hogy Barcsai fejedelem ötszáz aranyat hagyott volt a kolozsvári kollégiumra s szegény Kapiné asszonyom a lelkére kötötte megadását. Csak húzák, halaszták mindedig. Most azért uram, kglmed, pro sua autoritate, pietate et prudentia, mig divisor lenne, a megholt ur javaiból adatná meg vélek, mert bizony én soha sem hagyom. Mind addig instállok az országnak urunknak és meg kell lenni, mint a Jakab Gilányi javainak. Csak uram kegyelmed legyen ebben is, mint abban, mellettem.» Mi eredménye lett e fellépésnek, előttem ismeretlen. (Lásd a Barcsai hagyományról a kolozsvári ref. tanoda régibb és legújabb története 1874/5. évi Értesítőben, Szabó Samutól).

E levelében elárulja magát Tofeus, hogy a Gilányi féle ügy lebonyolításában, nemcsak pápasták és unitáriusok tanácsoltak volna: reformátusok is álltak háta mögött, Teleki, a mint itt említi.

Vitája Horváth Andrásal és a fehérvári pápista papokkal.

Keserű összeütközése volt Horváth András kassai s azután trencsényi ágostai iskola igazgatóval «de perseverantia sanctorum.» Várad 1650-ben megjelent theologiai disputatiója második része után álló függelék miatt, mintha Tofeus ezen függelékben az Arminiánok alatt az ágostaiakat értette és verte volna. (Danielik. Magyarázók II. k. 341. l.)

(Folytatása következik.)

Pályázati hirdetés.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság 1893-ik évi nov. 15-én, Budapesten tartott választmányi ülése határozatából, a nevezett Társaság pénzügyi és irodalmi bizottságának megállapítása szerint, a jövő évben tartandó közgyűlés utólagos jóváhagyása reményében, nemzetünk ezredéves fennállása örömnépe (1896.) alkalmára a következő pályázatot van szerencsénk kihirdetni.

Adassék elő a protestáns vallás-erkölcsi, közművelődési és nemzeti hatása Magyarországon, kezdettől fogva máig.

Az irandó munka 20 (húsz) nyomtatott ivnél nagyobb terjedelmű nem lehet. Ebben a keretben tüntetendő felmvelődés-történeti szempontból, történeti és statisztikai adatok alapján, az a befolyás, a melyet a protestáns vallás gyakorolt népünk vallás-erkölcsi életére úgy nyilvános istentiszteleti, mint magán és közéleti vallás-erkölcsi irányban, valamint a családi és polgári életre, a szokásokra, az egyéni és nemzeti

jellemre, s egyéb felekezetekre való hatásában; továbbá, a protestáns vallás hatása nemzetünk közművelődésére, különös tekintettel iskoláinkra, tudományos és irodalmi életünkre; végül, a nemzeti, politikai fejlődésre, tekintettel a nemzeti-ségre, az alkotmányra, a közszabadság érzésének ébresztésére, és a törvényhozásra.

A pályázat sikerének érdekében a Társaság kettős pályázatot hirdet; u. m. először, kívánatik az egész mű vázlatának, teljes tartalom-jegyzékének összeállítása, és valamely, tetszés szerint választandó, önálló fejezetének részletes kidolgozása. egész munka vázlata, s valamely önálló fejezetének kidolgozása 1894 szeptember hó 1-ső napjára közzétendő be a Társaság titkárához, idegen kézzel írva, zárt jelű levél mellett. A beérkező munkák szakszerűen megvizsgálván, vagy a legjobbnak talált vázlat szerzője nyert aztán a munka kidolgozására egyenes megbízást, vagy pedig több, a sikerre egyiránt reményt nyújtó munka bocsátatik szűkebb körű pályázatra.

A nyertes pályamű jutalma 2,000 (kétezer) korona (1,000 forint o. é.), a mely pályadíjon kívül a nyertes mű a Magyar. Prot. Irodalmi Társaság tulajdonába menvén át, még a szokásos ivenkénti 30 forintnyi írói tisztelet-díjban is részesül. Megjegyzetetik azonban, hogy a pályadíj csak abszolút irodalmi becsű műnek fog kiadatni.

Az egész pályázat végső határideje 1895. szeptember 31-ike, a mikor aztán a megbízás folytán irandó, akár pedig a szűkebb pályázatra bocsátott munkák a Társaság titkárához beküldendők.

Később érkezendő művek a pályázattól kirekesztetnek.

Kelt Budapesten, 1893. december hó 28-án.

Kenessey Béla,
a M. Prot. Irod. Társ. titkára.

Szász Károly,
a M. Irod. Társ. elnöke.

Különfélék.

Szives kérelem.

Nem hivatkozunk nagy ígéretekkkel, melyeknek fele sem szokott teljesedni. Nem tolakodunk senkihez, mint a házalók, a magunk nagy ajánlásával. Mint mindig, úgy most is, minden követelés nélkül, de a munka teljesítés önértékével lépünk olvasóink elé, és szivesen kérjük anyagi, és szellemi támogatásukat a jövőre.

Huszonhárom esztendeje, hogy lapunk fennáll. Kérjük olvasóinkat, vegyék elő e folyamokat, olvassák el, ha szórakozásból, ha csak próbából, és azonnal meg fognak győződni, hogy e lapokon összegyűjtve, megtalálják azt a becses anyagot, mely nélkül egyházkerületünk történetét ez időről megírni nem lehet és már csak e tekintetben is nagy, megbecsülhetetlen szolgálatot teljesítettünk.

Az előttünk álló esztendő sem lesz feladatokban szegény. Az ugy nevezett egyházpolitikai kérdések eldöntésére kerültek; új zsinati törvényeink szentesítése és életbe léptetése a küszöbön áll; az egyházkerületi Papi Értekezletet át kell adnunk a gyakorlati életnek: mindezek megkövetelik a tájékoztató szót, megvárják a hig-

gadt megvitatást. És ezek mellett, az erkölcsi és egyházi életnek jelentkezése a községekben, egyházmegyékben csak úgy válhatik termékenyítővé, áldásossá, ha a nyilvánosságból veszi táplálékát, és a nyilvánosság által visszahat az egészre.

Mi úgy képzeljük, hogy az a negyed század, mely hátunk megett van egyházi életünk tekintetében e lapot már lelkünk szükségévé tette, mely nélkülözhetetlen. Nem ígér eget, földet; nem dolgozik rendkívüli eszközökkel: de szánt, vet, gyomlál. meghozza a maga aratását és megadja a mindennapi kenyeret gazdagnak és szegénynek. A ki úgy gondolkozik, mint mi, az velünk kezert fog, velünk dolgozik, s velünk kéri a jó istent, hogy áldását adja közös munkálkodásunkra.

Kijelentve, hogy havi pályázatunkat fentartjuk, melynek eredménye látszik egy néhány derék tehetség feltünésében szívesen kérjük olvasóinkat, hogy továbbra is tiszteljenek meg bizalmukkal, támogatásukkal.

Kolozsvártt, dec. 27 1893. Szász Gerő.

= **Főtiszt. püspök, Szász Domokos**, aa. ki hivatalos, és családi ügyekben az innepeket, a múlt esztendő utolsó, és az új év első napját Budapesten töltötte folyó hó 2-án reggel Kolozsvárra, haza érkezett.

= **Az ó-esztendő utolsó napján délután**, bevégezdvén az istentisztelet, melyen mindkét templomunkat zsufozásig töltötte meg az áhitatos közönség, a kolozsvári kollégium tanári kara, az egyház közgyűlésének és a presbiteriumnak igen sok tagja, és a szeretetökkel nem szűkmarku kálvinista hívek tömegesen keresték fel főgondnokukat egyetemi tanár, nagyságos dr. Kolozsvári Sándor aat. ki nek barátságos szállásán, kolozsvári első-pap és esperes Szász Gerő tolmácsolta azt a nagyrabecsülést, bizalmat és szeretetet, melylyel vele szemben viseltetik az egyháznak minden buzgó, tisztességes tagja. Kolozsvári Sándor aa. meghatottan köszönte meg a szíves megemlékezést és biztosította az egyházat, hogy valamint eddig, úgy ezután is legnagyobb öröme fog szolgálni, ha az egyházi téren, s úgy egyházmegyéjének, mint az egyházkerületnek életében bizonyíthatja be önzetlen szolgálat-készségét. Ujév első napján isteni tisztelet után a főgondnok vezetése alatt, az egyházmegye esperesét Szász Gerőt kereste fel az öt szeretőknek nagy tömege s kölcsönös jó kívánságok között kívántak egymásnak és a köznek boldog új esztendőt!

= **Statisztika.** Az 1893-ik esztendőben a kolozsvári egyházban született 258 fiu és 259 leány, együtt: 517. Meghalt 229 a finemen és 185 a nő-nemen, együtt: 414. E szerint, 103-mal született több, mint a mennyi meghalt. Összeeskettetett 163 pár. Összehasonlítva az 1892-ik esztendővel: 1893-ban több született 34-el, több halt meg 82-vel és több pár eskettetett meg 6-tal.

= **A mint a lapokból olvastuk.** a n.-enyedi papi állomást jelenleg brassói körlelkész, Nagy Károly aa.-val töltötték be. A nagy-enyedi egyház mindig kiváló papokkal dicsekedett és azt meg is érdemli. Világítson a hegyen épített város. De, ez alkalommal örömiünk még sem egészen teljes. Kétségen kívül, Nagy-Enyed megérdemelte Nagy Károlyt, e fiatal, derék, tehetséges lelkész. De, mi mégis inkább szeretjük volna, ha Nagy Károly Brassóban marad. Nagy-Enyed egy bevégeztett egyház, Brassó egy leendő egyház. Ott a fentartás, itt a megteremtés, az alkotás gondja vár a papra. Milyen szép lett volna, a Nagy Károly nevét összefűzve látni egy nagygyá és erős nemzeti bátyává fej-

lődő egyház történetével! Egy fiatal pap tele erővel, lelkesedéssel, a pálya-kezdés nemes ambíciójával és egy fejlődő egyház, mely oly sok alkalmat nyújt, megküzdeni a terhekkel, a bajokkal és látni, hogyan nőnek, izmosodnak nagygyá, büszkeségévé egyházkerületünknek. Ez szép lett volna!

= **«Kereszttyén» című** havi lapomat, mely a Jézusi tanokat szólja egyedül, tisztán, ez évben immár III-ik évfolyamba tovább is kiadom. Előfizetési ár egész évre 50 kr. mely vagy hozzám, Nagy-Becskerekre, vagy Horvánszkyhoz, Budapestre küldhető. Szalai József, lelkész és szerkesztő.

= **Zsidók a debreceni egyetemnek.** A debreceni zsidó hitközség előjárósága a debreceni egyetem érdekében a legközelebbi napokban felhívást küld szét a zsidó hitközségekhez. Elmondja ebben, hogy a debreceni egyetem «nemcsak a protestáns felekezetnek, mert a tudománynak nincsen felekezete, hanem isteni ereje, de a magyar nemzeti állammak is egyik erős védbástyája lesz, a zsidóság pedig mindig azonosította magát az állam érdekeivel és így áldozni e nagy nemzeti célra, hazafiai kötelesség. A zsidóság soha sem zárkozott el az áldozatkészség kötelessége elől, annál kevésbé teheti ezt akkor, midőn a nemzeti műveltség és tudományosság ápolására új, magasabb tanintézet létesül.» A debreceni zsidó hitközség 2000 koronás alapítványt tett az egyetem céljaira és most felszólítja a tiszántúli vármegyék zsidó hitközségeit, hogy az egyetem létesítését alapítványok tételével, vagy adományok gyűjtésével támogassák.

= **Nyilvános számadás** A báró Kemény Kálmáné, báró Bánffy Polixena, védnöksége alatti m.-vásárhelyi ev. ref. elemi és felsőbb leányiskola javára Z. Knöpfler Elekne elnöksége alatt 1893. dec. 9-én rendezett estélyen befolyt összesen 1608 frt. 42 kr. mely összegből levonva a 395 frt. 42 kr. kiadást, marad tiszta jövedelem 1213 frt. Felülhizetésekkel gyarapították az estély jövedelmét: Gr. Teleki Sámuel 100 frt. gróf Bethlen Gáborné (Bécs) 20 frt. Z. Knöpfler Elekne 16 frt. br. Bornemisza Andrásné 10 frt. Hegedüs Sándor, országy. képviselő 10 frt. br. Bánffy Zoltánné 5 frt. br. Kemény Katali 5 frt. br. Kemény Domokos 5 frt. özv. gróf Toldalagi Viktorné 5 frt. gr. Toldalagi Lászlóné 5 frt. gr. Károlyi Gyuláné 5 frt. Szentmariai Dezsóné 10 frt. dr. Gidófalvi Béla 5 frt. Bodó Károly. Gróssi Ferencné 1 - 1 frt. Kanc József 2 frt. Pallós Alber né 2 frt. Urr Ida 1 frt. Jenei Jóska 1 frt. Jenei Jenő 3 frt. K. Nagy Samu 4 frt. Hincs János 2 frt. id. Éltető Albert (M.-Régen) 3 frt. özv. Knöpfler Vilmosné 4 frt. Simon Ferenc 2 frt. 62 kr. Lenárt József, esperes 3 frt. Todorfy Józsa 2 frt. Farkas Herman 1 frt. Grünwald József 4 frt. gróf Teleki József 4 frt. dr. Schwartz János 1 frt. Schwartz János 1 frt. Nagy Sándor 2 frt. Halász Imre 1 frt. Schwartz J. 1 frt. Widder A. 1 frt. Kandel Vilma 2 frt. dr. Fenyvesi Samu 2 frt. dr. Stein Lázár 3 frt. Farkas Izsák 1 frt. Grün Izsákné 2 frt. dr. Tischler 2 frt. Tischler Herman 2 frt. Pototzky Péter 2 frt. Sájrich Árpád 1 frt. Riehtreit Pinkisz 1 frt. Dobai Vilma 1 frt. Weisz Vilmos 1 frt. Vass Tamás 3 frt. Fogadják mindannyian a nemes ügy érdekében tanusított szíves áldozatkészségükér. a rendező bizottság hálás köszönetét. M.-Vásárhely, 1893. dec. 28. Pallós Albert, r. b. titkár.

Hivatalos rész.

3225—1893.

KÖRÖZVÉNY,

valamennyi erdélyi evang. ref. kollégium
mélt. tt. Előjáróságának.

Tudomás és nyilvántartás végett tudatjuk, hogy a közoktatásügyi magyar kir. miniszter úr, folyó év dec. 9-én, 56.018. sz. alatt kelt intézkedéssel, Foegler Dezső (született 1875. jan. hó 26-án Baján, római kath. vallású) pécsi kath. főgimnáziumi V-ik oszt. tanulót, több rendbeli és ismételt lopás vétsége miatt, az ország összes középiskoláiból kizárta.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvártt, 1893. december 25.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnökhelyettes.

Felelő szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Január 11.

2. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Mult és jövő.

Hogy én multakról, s a jövőendő időkről akarok szólni, mikor a jövőendő még nagyon messze látszik, s az, a mit én multnak nevezek, még nem az, mert itt van mindenestől mi közöttünk! Hogy én, midőn emlékezem, reménykedni akarok, számot vetvén a multtal, szabadjára ereszteni szándékozom azt a jóságos bizalmat, mely a multak keserűségeit oda dobja mindig a mosolygó szerencse ölébe! Hogy a derűs vonásokat óhajtom inkább meglátni, mint a sötét képeket, ámbár azok árnyat borithatnak a jövőendőre, s ezért a multak igazolását a jövőendőben keresem! Hogy én az idők ez új forduló pontján megállani akarok, megvetni lábamat, és elmondani mindenkinek, hogy az elmúlt perc már távolabb van tőlünk, mint a végtelen időnek bármilyen messziségben levő jövőendő perce, és így mindent csak azért, a jövőendőért tehetünk!

Ám, ki lenne, a kinek ne hasonlóképpen kellene tenni? Ki ne látná, hogy a multak nagy gondolatai nem érhetik be azokkal a kicsinyes eredményekkel, a melyek nyomukba jöttek; hogy tehát az a hatalmas forrongás, melyet a vágyak szültek, hogy a jövőendőt le kell foglalni, annak a jövőendőnek megdicsőítő történetét ide hozza előnkbe, mint a teleszkópok a sok ezernyi ezer mértföldre eső égi testeket? Ki ne lenne meggyőződve róla, hogy jövőendőről van jogunk beszélni, s hogy a multak aspirációi jövőendónket tartós jelenné teszik, mert felfedezték előttünk, hogy hol van ama polaris pont, melyre létünk biztos fundamentomát helyezniünk kell? Evangéliumi egyházunkról beszélek, ennek jövőendőjéről, jövőendőjének ama dicsőségéről, melyre az apostolok profeciája vonatkozik. Ki ne gondolná el, hogy oly nevezetes ponton állunk most, hogy csak multról és jövőendőről beszélhetünk úgy,

hogy a jelen is bizonyos mértékben a multhoz tartozik! Ki ne képzelné el, hogy a mi egyházunk most azon a ponton áll, olyan napokat él, melyek hasonlóak az emberi élet ama vasárnapjaihoz, midőn megnyugszunk, hogy mérlegeljük erőnket, hogy megvizsgáljuk azokat a feladatokat, melyek ránk várakoznak, hogy tervezzünk, gyanítsunk, gondolkozzunk. Bizony, most olyan nagy kérdéssel állunk szemben, hogy csak jövőendőkre függeszthetjük tekintetünket.

Óh, nem az ultramontanizmus meggazdagított hatalmáról akarok én beszélni, nem ettől félttem én egyházunkat, hiszen, ha ezzel akarnánk megvívni, melynek mi oly nagy fontosságot tulajdonítunk, csak mintha a levegő éggel harcolnánk; tehát, oly küzdelembe bocsátkoznánk, melynek vége nem ma, nem holnap, hanem csak akkor lesz, midőn az egész római egyház a jövőendő történettel olyan tiszta platói viszonyba lép, mely egy jelentőségű lesz a semmivel. Nem is a ma divatossá vált úgy nevezett egyházpolitikai viszonyokról és törvényjavaslatokról akarok én beszélni, melyből csak egy momentum emelkedik ki, mely nagyon jellemző, ellenfeleinket a légközelebről érinti, s így ránk nézve igen érdekes: ez a római katolikus főpapok magatartása. Hiszen, mért foglalkoznám én ezzel, mért boncolgatnám én e kiemelkedő mozzanatot, úgy is biztos dolog, hogy soha ebben az országban egyetlen egy ember, egyetlen egy felekezet sem nyert volna létjogosultságot, ha az a római kath. főpapok keresztyéni szeretetétől és akaratától függött volna. Mindezekről én nem szándékozom szólni, mert azok minket ama pozíciókra vonatkozólag csak másodsorban érintenek, melyet mi ebben a világban elfoglalunk. Jobban akarom magamat kifejezni: ha azok az események, melyek most mindenütt szóbeszéd tárgyát teszik, soha sem is jöttek volna létre, a mi egyházi életünkben mégis forduló ponthoz kellett volna jutnunk,

mert így, a hogy vagyunk, tovább nem mehetünk, tovább meg nem maradhatunk.

De, beszélek amaz új időről, melyre elkerülhetetlenül szükségünk van. Arról az időről, mely egész más, mint az eddigi, melylyel szemben a jelen is csak multnak tűnhetik fel. Hiszen, nem elég az, hogy a protestántizmusnak csak addig legyen jogosultsága, a meddig a római egyháznak vajjon, ne juthatna nekünk részünkbe más sors is, mint az az örök aggodás, és szorongás, mely azt a protestántizmust mindig a társadalom élő lelkiismeretevé teszi? Már is oda jutottunk, hogy mintha ethikai öntudatunk szilárdsága ingott volna meg: nincs-e igazsága a papizmusnak, mely annyi büszkeséggel, oly nyugodt öntudattal vágja mindig arcunkba az anathema dörgő szavait?

Még nem bontakozott ki ez a jövő, de már nincs messze az, hogy ez meg fog történni. Nincs messze, mert égető szükség van rá. És pedig inkább, mint valaha. Arra az időre, tudniillik, melyben a protestántizmus újra el tudja foglalni azt az első helyet, melyet annyi küzdelemmel tartott meg sokáig, de a melyet az újjá alakuló társadalom komplikált szervezetének szemfényvesztő gyorsasággal történt kibontakozása közben kisiklani engedett hatalmából.

Ez a jövő az, mely megfejtí a magyar protestántizmus élni tudását, a mi igazolásunk lehetőségét, azt az igazságot, melyet az emberiség szellemében felszínre tudtunk hozni. Ez a jövő a megmentett mult, a megváltoztatott jelen, az egész komprimált történelem. Mert hogy a mi evangyeliumi egyházunk élete ezen a jövőn fordul meg, az egyszer minden kétségen kívül álló dolog. Főleg jelenünk utal rá, hogy ezt belássuk és igaznak tartsuk. Ne, ne vádoljuk magunkat olyan hibával, melyért bűnösök nem vagyunk; elvitathatatlan, hogy mi találtuk és így találtuk ezt a jelent, melyet sok részben teremtettek meg a viszonyok, melyeken még eddig nem tudtunk győzni. Ne, ne vádoljuk magunkat. Lehetünk sok kívánással, beismerhetjük, hogy mert jelenünkben nem sok biztatás van, tán gondolkodóba eshetünk magunk felől; de vigasztalhat mindig az, hogy mi emberek vagyunk és az emberek nem lehetnek másfélék, mint a milyenek mi vagyunk. Oh, ragadjátok meg és tartsátok erősen azt a hitet, hogy az nem egészen a mi hibánk, a mi rosszul van, hogy tehát a jövő megtartatott a mi számunkra. Hisz, kétségbeeshetnénk, ha hinnők, hogy az ellenkező igaz. És

nekünk létünket tagadná ez meg, ha joggal mondhatnók el, mint a hogy a francia katholicizmusnak is fundamentumát rázta meg az az általános hitt igazság, melyet oly büszkén és oly nagy felelősséget elvállalással mondott ki a hires clermonti püspök, Massillon: «nous (t. i. az egyház szolgálói) sommes toujours la première source de l' avilissement et de l' oubli de la loi de Dieu parmi les hommes; les maux de l'Église sont toujours nos crimes propres.» Az igaz ugyan, hogy a mi Luk. 2, 34-ben mondva van, az örök időre áll; hogy az irásban isten azzal fenyeget mindig, mint legnagyobb büntetéssel, hogy hamis profétákat ad; hogy a pap élete a nép előtt mindig a legnyilvánvalóbb bizonyossága az evangyeliumnak, mint a melyben az megtestesítve látja ezt; de ki tagadná el, hogy nem mindig csak ilyen nyomokon vész ki az emberekből az odaadás és lelkesedés a nemesebb, a tisztább, az örökké való célok és dolgok iránt, hanem sok egyéb, ettől egészen elütő okok miatt is. Olyan igen nagyon izzadságos munka az, hogy az emberek maguk között megtalálják a valódi isten országát, hogy mintegy kifaragják magukon lassankint az isten képmását, hogy annak láttára, önkintelenül leemeljük kalapunkat! Vajjon, ha ez nem lehetne, ha ez nem sikerülne, ki lehet egyedül hibás? Micsoda önteltség lenne az, ha mi azt hinnők, hogy mi vagyunk azok, a kiket ezért legelőször kell számadásra vonni. Tartsátok, óh tartsátok azt az erős meggyőződést, hogy a magyar protestántizmus nem érvényesítette magát már jó rég ideje, nem tette ezt különböző, vajh! ki keresné, minő okokból, de éppen ezért biztos számára a jövő, mikor ismét hatalmához jut, mikor öntudatával fog birni ismét annak az örök erkölcsi tartalomnak és ethikai erőnek, mely fentartja egészen a világnak végezetéig.

Van még annak a protestántizmusnak ereje! Nem halt még ki a szivekből az apák lelkesedése, a nemes tettek nagy erénye, él még az a szellem, mely rabul ejti az ember egész szívét, egész gondolkozását, hogy meghordozza magával öntudatlanul a világmindenségben. Miért, hogy örökké sötét képeket festenek ennek jövőjére, jéghideg közönyt, mely Dante szerint, még a pokolnak sem kellene? Avagy hát az emberi lénynek, kit örök-egyforma érző szívvel áldott meg teremtője, ne volna egy alap természete, s a protestántizmus nem éppen ennek az alaptermészetnek felelne meg? Ki mondja azt, hogy a bűn

csak mai az emberek közt, a romlottsággal nem vagyunk odakötte őseink multjához, a fin de siccle korszakával bármelyik század hasonló idejéhez? És csak a mi életünkben fordulnának elő olyan hallatlan attentatumok, melyek különben párhuzamosan haladnak mindig az élő emberiség történetével?

Azt gondolni, hogy a protestántizmus győzelme nem fog előre haladni, olyan vakmerőség, mely csak ahhoz hasonlíthatna, hogy ha az összes multat és az összes jövődőt le akarnók foglalni a magunk számára. Nem. A protestántizmus egyenlő azzal az elementáris erővel, mely, ha ideje elérkezik, megváltoztatja a föld arculatát, és létre hozza a geologiai alakulásokat. Egy szó sem igaz abból, hogy a protestántizmusra megpróbáltatások várnának a jövőben ezt csak az a kishitűség mondhatja, melyben milliomod résznyi sincs abból a mustármagból, mely kiforgathatja sarkaiból ezt a vén világot. Nem várt-e küzdelem minden időben a protestáns vallásra, nem volt-e ennek színhelye arra kárhóztatva, hogy örökké vérző, örökké füstölgő tere legyen az emésztő küzdelmeknek, azoknak a gladiator harcközpontoknak, melyekben a kik elestek, mégis mindig megdicsőítve látták magukat és törekvéseiket a jövő napjai által; nem volt-e ennek története egy a gyanúsítgatásokkal, a fondorkodásokkal; hát azok a mi őseink, a kiknek példája ezt a mi magyar protestáns egyházunkat nagyra, 'mert erőssé nevelte. elhitték volna-e valaha, hogy a protestántizmusra megpróbáltatások várnak, melyek életének azt a gyökerét támadják meg, melyért a jövő a multaknak elkötelezettje?

Inkább, mint valaha a protestántizmus: a győzelem. És nem az elerőtlenedés, a mi csak nagy ellenfelének a róm. katholicismusnak fog jutni részébe, a mely hogy még el nem enyészett, csak azért van, mert a semmiségbe is csak az tűnhetik alá, a mi legalább erre képes.

(Vége következik.)

Nem érdemelt vádak.

«Egy valaki» szóba hozta a Prot. Közlönyben a domesztika ügyét, előadta az évenként kevesbedő járulékok biztosabb alapra való fektetésére, a növekedő hátrányok elkerülésére, a kezelés megkönnyébbítésére nézve a maga olyan a milyen javaslatait.

E cikkekre nem kisebb ember, mint az országos közalapi végrehajtó bizottság előadója, nagy tiszt. Kenessey Béla ur válaszolt. Nem lát semmi hibát a közalapi

segélyeknek az «egy valaki» által felpanaszolt elforgácsolásában; a közalap járulékaiknak biztosabb alapjául nem az állami adó szerinti egyszázalékos kivetést tartja, hanem az erkölcsi tudat erősítését, lüktető életet, eleven hitet; nem hiszi, hogy a mostani kezelés nehézkes, azt meg egyenesen tagadja, hogy itt a közérdeket a jogsult saját érdekekkel egyeztetni kellene, vagy egyeztetni egyáltalán szabad lehetne. A hibát abban találja, hogy a tőke-segélyezések későn indultak meg, s még inkább abban, hogy a vezető emberek semmit se tettek a közalap intézményének megismertetésére nézve, csak egyszerűen kihirdették, hogy új adót kell fizetni. A lelkészeket és gondnokokat ezért nyíltan is, burkoltan is szaporán bevádolja, és azt állítja, hogy sem most, sem ez előtt tíz évvel nem tettek semmit a domesztika népszerűsítésére, nem jártak el alaposan, csak ridegen ráküldik a hívekre a pénzbeszedőt azzal, hogy ezt az adót a zsinat kivetette, fizetni kell, különben. Végül, kiközösíti a domesztika eszméjéből az egyházközségi közalap fogalmát, feldicséri a norvég halászokat, kik a pápuák lelki idvességével tördnek, s úgy találja, hogy a független vélemény-nyilvánítás helyett, mi, papok, és gondnokok, általában mindnyájan, a kik az autonomia és a presbiteri egyház-szervezetten belül állunk, jobban tennénk, ha az egyedül idvezítő módszer szerint keresnők először isten országát, és annak igazságát.

Hát hiszen, éppen azt keressük, jó lelkiismerettel, és az ügy iránti meleg szeretettel.

Keresem én is, az a szerény «egy valaki», a ki a Kenessey ur haragját felidéztem; (Kenessey, bizony, nem haragudott! Szerk.) de, keresik azt velem együtt bizonyára mások is, a kiknek fáj a méltatlan vádaskodás, és a kik semmiképpen sem szolgáltak reá, hogy ha különben nemes gerjedelem sugalta tulbuzgóságból is, nyilvánosan pellengérré állíttassanak. (Nó, ezt Kenessey ugyan nem tette. Szerk.)

Keresem a kemény beszédek igazságát, és nem találok. Sem a domesztika ügyére nézve, sem főleg a nem érdemelt vádak at illetőleg.

A domesztikára nézve annyit tudok akár a Kenessey ur jelentéséből, akár a konventi jegyzőkönyvekből, hogy tíz év alatt befolyt összesen 932,888-08 frt; elköltöttek 656,088-08 frtot; tőkésítettek 276,800 frtot. Adóságot csináltak, habár fiktív adóságot is úgy 800, vagy 900,000 forintot. És ha a domesztikának, akár a járulékok kimaradása, akár más valami veszedelem következtében ma végleg fel kellene számolnia, a tőkesegelezések és az állandóan lekötött missziói illetékek folytán ez az összeg képezné a passzívát, mely a megtakarított vagyont többszörösen túlhaladja.

Igy aztán nem csoda, ha mi egyszerű emberek, kik a nagyobb szabású pénzügyi manipulációkban járatlanok vagyunk, a közalapi illetékek állandó csökkenését megtudván, tudjuk, a beszéd és a sok ezereknek krajcárkinti összehozásával mind jobban-jobban küzdünk, az összegyűjtött százezrek gyors szétfolyását változó érzel-

mek közt szemléljük: minden bizodalunk mellett is aggodalmaskodunk és azt szeretnénk, hogy azoknak az evangyeliumi erőknek beplántálásáról elmondott helyes elméleteknek a felhasználásával is, de a józan realitás lenézése nélkül is állandó biztos alapra fektettség a közalapi adózás legyen annak felhasználása is körültekintőbb.

S a nélkül, hogy kicsinylenénk a buzgóságban, a lelkesedésben, az önkéntes áldozatkészségben, amaz élő tőkében rejlő nagy erőt, azt akarjuk, hogy itt, a hol már nem egyszer s mindenkorra szóló önkéntes adományokról van szó, a hol minden krajcárnak helye van, a hol az esetlegességeket lehetőleg ki kell a számításból zárni, a közalpnái, melynek ügyével mi magyar prot. egyház együtt állunk, vagy bukunk: minden ethikai mozzanatok élénk érzése mellett is a dolog finánciális oldalát is jól szemügyre kell venni és a benső megépülődés nagy művét, a szép szólások mellett, még egybekre is kell basirozni.

De nem is áll az, hogy a domesztikai adózás tényleg csak a pusztá erkölcsi motívumokon feküdnék.

Az a sokat emlegetett élő tőke, evangyeliumi erő plántálás s több efféle csak eszmény, mely felé törekszünk. A valóságban e szép mythosz szerte foszlik és úgy tűnik fel, mint önámítás. S ha szinte ezzel hitegettük is magunkat, és ez is adott a munkához erőt, jól tudjuk mindnyájan, hogy az első három évet kivéve, a közalapi járulék tényleges adó volt és az ma is; egy egyenlőtlenül kivetett adó, mely azokat terheli legjobban, a kik legigazabban átérzik, a kik önkint is adnának, mely alól azok tudnak többé-kevésbé kibujni, a kik nem szívesen fizetnek. A közalapi illeték valóságosan adó, melyet nem csak ajánlanak, hanem ki is vetnek, nem csak kérnek, hanem követelnek s a ki ezt kétségbe vonja s azt tanítja, hogy ez pusztá jótékonyági hozzájárulás, az a nehéz fizetőknek szemét nyitja fel, a nehezen megszilárduló köztudatot zavarja meg és az ügy ellen teszen. S ha ehhez még a dolog ódiáját a kezelőkre zúdítja, és papot, gondnokot úgy állít a hivek elé, mint a kik kötelességüket elmulasztják, s a helyett, hogy kérnének és könyörögnének, csak exekválnak: igaztalan és veszedelmes munkát végez.

Azért, bár át tudom érezni azt, a mit Kenessey ur mond és azt óhajtanám, hogy e dolgot mások is oly magas szempontból tudnák méltányolni, úgy vagyok meggyőződve, hogy vagy teljesen alkalmazni kell a domesztikára az önkéntes áldozatkészség, élő tőke, stb. elméletet, vagy nyíltan bevallani, minden himezés nélkül, hogy az valóságos adó, az, ha a legszentebb motívumok játszanak is bele, melyet meg kell fizetni s melyet mint minden egyházi adót kiméletesen kell kezelni. De ez esetben aztán meg kell számára találni a legbiztosabb alapot is. S ime, ezt tette a konvent, midőn alapul az egyenes államadó 1%-át kijelölte, csak az a hiba, hogy kivételes rendszabályul állította oda. Ehhez pedig nin-

csen senkinek sem joga. Quod uni justum, alteri aequum. A hogy ez elv most van fogalmazva, akár merő akkomodancia az, akár merő véletlenség, valóságos sérelem és méltánytalanság. Általánosítva, a domesztika ügyének a legszerencsésebb megoldása és végleges biztosítása.

Mert ha ez az 1% az egyházmegyén nem az egyesekkel, hanem az egyházközségekkel szemben állapíttatik meg, nem gyűl hátrálék és könnyű lesz a kezelés. Az egyházmegyei közalap-kezelő csak a gyülekezetek illetékét tartja nyilván, a gyülekezetekben meg nem kell a rendes adónévsor mellett még három közalapi adólajstromot vezetni, kezelni; elesnek a nagy egyházakban ma sem foganatosított megkérdezések, leírások, helyesbítések, jegyzőkönyvi indokolások, számadások s az ideoda küldözgetések; több idő marad a közalap népszerűsítésére és a gyakorlati keresztyénség munkáira.

Az pedig, ha az egyes egyházak saját hatáskörükben, de a köztörvények alapján akár a tényleges kivétel, akár a tényleg megkísértett önkéntes adakozás, akár közmunka, akár az eddigi mód szerint és ellenőrzés mellett kezelik a domesztikai adót: még nem szatirát érdemlő függetlenkedés, nem is szokatlan dolog, nem is alkotmány ellenes.

Hogy a közalap bevétele az 1%-os kulcs alapján mennyi lenne? Azt természetesen én sem tudom. De hogy a közalapi bizottság elő adója se tudja, azt nem tartom természetesnek. Míno számítás alapját fogadták el hát a retinens egyházakkal szemben? S miért a veszedelmet hozó általánosítási rendszert? Ha nem volt ok reá, miért törték által a kezelési szabályokat? Ha volt, miért nem alkottak mindenütt alkalmazhatót? Talán, mert nagyobb egyházak forogtak szóban? Hiba volt mindenesetre s még nagyobb hiba, hogy a segélyezéshez hozzá kezdtek egy egyöntetű biztos összeírás és a legapróbb részekig kidolgozott, megbírált tervezet nélkül.

Mert tessék elhinni, nem az a fő baj, hogy a begyűlt pénzeket jórészben kiosztják, sem az, hogy a töke-segélyezéssel megkéstek, hanem az, hogy igazabban csak a begyűlő száz meg száz kérvény alapján osztják ki, melyekből látni lehet ugyan a folyamodó nyomorának szivfacsaró imminenségét, a rög-töni segélynek szükséges voltát, de nem lehet látni az egész egyetemes ref. egyház külső és belső sebeit s nem főleg a némán tűrőknek, a panasztalanul szenvedőknek, az elfeledett s összeköttetés nélküli lelkeknek nyomoruságát. Az egyházmegyékkel és az egyházkerületekkel nincs mit takarózni. Az egész domesztikális segély csak egy csepp a tenger-pusztaságban s azok, a kik egyáltalán folyamodnak, egy pár élelmestől eltekintve, valóban mindnyájan rászorultak a segélyre. Az egyházmegye csak ezt tudja egyedül s ezt a kerület is. Hogy a kibontakozásra mi a terv? Azt közülünk nem tudja teljesen senki, azt a konventtől várja mindenki.

De ha a közalapi előadó nem pusztán a saját nevében beszél, onnan is hiában. A helyett kapunk sértő megjegyzéseket, méltatlan megvádolást, mit senkitől sem

érdemeltünk, de a közalap előadójától meg éppen nem. (Nem tette az, kérem. Szerk.) Mi szedtük össze a közalapi illeteket 1888-ig is, mi és gondnokaink, presbitereink. Addig is, míg a csökkenés nem mutatkozott. Hibánk azért csak innen kezdődhetik. Azota sem hanyatlott buzgalmunk s én nem hiszem, hogy az általánosságban bevádolt lelkészek és gondnokok közül volna csak egy is széles hazában, ki az ügy érdekében semmit se tett volna, ki ma is ne tenne, ki az egyházi adószedőt ridegen a hivekre úszítaná. S míg konkrét adatokat nem kapok, nem is hiszem és tiltakozom is ellene.

Én csak annyit tudok, hogy a domesztika ügye iránt a bizalom megcsappant. Kevés a megtakarított pénz, szétfolyt a pénz, nincs a segélyezésre biztos alap, nincs a kibontakozásra elfogadott terv. És ez körülbelül a vezetők hibája. Már csak magunkban bízunk s ime, ez az oka a Kenessey ur által annyira unott egyházfentartási alapok sürgetésének. Bizonytal, nem is lenne vétek, ha ennek ügyével a domesztikát is összekötnék, s mikor ez által a bizalmat is visszaszerezhetnék, azt vetik oda, tessék. ha kell, külön megcsinálni ott, a hol és a hogyan lehet és azt tanítják, hogy a domesztika olyan közérdek, melyet nem szabad összevegyíteni azzal, hogy ez a közérdek egy szersmind mindenkinek saját külön érdekévé is váljék: nem tudják, mit cselekesznek, légvárat csinálnak a domesztikából és egyik hibát a másik kál tetéznek.

De hibáztunk mi is. Papok, gondnokok és presbiterek. Buzgóságból, jóhiszeműségből, tájékozatlanságból tulzott reményeket tápláltunk és keltettünk a közalpra nézve.

Fensőbb utasításokra, vagy azok hiányában, azzal biztattuk hveinket, hogy egy-két év alatt okvetetlenül összegyűl a szükséges tőke, hogy az ajánlat csak három évre szól és nem lesz új adó. Ugy jártunk el, a hogy Kenessey ur kívánja. Hozzá tettük azt is, hogy ezután nem kell, mint eddig, a szegény eklézsiák számára, szegény belhivatalnokok számára külön adakozni. Pedig hát ez mind nem lesz igaz. A könyörülő szeretet élőtökénének ma még nagyobb terheket kell hordozni a domesztika mellett, mint ezelőtt, a domesztika nélkül. Mozdithatatlan, szégyenletes adórendszerünk miatt naponta az önkintes adakozáshoz kell folyamodnunk s ha csak az egyházkerületek jelentéseiben felsorolt óriás összegeket vesszük is tekintetbe, nem kell sok jóakarát hozzá, hogy elhigye rólunk Kenessey ur, hogy még nem aludt ki kezünkben az evangelium világa, hogy még mindig meg tudjuk találni a szivekhez az utat, hogy még mindig tudjuk szedni kamatait amaz élőtökének, hogy a tettekben nyilatkozó benső vallásosság még ma is megvan a magyar protestáns egyházak hveiben.

Igaz, hogy az isten nélkül való pápuák számára nem kérünk tőlük semmit, sem zsebkendőre, sem harisnyára valót. De nem is igen adnának s azzal, hogy a nyomorult norvég halászok mit tesznek, nem is törődnek. Ha a mi keresztyénségünk, a mi becsületes, istenfélő, józan ma-

gyar népünk nem is áll még azon a magaslaton, a hol mi is szeretnők, de nyugodtságával feljebb áll azon lelkiismeretében zaklatott nyugtalan iránynál, mely erős és kérkedő büntudat mellett a megtérés formalizmusa; az ujjászületés és a megtalált üdvösség utja mellett, mások iránti kiméletlen lenézés jellemez. S a mi az evangeliumnak erejét illeti, az nálunk negyedfélszázados tudomány és régi életelv. Jó, hogy ujabban minél többen kezdik megtalálni. Tudjuk azt is az evangelizáció zászlóját hordozókkal, hogy e téren örök feladat vár reánk, hogy itt folyton tartozunk. Törekszünk is reá. Ha nem is a külső formáit keressük, ha szinte lassubb tempóban is, hanépünk specialis karakterének megfelelőbben is. Mi bevádolt lelkészek, gondnokok és előjárók, mi is isten országát akarjuk e hazában megépíteni, ha a nemzeti vonások letörlése nélkül is. Isten országát keressük szerényen, komolyan és szeretettel. Vajha, meg is adatnék nekünk!

Ferency Gyula,
krassói ref. lelkész.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár. 1894. január 4—5.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes; Szász Gerő, közjegyző; dr. Vályi Gábor, ig. tanácsos; Parádi Kálmán, tanügyi előadó, dr. Sárkány Lajos, számvevő; Deák József pénztárnok; Bodor Antal, k. előadó; Márkus János, titkár és Kádár János, s. titkár és ülési jegyző.

Elnöklő püspök aa. az ülés megnyitása előtt rövid, meleg hangu beszédben üdvözlö az Ig. Tanács tagjait az új év alkalmából; megköszöni az Ig. Tanács új évi üdvözlését s röviden körvonalozván az új évben is teljesítendő nagyobb fontosságú feladatokat, azok megvalósíthatásának sikeres munkálására az Ig. Tanács tagjainak eddig is tapasztalt jóakaratu támogatását s ugy az Ig. Tanács tagjaira, mint a végzendő munkára isten áldását kéri. E szívélyes üdvözlő beszéd elnök aa. éltetésével viszonzottatott.

Ezután az ülés megnyitvatván, az időközben elnöki leg elintézett ügyiratok jegyzéke olvastatott fel s az ismertetett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek.

Következett a napirend. Vallás és közoktatási miniszter urnak ama leiratára, melyben dr. Pálffy Gyula, s.-szt.-györgyi orvos és képesített középiskolai közegésztanár kérésének mily okból történt elutasításáról kér felvilágosítást, a s.-szt.-györgyi kollegiumi Előjáróságnak fölterjesztése alapján, megiratni határozottatott, hogy nevezett kollegiumunk jelenlegi orvosa, dr. Daday Vilmos oly elismerésre méltó buzgósággal végzi orvosi és közegésztantánári kötelességeit, hogy őt állásától csak azért fölmenteni, mert a közegésztantánári 6 heti kurzust el nem végezte, méltányos nem volna, sőt jogszerűen nem is lehet, mert állására oly időben alkalmaztatott, midőn a szóban forgó képesítés meg sem követeltetett.

Kutyfalvi egyházközségünk felekezeti iskolájának állami alapon való szervezése céljából, az egyházközség által megállapított hozzájárulási ajánlat jóváhagyatott.

Deák Sándor, sepsiszentgyörgyi főgimnáziumunk 7. osztályából kitiltott tanulónak ama kérése, hogy a gimnáziumba visszavétesse, elutasított.

Vallás és közoktatási m. kir. miniszter urnak leiratára, a kolozsvári, m.-vásárhelyi, enyedi és zilahi kollegiumaink részéről az órarend, tantárgybeosztás, tanárok létszáma, képesítése és működési köréről szerkesztett kimutatás azon megjegyzéssel határozatot fölterjesztetni, hogy habár ezen adatok bekérésére a miniszter urnak joga is van, mindazonáltal a bekérés idejéből s abból, hogy csak a kolozsvári tankerületbe beosztott négy intézetünk részéről követeltetett a fenti kimutatás Ig. Tanácsunk a főfelügyelettel megbízott tankerületi főigazgató bürokrátikus hajlamaiból, talán csak szeszélyéből eredő zaklatást lát.

Zilahi kollegiumunk rajztanári állására kiírt pályázat eredményében, Ig. Tanácsunk miniszteri kinevezésre a két pályázó közül, Bécser János, okleveles rajztanárt ajánlotta.

A kollegiumok történetének megírására vonatkozólag beérkezvén a kollegiumi előjáróságok jelentései, azok alapján a közokt. miniszter urnak megíratni határozott, hogy a folyó év június haváig a kívánt történeti munkák elkészülnek.

Nagyenyedi kollegiumunk előjáróságának ama fölterjesztésére, melyben Bihari István, gyakorló iskolai tanító országos tanítói nyugdíjintézeti járandóságának a fölvételnél s azután továbbra is fizetendő fentartói illeték című részét az egyházkerület terhének tekinti, megíratni határozott, hogy a gyakorló iskola munkatere a kollegium elemi iskolájában lévén: az is a kollegium intézetét képezi s éppen ezért az egyházkerület, mely csak a gyakorló iskolai tanító fizetését vállalta magára, a kérdéses járulékokat nem fizetheti.

Sebestyén Áron, m.-n.-csáni pap afa. nyugdíjazását elvileg kimondó határozatunk ellen felebbezés adatván be, ez oly kéréssel fog a főt. egyházkerületi közgyűlés elé terjesztetni, hogy a határozat érvényben tartásával a végrehajtás függőben tartása rendeltessék el mindaddig, míg alkalmas beszoigálási módozat találása által a nyugalmaztatást ezuttal nehezítő körülmények elenyésznek.

Udvarhelyi egyházmegyénk kérése folytán kimondott, hogy miután a püspöki egyházak s így Sz.-Udvarhely is köz- és házassági törvényszékileg az egyházmegyéhez tartoznak: az egyházmegye közterheinek aránylagos hordozása alól magukat ki nem vonhatják.

Kovács Gyula, sepsiszentgyörgyi pénzügyi fogalmazónak az egyházközség kepekirovása elleni felebbezésére, 700 frt fizetése után 7 frtban kirovott egyházi adója 4 frtra mérsékeltetett s az egyházközség utasított, hogy főhatóságilag meg sem erősített kepekirovási szabályzatát dolgozza át s terjeszse föl megerősítésre.

Vásárhelyi Zsimond volt felső-boldogfalvi lelkésznek, az udvarhelyi egyházmegyei tanács elutasító határozata elleni fölebbezés, melylyel a volt egyházközsége ellen támasztott követelésének megállapítását kérte, Ig. Tanácsunk által sem taláztatván indokoltnak: az egy-

házmegyei tanács által hozott határozat helybehagyásával, elutasított.

Sepsi-szentgyörgyi kollegiumunk előjáróságának indokolt kérésére, főtekintettel arra, hogy a kollegiumnak helyben lakó főgondnoka nincsen, megengedett, hogy a Székely Gergely afa. lemondásával megüresedett harmadik főgondnoki állás betöltése céljából hármás jelölését megtehesse.

Nagyenyedi Bethlen-kollegiumunk néhány hold fekvőt örökölt özv. Rákosi Bálintnétól, melyet megfelelően értékesíteni nem tudván, nyilvános árverésen leendő eladására kért engedélyt s az, a fölhozott indokok alapján, meg is adatott.

Kackói körlelkészünk részletes utasításának, a bemutatott tervezet szerinti módozása engedélyeztetett.

A néh. Józsa Zsigmond, theol. tanár özvegyének, halálozási évnegyedi illetékét megállapító határozat ellen felebbezés adatván be: az ügy részletes tárgyalás alá vétetett s annak eredményében Bethlen-kollegiumunk előjáróságának határozata, a benyújtott fölebbezési kérés mellözésével, indokainál fogva jóváhagyatott.

Mező-pagocsai egyházközségünk kérésére, az Emke által megígért, de meg nem adott segélyösszeg kárpótlására, a jelenlegi tanító részére, személyi segélyként 30 frt központi segély szavaztatott meg s az egyházközség utasított, hogy a még hiányzó összeget saját erején kárpótolja.

Magyarókereki pap afa ama kérése, hogy a magyarókereki egyházközség a fölsorolt és jelenleg más anyaegházak gondozása alá rendelt szórványokkal körlelkészéssé alakittassék, az egyházmegyei tanács által fölhozott indokokra tekintettel, teljesíthető nem volt.

Toplicai körlelkészünk fizetésének 600 frt. 15 kr. ról, a kimutatott és rendelkezésre álló forrásokból 740 frtra történt emelése jóváhagyatott s a kör nagy terjedelméhez képest így is csekély fizetés pótlására 60 frt központi segély is folyósított.

Büirkösi egyházközségünk kérésére, 60 frt. 40 krnyi központi tartozása, központi kezelés alatt álló pénzének kamatjából kifizettetni rendeltetett.

Nagy-ölyvesi körlelkészünk teljes rendezéséről illetékes esperes afa jelentést tevén, az jóváhagyó tudomásul vétetett s a 425 forintban kimutatott körlelkészi fizetés pótlására 100 frt utazási átalánynak a főt. konventtől való kérése s 50 frtnak az államsegélyi alapból folyósítása kimondatott.

Kis-eskülli egyházközségünk kérése folytán, templomépítési túlkiadása fedezésére 180 frt. 24 kr és más adósságainak fedezésére 78 frt. 04 kr, az egyházközség központi kezelés alatt álló alapjából kiutaltatott.

Pál Károly, toplicai körlelkész részére, a körlelkész és illetékes esperes kérése folytán, a göde-mesterházi eladott erdők árának 1893. évi kamatjából 50 frt. kiutaltatott.

Végül, még néhány apróbb ügy elintézése után, s.-titkár aa. jelentette, hogy az ig. tanácsi tisztviselők nyugdíjszabályzatát, az Ig. Tanács által elrendelt módozások bevételeivel, átdolgozta. Ig. Tanácsunk az átdolgozott szabályzatnak, három napra, az ig. tanácsi ülés-

terembe, közszemlére való kitételét rendelte el s az előadót útasította, hogy annak megtörténte után a kinyomatás iránt intézkedjék.

Ezzel a tárgysorozat ki levén meritve, az ülés be-
zárattott.

r. s.

Az egyházmegyékből.

A csikvármegyei körlelkészségből.

Szerkesztő ur! Mi, csikmegyei reformátusok, mit csinálunk? Tudom jól, hogy azok a terjedelmesebb jelentések, a melyek a mi életünk folyásáról évnegyedenként felküldetnek, nem szoríthatják ki Lapunkból a fontosabb dolgokat; de én mégis kiszakítok belőlük egy lapot. Hogy ezt teszem, arra engemet a szerk. ur szava indít, a melyben a debreceni egyetemre tett adakozásokat említi. «Oly nagyszerű e mozgalom, hogy a szó elhal ajkainkon és csak tisztelettel hajlunk meg amaz erkölcsi fenség előtt, mely e tényben nyilvánlik. És csak elgondolkozunk: miért nem lép a mi egyházkerületünk annak nyomába. Mi, csikmegyei reformátusok oly érzékenyek vagyunk, hogy mélyen bántana minket, ha ez a nóta rólunk szólna. De nem szólhat rólunk, mert mikor e beszédet olvastuk, már megtettük azt, mi kötelességünk volt. Éppen azért, ki kell jelentenünk, hogy fizetünk évenként egyházunknak törvényesen kivett s kérelhetetlenül felhajtás alá helyezett 300 frtnyi egyházi adót; ez adóteher mellett, 1892-ben adakoztunk egyházunk éeljaira 380 frtnyi összeget, az elmúlt évben pedig egy nagyobb alapítvány utján, 1050 frttal, kisebb adományok utján 125 frttal vittük előbbre egyházunk ügyét. Még azt is felemlíthetem, hogy a lefolyt évben 2,287 frttal növekedett pénzalapunk. És mind eme terhek, mind emez önkintes adakozások mellett is, volt szívünk, volt lelkesedésünk, volt hűségünk és önmegtágadásunk, hogy a kolozsvári theologiai kar létesítésére 2000 koronát meghaladó alapítványt tegyünk.

Mert mi méltók akarunk lenni az időhez, a melyben élünk. Bocssássák meg azt, ha nemes büszkeség tölt el minket, hogy az egyházi élet ily nagy korszakában élünk, mely korszak a belső alkotások s a nemzeti élet irányítása tekintetében, a magyar kalvinizmus legfényesebb korának fog hirdettetni; s hogy e korszaknak mi is munkásai vagyunk.

Eddig, mert nincs befejezve a megindított gyűjtés, s még adományok jogosan várhatók, a következő alapítványokról vannak alapító-leveleink:

A csikmegyei egyház 500 koronás adománylevele. Tek. Baktsi Gáspár, gondnok, 1000 koronás adománylevele. Mélt. Weér György, tv. bíró, egyháztanácsos, 100 koronás befizetett alapítványa. Tkt. dr. Csiszér Miklós, újabban 100 korona alapítványa. Ngys. Csanády Béla, kir. jbiró, egyháztanácsos, élethossziglan öt korona évjáradék. Mélt. Gyárfás László, tv. elnök, egyháztanácsos, husz évre szóló öt korona évjáradék. Gyergyó-szent-miklósi egyház 100 koronás alapítványa. Ngs. Dapsy Frigyes, főerdész, egyháztanácsos, 10 évre szóló öt koronás évjáradéka. Tek. Solnay Sándor, ügyvéd, 100 korona alapítványa. Bitay Béla, ref. pap 100 korona alapítványa.

Ez adományok történetek karácsony hetében, a későbbiekről szintén jelentést teszek, magunk igazolása végett s ama hitben: hátha, emelőleg hat más egyházakra is e példa.

Leborulok a mi istenünk előtt, a kinek kegyelme mivelünk mivelte ezt a dolgot. A mely egyháznak ily tagjai vannak, az az egyház gazdag és boldog.

Csik-Szereda, 1894. január 1.

Bitay Béla.

Külföldi egyházi szemle.

Érdekes statisztikát közöl egyik külföldi lap bizonyos számítások alapján arról, hogy a keresztyének száma miképpen növekedett az idők folyamán. Láthatjuk ebből, milyen szépen megnövekedett az a kicsiny tábor, mely eredetileg az apostolok nyomába lépett. Így szólanak a számok. Kr. u. körülbelül háromszáz évvel voltak a keresztyének két millióan; Kr. u. 800 körül harminc millióan; 1000-ben úgy ötven millióan; 1500. táján száz millióan; 1750-ben mintegy százhetvennégy millióan most meghaladja számuk a négyszázötven milliót. Ha ehhez már számításba vennők, hogy akár a muhamedanizmus a Khalifák terjesztése következtében, akár a buddhizmus Asoka király tevékeny közbelépése által mily hatalmas arányokat ért el aránylag igen rövid idő alatt, láthatnók, hogy mily nagy lassúsággal hajtja uralma alá a keresztyénség a lelkeket, miután nem fegyverrel, hanem az igazság és a szellem erejével küzd, a mely iránt tudvalevőleg olyan érzéketlenek szoktak maradni az emberek. Bizony, ha így halad a keresztyénség terjesztésének munkája, méltán kérdésbe tehetjük, mikor jön el az az idő, hogy azon a körülbelül egy millió négyszög mértföldnyi globuson élő másfél milliárd ember meghajlik az örök isten, az emberek szerető atyja előtt?

A legutolsó szász-tartományi zsinaton bizony nem valami kecsegtető képet tárt fel Warneck, a németországi missio egyik legalaposabb ismerője a németföldi missio állásáról. Kimutatta ugyanis, mily kevés az, a mi a missióra vonatkozólag éppen Szászországban történik, egybevetve pl. a skót egyházzal. Skótországban ugyanis így állanak a dolgok. A skót szabad egyház 1843-tól fogva, tehát ötven év óta csupán csak hazai szükségletére körülbelül négyszázhetven millió koronát fordított, a mi lehetővé tette, hogy minden 900 hívő számára alkalmazott egy lelképástort. E mellett évenként másfélmillió koronát hoz össze a a külföldi miszszio céljaira úgy, hogy minden lélekre esik másfél korona; és a miszszióban alkalmaz százötvenöt munkást. Szászországban pedig úgy állanak a dolgok, hogy am-bár itt a hazai egyház szükségleteire alig kell valamit fordítani és a lakosok sokkal tehetősebbek, mint a skót egyház tagjai, mégis csak nagy bajjal tudnak összehozni mintegy százezer koronát, a miből egy-egy lélekre alig esik négy fillér. A mely körülmény különben nemcsak Szászországra szól, mert a nagy német protestans egyház összes miszszióban nem tud több embert alkalmazni hatszáznegyvennél. A ki gondolkozni tud, képes lesz következtetést vonni az ilyen összehasonlításokból. Hol élő hit van; hol munkások vannak, kik ezt az élő hitet élénken tudják tartani, ott meg is látszik az eredmény. Skóciában pedig vannak. Nem úgy kellene-e nálunk is lenni? Hiszen mit is mondott csak Jézus: «vettetett ez sokaknak feltámadásukra izraelben.»

TÁRCA.

Jókai jubileuma alkalmából.

1894. jan. 6.

Bizonyos megilletődéssel írok Jókairól. Ugy érzem, mintha kezeim a halhatatlanságot érintenék.

Költői nagy lelke ötven év óta ragyogja be hazánkat, szívünket s ma mindez a fény egyszerre sugárzik vissza reá s ott áll a költő saját dicsőségének visszfényétől csodásan megvilágítva, a nemzet szeméi előtt. Legnagyobb élő költőjének szentel ma ünnepet a nemzet. Költőjének!

Érzelem és fantázia ölekezéséből, a «szép» törvényei szerint, születik a költészet, hogy maga is viszont e törvények szerint szívünkben érzést fakasszon s fantáziánknak szárnyakat adjon. Ime, a poezis fényből lett és fénynyé lesz. Már a természetnek megvan az ő bűvös, magával ragadó, végtelen poezise. Poezise a virágos, napos mezőnek, a csillagfényvel átszótt éjszakának, a fenséges bérceknek, az erdők sejtelmes csöndjének, a róna, a tengerek végtelenségének. Mindez csodálatba ejt, áhitatra emel, gyönyörbe ringat át, szívünket, fantáziánkat emeli. És megvan poezise nemcsak az élet teljének, de az enyészetnek is. Poezise alkonyak, hulló lombnak, romoknak.

Az élet maga is poetikus szálakkal van átszőve. Poezis van a gyermek naivságában, az édes anyai önfeláldozásban, szerelemben, hősiességben; poezis az ifjuság reménye s poezis az emlékezet, melylyel az öreg bearanyozza a régi szebb idöket. Söt, nem csak! Nemzetünk bölcsőjét még ma is a poezis ringatja, regék, ösmondák, mint dajka-dalok és szívünkből és fantáziánkból a költészet eme változatlan elemeiből szövődik a fényes fátyol, melyen át szemünk a nemzet jövődjébe tekintenek. Az ösmagyarok táborba szállása, fölkeresni Attila egykori országát, melyről nekik rege beszélt, ime, egy költői motívum. S a gondviselés hitében rejlő magas poezis éppen epikai elem.

Az igazságból, a mint kérlelhetlen fenségében megrendít, lesujt, fölemel; az erényből, a mint tiszta fénye vonz, lelkesít; a szívünket és fantáziánkat magukkal ragadó nagy eszmékből, erkölcsi ideálokból és az ihletteljes szép, nagy tettekből, mind-mind a poezis fuvalma száll felénk, a poezis fénye süt szívünkbe. Az igazán emberi élet ihlet nélkül el nem lehet.

Irodalom, költészet és mindennapi élet nem két ellentétes világ. Emberi érzelmekből születik a lyra, emberi szenvedélyekből, küzdelmekből a dráma s az emberiség által fölépített világrend nélkül nem volna tragédia. S hol olvadna inkább egygyé költészet és élet, mint éppen a regényben?

De élet és költészet még sem ugyanazonegy világ.

Az életnek csak fénylőbb vonásai poetikusok. Az élet gyakran csak sivár küzdelem a létért, a költészet pedig ideális küzdelem a «szépért». Az élet csak töredékes poezis s a hol zavartalan a szépnek lelki gyönyöre, az nem a mindennapi élet, de a valódi költészet, ez az örökszép világa a költői geniuszok izzó szívének és lángoló fantáziájának. A költőt bizonynyal ihleti az élet és a költőtől az élet magasabb ihletet nyer. Ez a költő nagy missiója

Ezt a missiót tölti be Jókai ötven év óta mondhatlan dicsőséggel.

Világnézlete, igaz, hogy nem a mechanikai világnézet, de költői világnézet. Ne bánjuk fantáziájának tulcsapongásait sem. Isten őrizzen a költőtől, kinek nincs fantáziája. Jókai költészetéből egy nemes idealizmus ömlik át szívünkbe. Költői álmái világitanak, vezérelnek, vigasztalnak, lelkesítenek földerítnek, mindig nemesítenek. Ezek a költői álmok: igazságok; ezek a költői álmok bennünk életté változnak át. Kárpáti Zoltán nélkül ifjúnak férfivá lenni, nem szabad. A hitvesnek mindig eszménye lehet Judit s a honleánynak a Kőszivü ember özvegye. E gazdag poezisban mindenki találhat egy idealt. A hazafias főúr s a törekvő iparos egyiránt. Műveiben ott a szerelem, hősiesség, igazság, szabadság, honszeretet, ott a nagy eszmék, és a nagy erények mindennapi munkásság apoteozisa. Jókai a valónál egy magasabb világba bűvöl át s míg e világban élünk, magunk is neme-sebbek vagyunk. Költészetében a tiszta jellem messze fénylik, az életben gyakran észrevétlen marad; itt az elbukót szájalom követi, az életben talán gúny; itt a poseur, stréber csak komikai alak, az életben, úgy lehet, tekintély; itt a gonosz lebukik a magasbúl és az erény kitündököl a homálybúl, stb. Itt a hősnek koszorúja, az ártatlanul szenvedőnek gloriája van. Jókai költészetének esthetikai világrendje egy felséges ethikai világrend.

Sokszor hallottam azt a megjegyzést, hogy a költészet csak az ifjuságra és a nővilágra hat. Ez a megjegyzés azonban kevesebb az igazságnál; de ha az egész igazság volna is, akkor is hol volna hatás jelentősebb, mint a költő hatása? Hiszen, ifjuság és nő: az emberiség jövődje, ujjá születése.

Jókai költészete tiszta magyar költészet és nőalakjai, férőalakjai úgy nőnek ki nemzeti jellemünkből, mint mezőinkből a virágok, bérceinkből a fenyves-erdők. Nem is csoda. Pályája kezdete a negyvenes évek legelejére esik. A negyvenes évek! Ez volt a korszak! Bölcsék, költők, hősök mily fényes serege, a lelkesedésnek mily fenséges vihara! Az antik felfogás azt mondaná: ez volt a félistenek kora; a kerésztyén felfogás: ez volt az apostolok kora és a népies felfogás: ez volt a csodák kora! Valóban; a hazát nem akkor szereztük ugyan, de akkor tartottuk meg. És Jókai ott volt mindenütt fényes szellemével, lángoló szívével. Magyarország újjá született nem csak politikailag, de költészetében is. E szép munkában Jókai mellett halhatatlan társak állottak. Jókai nem volt pusztában álló magános fa, de koronás tölgy egy egész felséges erdőben. És mily sokoldalú! Tulajdonképpen világa a regény, de költői ereje érvényesül a drámában, a lyrában is. Irodalmunkban korszakos humora a legigazabb költészet. Szenvédélye talán nem olyan lázas. Petőfi villámlott, Tompa, Arany borongott, Jókai tündökölt. Ő a legfényesebb álmodó.

Külső élettörténetén is ott van a Gondviselés keze. Ötven év óta szórja világgá fejedelmi, több: isteni kncseit, s geniusza ma is kimerithetetlen. Ötven év! Petőfi egész élete

Folytatás az 1/4. ív mellékletén.

csak felényi. Tompa kétségbe esik, Arany összeroskad, Jósika hazátlan hal meg. Sötétben vonul el szemeim előtt annyi magyar költő balvégzete. Oh, Jókai nem tűzben tisztult, nem teher alatt nőtt, de taps, koszoru, dicsőség között maradt meg nagyinak. És nagyságát, dicsőségét is nemzetének nyújtja...

Mit adhat a nemzet az ő költőinek? Nem anyagi jutalomra gondolok; ennél sokkal magasabbra.

Nem adhatjuk ugyan Görögország istenek-lakta berkeit, de adunk egy hazaföldet, melynek minden pora szent. Adjuk bérceink, rónáink hangulatos tájait, mondáink, regéink tündérvilágát; adjuk nemzeti történelmünket, melynek dicsősége, gyásza egyiránt megragad; adjuk hőseinket, vértanuinkat. Adjunk a költőnek lelkesedést. Adjuk az igazság, a hősiesség, a magas törekvések, a férfi jellem, a női erény felséges látványait. És adjunk koszorút. Ily nemzetnek mindig születnek költői. Mert koronás erdőben, virágos mezőken, fényes napsugárban megzendül örökké az ének.

Molnár Albert,
m.-vásárhelyi ref. lelkész.

Tofeus Mihály, *erdélyi evang. református püspök élete.*

Irtá: Konc József.

(Folytatás.)

A jehervári pópista papok ördögüzését miképp cáfolta és hűsította meg Tofeus.

Akarának üzni ördögöt egy emberből a fejevári pópista papok, de rajta veszték. Mert egy oláh a mezőben lefeküvén hanyota, a kigyó bebujt a száján a gyomrába; felébredvén s érezvén, hogy valami mozgana a hasában, nem tudja, mi lelte, sok ideig, napról-napra rosszul kezd lenni, bemegyén Fejevárra a pátterekhez, azok ráfogják ördög bujt beléje, ők kiüzik, ha pópista leszén. A goromba paraszt ember könnyen ráigéri magát. Azonban, a papok egy házba berekesztik, megkötözik, s megtanítják, hogy mit beszéljen, mikor közönséges helyre kiviszik. Tofeus nagy aemulusok lévén, ráizennek, hogy a jövő vasárnapra menne fél a pópista templomba, s a szeme láttára kiüznék az ördögöt az emberből. Hirtelen haragu ember vala, felmegyén nagy furiáva a fejedelemhez a palotára: «Kegyelmes uram, ugymond, papi hitemre mondom, isten engem ugy segéljen, soha tovább a Nagyságod udvarában nem lakom, ha Nagyságod meg nem orvosolja a dolgot; a pópista pátterek ezt s ezt izenték rám, azért Nagyságod hozassa el tőlök azt az embert, ha ugyan ördög van benne, hadd próbáljam meg én is, ha ki tudom üzni. A fejedelem kéreti kézben; a pátterek nem adják; a maga udvari gyalogait rá küldvén, kihozatja onnan. Tofeus a sok urak s más urak jelenlétében nagy haraggal megriasztja az embert, ha ugyan ördög van-e benne? Ama nyavalyás ijedtében szólni sem tud, utoljára mond: Ő nem tudja, mi van benne, érzi, hogy mozog a hasában. Által értvén mindnyájan, hogy kigyó bujt volna belé, a fejedelem doktorával orvoságot készítettvén, beadják neki, de szüntelen strázsáltatják. Kevés idő mulva a nagy kigyót halva, két darabban emésztí ki, kit erős orvoság ölt vala meg a gyomrában. Tofeus rákészlővén vasárnapi prédikáciora, az ország statusi jelenlétében szörnyű fervorral prédikált a pópista pátterek ellen, szemekre hányván: micsoda utakon, módokon szokták a községet elálatni s hamis csu-

datételekkel megcsalni. A pátterek ilyen nagy gyalázatban maradának; az oláhot pedig a fejedelem udvarában szénaosztónak constituálák. (Cserei Mihály. Hist. 164. l.)

Tofeus befolyása a fejedelemre.

«Bizony, valójában papi, püspöki egyenességgel, tudományal és bátorsággal felruházott ember volt; tudós, s kemény pap. Mikoron a főrendeknek a fejedelem előtt bajskodásuk volt, ez által igazították bajukat, s nyertek engedelmet, mivel ez magánosan is oly hathatósan adta elő a fejedelemnek tisztét és kötelességét, hogy arról meg kellett győződnie. (Bod.) Példa erre a háromszéki rendek megkeresése, midőn a Béli-féle mozgalom alkalmával 1677. dec. 1-én Maksán tartott közgyűlésükből kéri fel Tofeust, hogy «amaz Jehu profétával a fejedelem előtt folytassa úgy a dolgokat, hogy két-három gonosz Hámánnak tanácsukért a sok ezer személyből álló székelyek hűségét ne vesse meg ő nagysága.» (Teleki leváltár, 285. sz.)

Apafiné érdeklődése Tofeus prédikációi iránt.

1670. jan. 3-án Fogarasban irt levelének utóiratában ezt jegyzi Tofeusnak a fejedelemlé.

«Azonban, édes Tofeus uram kegyelmedet kérem, tegnapelőtti predikációjában kegyelmednek s mind penig a másik predikálásában is hozza elé kegyelmed, majd oly félét monda kegyelmed Krisztus urunk(nak) mennybe meneteli után sem atyja-fia, sem anyja nincsen, mely úgy van, én is tudom, a mi hitünk egyik fundamentoma. De, nékem úgy tetszik, szent Pál irásával is bizonyítá kegyelmed. Irja ki kegyelmed az bizonyosságát a Szentírásból, mert ugyanakkor Urunk ő kegyelmivel hozók elő, énnékem ugy tetszett, Szentírásbeli helylyel is erősíté, kegyelmednek ő kegyelme azt monda, hogy nem.

Írásom hiját értse kegyelmed, mert irni nem tanítottak, s rosszul tudok irni, a mi fogyatkozás léssen benne, jól kell érteni.»

Cserei Mihály ítélete Tofeusról.

Cserei Mihály «kevély, negédes embernek írja Tofeust, és hogy utoljára hosszas betegségben esvén, igen megalázta vala magát, s istenhez tért vala». Ugy látszik, hogy Tofeus nem sokat adott Csereire. És ezen nem is lehet csodálkozni. Hiszen, előtte fejedelem, tanács-úr, mindegy volt; mindenkivel szemben kimondotta meggyőződése szerint az igazságot; szilárd akaratját megtartotta mindvégig. Ha nem volt volna buzgó, vallásos, isten-féle ember, nem küzdött, nem harcolt volna annyit, még betegen is, az ekkleziák, iskolák jól-létének előmozdításáért, az isten dicsőségiért. A ki beszédeit elolvassa, meggyőződik bizonynyal affélől, hogy ő mindig istennel volt, és nem a betegség térítette istenhez.

Ugyanezt mondhatjuk a Teleki Mihály ellen irt állításáról is, mintha Tofeus ellensége volt volna Telekinek. Levelei ellenkezőt bizonyítanak, melyek mindenikében «egyetlen fautorának, pátronusának nevezi Telekit.»

(Folytatása következik.)

Különfélék.

Szives kérelem.

Nem hivalkodunk nagy ígéretekkel, melyeknek fele sem szokott teljesedni. Nem tolakodunk senkihez, mint a házalók, a magunk nagy ajánl-

gatásával. Mint mindig, úgy most is, minden követelés nélkül, de a munka-teljesítés önérzetével lépünk olvasóink elé, és szívesen kérjük anyagi, és szellemi támogatásukat a jövőre.

Huszonhárom esztendeje, hogy lapunk fennáll. Kérjük olvasóinkat, vegyék elő e folyamokat, olvassák el, ha szórakozásból, ha csak próbából, és azonnal meg fognak győződni, hogy e lapokon összegyűjtve, megtalálják azt a becses anyagot, mely nélkül egyházkerületünk történetét ez időről megírni nem lehet és már csak e tekintetben is nagy, megbecsülhetetlen szolgálatot teljesítettünk.

Az előttünk álló esztendő sem lesz feladatokban szegény. Az ugy nevezett egyházpolitikai kérdések eldöntésre kerültek; új zsinati törvényeink szentesítése és életbe léptetése a küszöbön áll; az egyházkerületi Papi Értekezletet át kell adnunk a gyakorlati életnek: mindezek megkövetelik a tájékoztató szót, megvárják a higgadt megvitatást. És ezek mellett, az erkölcsi és egyházi életnek jelentkezése a községekben, egyházmegyékben csak úgy válhatik termékenyítővé, áldásossá, ha a nyilvánosságból veszi táplálékát, és a nyilvánosság által visszahat az egészre.

Mi ugy képzeljük, hogy az a negyed század, mely hátunk megett van, egyházi életünk tekintetében e lapot már lelkünk szükségévé tette, mely nélkülözhetetlen. Nem ígér eget, földet; nem dolgozik rendkívüli eszközökkel: de szánt, vet, gyomlál, meghozza a maga aratását és megadja a mindennapi kenyeret gazdagnak és szegénynek. A ki ugy gondolkozik, mint mi, az velünk kezert fog, velünk dolgozik, s velünk kéri a jó istent, hogy áldását adja közös munkálkodásunkra.

Kijelentve, hogy havi pályázatunkat fentartjuk, melynek eredménye látszik egy néhány derék tehetség feltűnésében szívesen kérjük olvasóinkat, hogy továbbra is tiszteljenek meg bizalmukkal, támogatásukkal.

Kolozsvártt, dec. 27 1893. Szász Gerő.

= Tisztelet adassék! A m. valkói ev. ref. egyház 1893. dec. 31-én közgyűlést tartott, melyen öt évi részletekben fizetendő 100 korona ujévi ajándékot szavazott meg a kolozsvári theol. akadémia részére, melynek első évi részletét az espereshez be is fizette. A mint értesülünk, a szép példát követni akarja a kolozs-kalotai egyházmegye minden egyháza, mely fényes bizonyosságot tesz az egyházak áldozatkészségéről, a lelkipásztorok buzgóságáról és dicséri az esperes, Deési Gyula buzdító közreműködését. Hisszük, hogy a valkói és a csikmegyei misszió példája hatni fog; lassankint az egész egyházkerületre ki fog terjedni az a jótékony meleg, melynek nyomában tenyészet és élet fakad.

= A dr. Bartha Béla «Órállója» Sárospatakon tényleg megindult. Megjelenik minden kedden és pénteken. Előfizetési ára egész évre 6 frt. Egészen protestáns, szabad szellemben szerkesztett lap, mely díszre lehet minden magyar ember házának. Mi az első számot láttuk. Helyes beosztása, tartalmas cikkei dicsérik a szerkesztőt. De, még mindig aggodalmaink vannak, hogy egy hetenkint

kétszer megjelenő lap hatással lehet-e a mai gyorsan élő emberek meggyőzésére? Elő kell fizetni és a tömeges pártolással képséssel tenni, hogy napi lappá váljék. Erre kérjük szabadon gondolkozó olvasóinkat.

= Az ugynevezett egyházpolitikai törvényjavaslatok ellen országosan megindult az izgatás a kath. felekezetről. A róm. kath. püspöki kar nagy tanácskozásokat tartott, melyeknek eredménye egy körlevélnek nevezett «förmérvény», melyet ez idő szerint a kath. templomokban felolvasnak, magyaráznak és egyben izgatnak a szabadelvű törvényjavaslatok ellen. Január 16-án országos kath. gyűlést tartanak Budapesten, melyen az ország kath. részének primása, Vaszari Kolozs fog elnökölni, gr. Zichy Nándor és gr. Eszterházy Miklós-Móric fog ministrálni. Szóval, nagy batália leszen. De, a levegőt megtisztító jótékony vihar közeledik, jön, és bár a mi kath. testvéreink lelki vezetői, a főpapok, harangoznak vesztül, az öreg mámmikkal és az olvasni nem tudó szegény napszámosokkal morzsoltatják a rózsá-lúzért, hogy a vihar muljék el, de az a vihar nem fog elmúlni. Végig vonul ez az országon és a kiket elseper, azok nem mi leszünk. Ma, vagy holnap, az nem számít az idők végtelenségében. »A szél, a hová akar fújni, fú, és annak zugását hallod, de nem tudod, honnan jön, és hová megyen!«

= Nyilvános számadás és köszönet. Kitden mult évi dec. 26-án az ev. ref. egyház fiatalága, gondnok, Herceg Elemér új kezdeményezése folytán, orgona-alapja javára, tánc-estélyt rendezett. Bevétel 55 forint 30 krajcár. Kiadás 16 forint. Tiszta jövedelem: 39 forint 30 krajcár. A szent és nemes cél érdekében rendezett táncvigalmon felülfizettek: Buda Géza (vályai) 5 forint. Herceg Sándor 2 forint. Agárdy Vilmos, Szász Imre, Buda Sándorné, egyenkint 1 forint 50 krajcár. Szilvási Aladár, Buda Miklós, Buda Géza (russi), Buda, Gyula, Ajtay Aladár, Jenő és Géza, Kusz Matild, Grünbaum Ignác, Fülöp Gyula, 1—1 írtot. Sigmond Ferencné, Farkas Zsombor, 70—70 krt, Herceg Elemér, Péterfy Ferenc, Herceg István, Ajtay Ferenc, Pap Károly, Popovics Tamás, 50—50 krt. Tanaszic Miklós és Enyedi Géza 20—20 krt. Fogadják mindazok, kik megjelenésükkel és anyagi áldozatukkal táncvigalmunkat mind erkölcsi, mind anyagi sikerét előmozdították, e helyen is, ugy a rendező bizottságnak, mint a kitidí ev. ref. egyháznak, őszinte és hálás köszönetét. O.-Bretyén, január 5. 1894. Fülöp Gyula, o.-bretye-kitidi ev. ref. pap.

= A dévai ev. ref. templom és torony restaurálási költségeire ujabban adakoztak: Az ev. ref. egyházak közül: Megyaszó 1 frt; Turkeve 5 frt; Kis-Kinizs 2 frt; Magyaró 2 frt; Bardóc 1 frt 75 kr; Nagy-Körös 5 frt; Mező Sász 2 frt; Barka 1 frt 28 kr; Ajra 7 frt 80 kr; Mező-Záh 3 frt; Tisza-Nagy-Rév 2 frt 20 kr; Búdöfő 1 frt; Földes 1 frt; Tisza-Valk 3 frt 75 kr; Harasztos 3 frt; Belényes-Remete 1 frt 75 Kecskemét 20 frt; Hajdudludház 2 frt; Tornállja 5 frt 50 kr; Méhtelek 2 frt 40 kr; Egerbegy 1 frt 28 kr; Hajdu-Böszörmény 9 frt 64 kr; Nagy-Lnyed 5 frt; Csenger 10 frt 24 kr; Vetés 3 frt 30 kr; Gacsály 92 kr; Szamos-Dob 16 frt 30 kr; Ökörítő 5 frt 26 kr; Szentes 5 frt; Hajdu-Szoboszló 2 frt; Jedd 2 frt; Hagymás-Lápos 3 frt; Csoknya 2 frt 20 kr; Mohács 1 frt; Esztergom 1 frt; Mármaros-Sziget 1 frt 50 kr; Egyházás-Rádóc 40 kr; Fűzes-Gyarmath 1 frt; Kákos-Palota 9 frt 82 kr. Összesen 154 frt és 29 kr. Az ágostai evang. egyházak közül: Szepesi-Nagy-Szalók 2 frt; Kolozsvár 5 frt; Soproni feyintézet evang. lelkésze 3 frt 55 kr; Korpona 10 frt 5 kr; Debrecen 1 frt. Összesen 21 frt 60 kr. Az unitárius egyházak közül: Arkos 3 frt 30 kr; Budapest 7 frt. Összesen 10 frt 30 kr. Eddigél befolyt az ev. ref. egyházak és iskolák köréből 367 frt 68 kr; az ág. evang. egyházak és iskolák adományai-ból 63 frt 45 kr; az unitárius egyházak és iskolák köréből 10 frt 30 kr; az izraelita hitközségektől 22 frt; együtt 471 frt 43 kr. Az állami, megyei, városi és községi hivataloktól, társadalmi egyesületektől és egyesektől begyűlt összesen 6403 frt és 18 krt. A mai napig begyűlt adományok főösszege 6874 frt és 71 kr. Fogadják ugy a szíves gyűjtők, mint a kegyes adakozók egygyen-egygyen gyulekezetem nevében nyilvánított hálás köszönetemet. Tájékozní óhajtván magunkat a felől, hogy az építést a folyó év tavaszán megkezdhetjük-e: bátor vagyok a nagytiszt. lelkész és főiskolai igazgató urakat, kiktől gvűjtőívünk még nem érezték vissza, mely tisztelettel felkérni, kegyeskedjenek, a kezükön levő «Esdő Szózat»-ot f. évi március 1-ig bármily kis adománnyal, vagy a nélkül is hozzám vissza juttatni Kelt Déván, 1894. január 6-án. Szóts Sándor, ref. lelkész.

Felelő szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Január 18.

3. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Mult és jövő.

(Vége.)

Csak várni kell. Várni kell és munkálkodni. Tertullian mondotta, hogy *nemo miles ad bellum cum deliciis venit*: ez a jövő, melyhez jutnunk kell, miután sok keserves oktatással a mult megtanított a helyes gondolkozásra.

Én abban hiszek, hogy a jövő mindig jövő marad, tehát az a történet, mely rá apellal, azt a szükségérzetet jelenti, melynek antecedensét nem lehet soha úgy megalkotni, hogy esetleges tévesztés következtében ne újra lehessen konstruálni. A protestantizmus jövője egy az igazság győzedelmével. Az igazság győzelme, mondja Michelet, sok vergődés után jöhet napvilágosságra: hol itt kell utat törnie, hol megamott, hogy utóvégre valósággá lehessen. És így, azon kell megfordulnia a protestantizmus jövőjének is: lehet-e, tudjuk-e mi elősegíteni diadalát.

Lehet-e, tudjuk-e? E két kérdés szoros viszonyban van egymással úgy, hogy az első kérdés, melyet elméletileg kétségbevonni nem lehet, és melyre különben is már megfeleltünk, logikai következménye a másodiknak. Tudjuk-e? Ebben a szóban van az egész jövő történet.

Csak abban az esetben lesz protestantizmus, ha az teljesen adequat fogalom lesz azzal a »sacerdotii hypostasissal«, melyben egy régi zsinat kifejezte a nélkülözhetetlen kellékeket: a munkát, a buzgalmat, az arravalóságot, vagyis, a valóságos papi életet. ebben a foglalkozáshoz megkívántató kedvet, az intentio tisztaságát, és azt a képességet, mely azzá tesz, hogy használni tudunk és nem kell a munkálkodás elől visszatérni, mint a hogy vissza kellett térniök a Gedeon csapatából háromszáz kivételével mindenknek.

Ám, ennek első feltétele, hogy mások legyünk, mint a milyenek nagy részben vagyunk. Hiszen,

úgy illik ránk e mostani időben Izidor püspök mondása: »olim sacerdos populo erat formidabilis; nunc contra, populus terrori est sacerdoti«, mert míg hajdan azzal az erkölcsi tudattal lehettek a papok, hogy istennek szolgái, és így felette állanak a népnek, addig ezt ma elvesztik, mert arra igyekeznek, hogy annak kegyét keressék és tartsák meg. Nem. Elizeus holt testéről beszélnek hogy véletlenül egy másik holt testet tettek melléje s ez alig hogy hozzáért, rögtön megelevenedett tőle: ilyennek kell lenni a valódi lelkipásztornak, hogy magával ragadja az embereket s még azokat is inspirálja, a kiknek szívéhez nem tud hozzá férni. Örök isten, mily végetlen nagy értelmű az, ha valaki a te szolgád, ha valaki az akar lenni! Hiszen, a pap többet tehet, mint a királyok, mert ő a nép amaz erkölcsi életének őre, melyből kialakulnak a századok. A minek hatalmában van ő, az ige ereje: a könnyek, a sohajok, a magába szállás, a titkos lelkiismereti furdalások és mind az a kíséret, melynek viszhangját felkölti az; mennyire nem engednek senkit az igazság ellen cselekedni, ellentállani annak a hatalomnak, a szentlélek ama hatalmának, mely átjárja még a leghidegebb, a legfásultabb szíveket is! Csak tizenkét apostoli férfiú volt és ezek meg tudták alapítani a keresztyén tan hatalmát. Bizony, a pap hasonlít az apokalypsis ama sárkányához, mely a csillagokat rántotta le magával; hatalma elég nagy arra, hogy sokszor a lehetetlent is megtegye s a látszólag ki nem vihető dolgot valósággá tegye. Az igaz aztán, hogy pl. az anachoréták visszautasították a nekik felajánlott papi méltóságokat, mert csak az angyalokhoz tartották azt méltónak. Hogy a Gergelyeket és Augusztinokat nem igen lehetett meggyőzni, hogy ők teljesen képesek volnának megfelelni hivatásuknak. Hiszen, hogy ne? Hívónek lenni, mint egy confessornak; kiárasztani azt az isteni szellemet, melyből, Plato szerint, az erények képződnek;

lenni a bánat emberének szemben ama szerencsétlenségekkel, melyek a jó erkölcsöket érik: mennyi nehéz munka követeltetik attól az embertől, kit egészen megkülönböztet a társadalom, és a kire a lelkek őrizete bízott!

A protestantizmus jövője azokat az ő munkáit teszi felelőssé, kiknek munkálkodásával fog állani, vagy elbukni.

És ekkor, a mit hiszünk, a mit állítunk a jövőről, hogy ne volna lehetséges? Még csak gondolatban is, hogy volna szabad, az ellenkezőt állítani? Igen, a protestantizmus világítani fog és örködni éjjel és nappal; nappal a hitre, hogy az fényesen tündököljék; éjjel pedig arra, hogy meggátoltassék a tévedés, a hitetlenség és az idegen tudomány. Hiszen, ott vannak előttünk a nagy, az örök példák Jézus nem ismer fáradalmat és azt mondja, hogy az ő tápláléka az, ha hirdetheti annak akaratát, a ki őt elküldötte. Ugy illik minden pap számára, a mit Uriás mond, midőn Dávid haza akarja küldeni: hogyan, én haza térjek, mikor az én uram szolgái a mező színén vannak? Nehemias még annyi időre sem akarja félbeszakítani munkáját, csak hogy azt minél előbb bevégezhesse, míg a hozzá küldött követekkel értekezhetik.

Ha a protestantizmus jövője valamiképpen aláhanyatlanék, ez csak azt mutatná, hogy munkásaiból kihalt az az életerő, elvesztek azok a virilis vonások, melyek hiánya miatt olybá tünnek fel, minden tetteikkel együtt, mint ha a legnagyobb, a legdicsőbb multa emlékeztető romok tövében nyomorult viskókat szemlélnénk. Ez azt mutatná, hogy tehát hiában való volt a mult, hiában azok a legszentebb törekvések, a melyek a legvalódibb gyökérszalakat alkotják az emberiség történelmében.

De, nem. Az a »lehet«, melyről szólottunk, az erkölcsi »kell«-t foglalja magában és így azt az elkötelezést, mely nem enyészhetik el, mint ha pára és füst lenne. Még ha a protestantizmus az üdv mechanizmusát foglalná magában csupán, mint a hogy ez a római katholicizmussal történik, ekkor aligha biztathatnók magunkat jövőnkre nézve. Ám, ki ne lenne a legbiztosabban meggyőződve, hogy a protestantizmus, mint életelv, ha valaha, akkor leginkább a jövőben fogja maga után vonni azokat a valóságos eredményeket, melyek úgy fognak vezérelni, mint a hogy a nap járása az égen vezérli az időknek változásait.

Vinetnek, a nagy predikatornak van két szép mondása a keresztyénségről: »c' est un de

plus beau caractère de christianisme d' ignorer complétement nos distinctions sociales«, és »quand le christianisme est la religion des pauvres de la fois, il n' en est pas moins la religion de Dieu et de l' éternité.« Ez a két vonása lesz meg mindig annak a keresztyénségnek, melyet a jövőben a protestantizmus fog képviselni. Mert akkor igazán meg fog valósulni, hogy a keresztyénség megtermi a szivekben nem csak az igazi érzelmeket, melyek által egy jobb és nemesebb emberiség fogja e földön megtalálni az igaz életet, hanem ama virilis vonásokat is, melyek az emberi életnek még legtragikusabb viszonyai között is a legnemesebb virágokat tudják felfakasztani. Akkor lesz igaz, a mit Byron oly szépen ír Moore-hoz intézett bucsu levelében: »though a desert should surround me, it hath springs, that may be won«, mert akkor nem kelhet ajkunkon olyan pessimistikus hang, mely csak azoktól származik, kik az életet sem megérteni, sem a hozzá megkívántató eszközöket megtalálni, nem képesek.

Ezt a protestantizmust fogják a mi utódaink az unokáknak hirdetni, ebben azt a hatalmat, mely valódi lényege által, mint arany-háló lebeg a világ felett. Ez fogja megteremteni amaz új időket, melyben nem lesz ultramontanizmus, nem lesz pápizmus, hanem ott lesz a béke és a nyugalom. És kik ezt a protestantizmust fogják szolgálni: ezek a papok lesznek a jövő erkölcsi ujjá teremtői, mert azokat az isteni erőket lesznek képesek proklamálni, melyek új vérforgást adnak a világ organizmusába.

Oh, hát ha mi, a jókor élő nemzedék csak felsohajtottunk, mint az ókor jósnőinek barlangjai, ha a jövő így tárul ki előttünk. hadd, érezzünk mi megnyugvást; hadd, tekintsünk mi jövőnkbe azzal a biztos tudással, hogy abban lesz elérve a legszentebb, a legigazabb valóság, hogy az még édesebb lehet a mi szívünknek, mint a gyermekeknek amaz eszmények, melyek őket oly csábítóan vonzák mindig valami mesésen ködbe borult táj felé. Hiszen, ha elringatjuk magunkat a reménynek szárnyain, az joggal emelheti fel tekintetünket, hogy ne annyira analsaljunk, mint inkább érezzünk, érezzük a jövőt úgy, mint a gyönyörteljes valóságot, melyet idegen szavak után meg nem találunk, hiszen, még a poeták sem tudták azt jól megénekelni, ők sem, kik szívünket mindig inkább a bánat, a csüggedés, a reménytelenség hangjaival tudják oly megindítóan megragadni.

mind az elmondottakban a világon semmi, de semmi érdemem nincs, hanem elmondom, mint egyházam érdekeiért lelkesedős azokat szívesen viselő ember. Régi és nagy bajunk az, hogy a helyett, hogy valamit, a mi megvan, őszintén támogatnánk s a hol valami elismerni való van, azt el is ismernénk, mindenféle kifogásokkal illetjük, megintgatni és lerántani törekszünk. Ki bizzék intézményeinkben, ha önmagunk bizalmatlankodunk legelső sorban?

Az 1°/_o-os adókulcsra s egyebekre elmondtam mult kor nézeteimet, azokat fentartom, Ferenczy úr amaz állítását pedig, hogy «a ki azt tanítja, hogy a közalapi illeték pusztá jótékonyági hozzájárulás, az a nehéz fizetőknek szemét nyitja fel, a ne ezen megszilárduló köztudatot zavarja meg és az ügy ellen teszen» annak a közönségnek a megítélése alá bocsátom, a melyik jobban meg tudja érteni, vagy legalább nem akarja készakava félreérteni azt, a mit valaki mond.

Az a nagy és üres hangú nyilatkozat, hogy «mig konkrét adatokat nem kapok, nem is hiszem és tiltakozom ellene», igazán felesleges jó cseleket. Mert a dolog valóban úgy van, a mint a Szerk. kedélyesen megjegyezte «Nem tette az kérem!» «A ki haragszik, annak nincs igaza», tartja a példaszó. Ne tessék haragudni! S méltóztassék megengedni, hogy mi is tudhassuk úgy, hogy mit cselekszünk, mint a mennyire Ferenczy úr tudja s engedje meg, hogy még eddig a közalap végrehajtó bizottság bizony nem csinált légvárakat a domesztikából s nem tetézt egyik hibát a másikra. Én legalább úgy látom, csekély ítélő-tehetségem szerint, hogy a domesztikánál okos és lelkismeretes emberek voltak mindig.

A kinek pedig az evangyeliumi erő-plántálás csak «szép mythosz és önámítás» nó hát, annak lehetetlen-ség és hiába való fáradság akármicsoda egyházi dologról beszélni! Nem is vesződöm én sem tovább vele és miután a polemiáknak (mihelyt valamely kérdés erre tereltetett) mindig csak az a következménye, hogy a dologot, a helyett, hogy tisztáznák, még inkább elhomályosítják és elmérgezik azt: Ferenczy úrnak semminémü esetleges cikkére nem felelek többet egy szót sem. (Mi is óhajtanók, hogy ez legyen a vége. Szerk.) Részemről befejezettek tekintem az egész ügyet. Egyéb dologom is van.

Kenessey Béla.

Kálvinisták Magyarországon.

Voltak a franciák Milánóban, a normannok Britániában. Aztán, ismeretes a »Törökvilág Magyarországon« és a »Csehek Magyarországon«, a mikről Jókai és Józsika oly szépen énekeltek. Mindezek elmúltak, elavultak: Volt elég részük bennök az embereknek. Új eseményről zeng a dal. Gyors szárnyu hir repíti mindenfelé a legújabb világeseményt »a kálvinisták Magyarországon!« A gyülekező helyeken megjelen, a hűvös utcák haván végig rohan, a templomok ajtatos füstjében fölmered, a családi tűzhely váraiba betör a gőzszárnyakkal száguldó hirtív s mint véres kardot hordozó futár szájából hangzik ezer ajku apró betűin keresztül a vészkiáltás: nyakunkon a török! Nem, az már elment: nyakunkon a kálvinista!

Magyarországnak vége. Egy maroknyi kálvinista, mint egy merész kalandorcsapat, megrohanta, megfélemlítette, kezébe kerítette s rettenetesen dulja. Kálvinista uralom a »Regnum Marianum« felett! Lehet-e ennél nagyobb tatárdulás ezen a szent földön! A kálvinista politika elébe diktálja minden felekezetnek és nemzetiségnek a maga ukázait. Egy csomó milliókat elközösítették, egy csomó iskolánkat felekezet nélkülivé változtatták, katolikus szülő gyermekeit protestánsokká nevelik. És most jön a polgári házasság, a melyben a prot. kisebbség egyházjoga ráerőszakoltatik a katolikusokra, az örök dogma ellenére. Katolikus házaseleket elválasztanak, elváltakat összeházasítanak. Jön a recepció; a zsidókat recipáljuk, ez a gyülekező nép itt hazára lei s kiszorítja a hős magyart; jön a 68 -ki törvénymódosítás, a melyben nem hogy adnának, hanem még azt is elveszik, a mi biztos volt a katolikusoknak; és jön vallásszabadság, a mi az embereket megfosztja legdrágább kincsüktől, vallástalanokká teszi s még a római pápát is le akarja tenni, mert azt mondja: hogy a vallásfelekezet feje semmi külföldi egyén (!) nem lehet. Akkora jajgatás van az ultramontán lapokban, hogy az emberek kiszaladnak házaikból kezdik nézni mindenfelé: hol ég?

»Két és fél millió kálvinista uralkodik nemcsak a kilenc millió katolikuson, hanem a magyar királyság egész 16--17 millió népességén!« És hogy uralkodnak! Szegénységet hoztak az országra: a mely csizmadia ezelőtt hat legénynyel dolgozott, mind elmeget koldulni; elszoktattak bennünket a borivástól s a peccenyevéstől. Csak azzal törődnek, hogy le ne pottyanjon a katolikusok szeméről a hályog, a melylyel zsidó ujságok oly szépen tapasztották. Tudjátok meg, hogy szabadelvűség és kálvinistaság egyet jelent; minden kálvinista szabadelvű s megfordítva.

Igy verik félre a sz.-jánosi, a sz.-péteri, sz.-bona venturái boldogságos székestornyok nagy harangjait, így kiáltozzák tele a jámbor kat. nép fülét. Ébredj, édes katolikusom, tűz van, a kálvinista kiver a házadból. Nyakadon a tatár, elrabolja feleségedet, gyermekedet, megöl, véredet veszi.

És mi elgondolkozunk. Hát, csakugyan azok a borotvált képű jó urak nem ismernek ennél magasabb hivatást; hát, mindazon kötve hihető dolgok, cikkek, tanok mellett, a mik katekhizmusaikban olvashatók, még ezeket is el kell hiúni a szegény kat. népnek. És elgondoljuk, hát oláhok, tótok, szlávok, Schlauchok és Pávelek kormányozzák-e ezt a hazát, a magyarok hazáját és nem a magyar nemzet, a melynek a »két és fél millió kálvinista« bizony, a legszemesebb részét képezi?

Aztán, a mi áll a politikai uralomról, azt látjuk a hivatalos élet, a tudomány, a sajtó, az irodalom köreiből is. Minden zsiros hivatalt kálvinistával töltenek be, minden fontos állomásra kálvinistát állítottak. A kath. szent universitás katedráiról kálvinisták tanítják Magyarországon ifjait, hiába szerezték meg a kat. tudósok a tanári diplomát s a professzori gyakorlatot még a jó német világban. A muzeum, az akadémia, e katolikusok által alapított intézmények, az országházak elnöki székei ki vannak ragadva a katolikusok kezei közül. A sajtó kálvinisták és zsidók kezében. A nagy írók, a Jókaiak, Petőfiék, Aranyok, mind kálvinista olvasmányokkal töltöt-

ték meg az iskolák, egyletek és magánosok tékáit. Különben Jókai is zsidó. Nyakig usznak a mi kat. nyájaink, a családok, a gyermekek ez áradatban, e ragályban, a melylyel szemben nincs foganatja immár a tömjénnek, a füstnek, a szent locsolyáztásoknak.

»Oh, hol vagy magyarok ragyogó csillaga?» Énekeljeteek hatvan napokon által és olvassátok nagy misével szent Kolozs apostolnak a magyar gyülekezetekhez küldött közönséges második levelét.

Menjünk tovább. A Hegymögi skáldok Edrónak egyik tehetséges tagja ezt a hangulatteljes strófát pengeti fülünkbe: mennyi sárt dobáltak a pápákra, püspökökre, papokra, barátokra, apácákra, mennyi botrányos könyvet és képet hoztak ellenünk forgalomba, mióta alkotmányos szabadság van ebben az országban! Kár, igazán kár, képiró urak! Egy honatya meg pláne a parlament színe előtt a katolikusok szertartásait hókuspókusoknak nevezi. Mily megfélekedzés! Aztán, őket boldog, boldogtalan a sötétség lovagjainak, a középkor buta tömegének, ultramontánoknak nevezgeti. Mily neveletlenség! Ilyenek, nem csoda, ha a jámbor lelkületű békeapostolt is kihozzák sodrából. Tán róla irta a dalmok:

Dühében nagy léptekkel ödöng a föl s alá,
Bibor-palástját tépte s a falhoz vagdalá.

Nem csoda, ha némelyek kénytelenek, egy biztos határu eszközre gondolni ez a vasfogó, a melylyel a középkori kegyesség egy-egy gyalázatos hangulatu embernek a nyelvét ki szokta rántani.

Nem csoda, ha mély aggodalommal kell néznünk a jövőbe, veszélyben látván minden szent érdeket, az egyházat, a hazát, a békét, az üdvözítő hitnek háborítlan nyugalalmát — a kálvinisták miatt; nem csoda. De, hagyjuk.

Oh, mennyei ártatlanság! Oh, szent aggodása az anyaszentegyház üdvéért dobogó sziveknek! Oh, menynyire rátok ismernek!

Ilyen szent aggodalmaktól verejtékezve, sütögette Arbuez az eretnekeket, mindaddig, míg megszerezte azt a zavartalan örömet a világnak, hogy szép lelkét viszszaadta istennek.

Mikor a templomaitól megfosztott, koldussá tett, félholtra kintott protestánsok elősorolták sérelmeiket, háborgatásait a régi országgyűlések előtt, a kath. rendek azt irták a királynak, hogy az evangélikusok az egyház-háborgatók, tőlük ők már nem tudnak hová lenni.

Mert a dolog úgy áll, hogy mi béke-háborítókat vagyunk, ha az találjuk mondani, hogy a mi az enyém, az nem a tiéd; ha a keresztyént nem írjuk keresztyének, s ha türelmetlennnek mondjuk azt, ki a multak homályában tévelyeg és a ki minket eretnekeknek nevez.

Ime, ez a kálvinista rémuralom, a mely a kilenc millió katolikus, az egész Szent-István birodalmát (a kapcsolt részekkel együtt) szolgásgba ejtette a mely miatt a katolikus ebben az országban pária, kit még a borivástól és pecsenye-evéstől is elszoktattak a kálvinista mágusok.

Hajdan ők nevelték a Pázmányokból a janicsárokat, ref. gyermekekből a reformáció legrettenthetlenebb ellenfeleit; és ma oda fordítottuk a világ sorát, hogy mi állunk velük szemben kálvinista vezérszóra hallgató kath. tábor, mert a ki szabadelvű, az mind kálvinista spáh-

De hát, lehet-e mindezt komolyan venni, az ultramontán sajtó vészkiáltásait, a melyekkel költögetik a megvakított Sámson, a mint ők képzelik, de voltaképpen zavarják s félemlitik a napi munkájában forgolódo népet, mint az Aesopus oroszlanja böggésével megrettentti a jámbor mezei lakókat.

Nem. Ez nem komoly dolog.

Ez egy műkedvelői szereposztás csupán. Schakespere «Szentivánéji álom» című vigjátékából, a mint következik:

Gyalu: Le van-e irtva az oroszlan szerepe?

Vackor: Játshatod azt ex tempore, hiszen, csak ordítani kell.

Zuboly: Ide nekem az oroszlant. Majd orditok én, hogy még a fejedelem is azt kiáltja: «orditson még egyszer! Orditson még egyszer!»

Mi pedig végezzünk vele Theseussal, mondván
«Igen nyájas bestia és jó lelkiösmeretü.»

„Ha valaki megdob kövel.

A szociálisták elhatározták, hogy a budapesti kath. nagygyűléssel szemben ellentüntetést fognak rendezni. A régi kor fenmaradt, roskadozó rendszerével és szellemével találkozni óhajt azon a napon a jövő kor már-már születő, lappangva szervezkedő rendszere és szelleme. Találkát akar adni egymásnak a bibor-köpeny és a munkás-zubbony, a szentek labaruma és a vörös zászló.

Csak jöjjetek papi fejedelmek és feudális főurak, mink is ott leszünk, a szociálista munkások. Rendezetek tüntető népgyűléseket, mi is szeretünk kart karba fűzve benyomulni az összetört lámpák sötét oszlopai között. Ti hozzátok Róma menyköveit, mi visszük az utcák követ; a ti fegyveretek az anathema, a mi anathemánk a dinamit. A szociálisták hátra maradnának a szent dogmák és csalhatatlan tekintély gazdag bérü szolgálai s a reakció sötét lovagjai mögött, ha egy ily alkalommal nem kiáltanának ők is oda: élünk mi is! Jöjjetek rokonszellemek! Van valami hasonló a «hires lópor-összeesküvés» s a párizsi bomba-merénylet között.

A katolikus sajtó e kihívásra így felel: ha szociálista tüntetés lesz a kath. nagygyűlés alkalmával, ez a zsidók műve. Előre figyelmeztetjük a zsidókat (a kormányt!). tegyen meg mindent, hogy a bejelentett tüntetést megakadályozza; mert ha kivonulnak a szociálisták, lesz gondunk rá, az ország minden részében azonnal kiadni a jelszót s megindítani a zsidó-üldözést.

Szeretet szelid apostolai! Ez a hang a tietek. Erről ismernek titeket. Jézus mondta egykor: erről ismernek meg mindenek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretenditek. Valaki megdob «kövel», dobd vissza kenyérrel. A jézusi szó nem járja már, s aztán zsidó volt ő is. Az újkori keresztyénség ultramontán prófétái így irták át igéjét, megfelelően a mai idők követelményének: ha valaki megdob kövel: üsd a zsidót

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. január 14. 15.

Elnökolt: főt. Szász Domokos, pöspök aa. Jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, elnökhelyettes; Szász Gerő, közjegyző; dr. Szász Béla, ig. tanácsos; Gyarmathy Miklós,

ig-tanácsos; Parádi Kálmán, tanügyi előadó; dr. Sárkány Lajos, számvevő; Deák József, pénztárnok, dr. Deák Albert, ügyvéd; Márkus János, titkár; Bodor Antal, k.-előadó és Kádár János, s.-titkár, mint jegyző.

Az ülés megnyitása után, felolvastattak az időközben einökileg elintézett ügydarabok jegyzékei s az ismertetett intézkedések megtétele jóváhagyó tudomásul vétetett.

Felső-sófalvi egyházközségünk énekvezérének, Veress Mózes aa.-nak föllebbezése folytán, az udvarhelyi egyházmegyei tanács 51—1893. számú határozata vétetett felülvizsgálat alá s annak eredményében az egyházmegyei tanács határozata, indokainál fogva, jóváhagyatott. A felső-sófalvi egyházközség u. i. felekezeti iskoláját az 1891. évben átadván a községnek, az akkor kötött szerződésben kikötötte, hogy a kántor-tanítói fizetést képezett 600 frtból csak 324 frtot ad jövőre is a község által alkalmazandó ref. tanító fizetésébe, melyért az illető a kántori teendőket végezni köteles. Veress Mózes, akkori tanító, a község által tényleg alkalmaztatott s részére a 300 frt. államsegély folyósított az egyház részéről folyóvá tett 324 frt. pótlására. A múlt év folyamán azonban, kiállítatván a kántori díjlevél, a szerződés szerint meghatározott 324 frt. helyett 400 frtban lett a kántori fizetés fölvéve, de e fölvételt az egyházmegyei tanács, az előadott okok alapján, jóvá nem hagyta, hanem utasította az egyházközséget a szerződéshez való alkalmazkodásra. Ezen határozatot föllebbezte meg Veress Mózes, kántor aa., de föllebbezési kérése teljesíthető nem volt.

Horváth Lajos, helybeli építész részére, a főt. püspök úr megbízásából készített több tervrajzért és költségszámításért, kolozsvári theol. alapunktól 200 frt. és közalapunktól 80 frt. munkadíj utaltatott ki.

Kolozsvár város tanácsa értesítette hatóságunkat, hogy a külmagyar-utcai Plihal-féle telken keresztül tervelt utca-nyitás ügyében hozott városi közgyűlési határozatot a belügyminiszter úr jóváhagyta s így a város és a nevezett telek tulajdonosa, a kolozsvári theol. fakultás alapja között az előleges egyezés szerinti szerződés megköthető. Ig.-Tanácsunk tudomásul vevén ezen értesítést, Márkus János, titkár és dr. Deák Albert, ügyvéd aait. utasította, hogy a végleges szerződést, a város részéről ez ügyben megbízott Szvacsina Géza, tanácsos urral egyetértve, mielőbb készítsék el s jóváhagyás végett terjesszék elő.

Kisdobai ev. ref. egyházközségünk fölterjesztvén ama határozatát, melylyel öreg tanítóját, Báthori György aát. évi 150 frt. nyugdíjjal nyugalomba helyezte, az jóváhagyó tudomásul vétetett, de az egyházközségnek ezzel kapcsolatosan beadott ama kérése, hogy a csekély nyugdíj pótlására 20 frt. központi segély szavazzassék meg, fedezet hiányában, nem volt teljesíthető, mert az államsegélyből és Baldácsy-alapból, az ujabban hozott ig.-tanácsi elvi határozat szerint, nyugdíjazott tisztviselők részére segély nem folyósítható.

A kebli jogügyi bizottság előterjesztése alapján, tárgyalatott az ügyvédi útasítás tervezete, de határozathozatal előtt némi pénztári adatok beszerzése válván szükségessé: az előadó, illetve, a jogügyi bizottság ezen irányban is előterjesztésre utasított.

Bemutattatott a sz.-udvarhelyi kollegium magyar-német tanszékére beérkezett egyetlen pályázati kérés, mely kellőleg fölszereltnek találtatván, leküldetni határozatott a kollegiumi előjárósághoz, a további eljárás végett.

Kóbori egyházközségünk kérésére megengedtetett, hogy felekezeti iskolájának az állam részére való átadása ügyében tárgyalásokat indíthasson

Bikfalvi egyházközségünk felekezeti iskolájának, a felekezeti jelleg megtartásával történt, községivé tárgyában kötött szerződés megerősített.

Alsó-szováthi egyházközségünk, beadott kérésére, utasított, hogy közvetlen az egyházközség készítse el kérvényét a vallás- és közoktatási miniszterhez, kántorának az ottani állami iskolához való kineveztetése tárgyában, melyet aztán Ig. Tanácsunk ajánlattal fog fölterjeszteni.

Szőkefalvi egyházközségünknek a felekezeti iskola állami alapon való szervezése iránti lépések megtétele engedélyzetett s az egyházközség a teendők iránt utasított.

Szászvárosi kollegiumunk előjáróságának ajánlata alapján, Tóth László, ottani adópénztárnok ama kérése, melyben első gimnáziumba járó fia részére egy Mária Terézia-féle, 120 frtos ösztöndíj adományozását kéri, ajánlattal határozatott a nmlgu közokt. miniszter ur elé terjeszteni.

Végül, a budapesti István- és Murányi-utcák sarkán levő Deutsch-féle házasteleknek egyházkerületünk közalapja javára történt megvásárlásáról kiállított végleges adás-vevési szerződés mutattatott be és hagyatott jóvá s ezután, több tárgy nem lévén, az ülés bezáratott. p. s.

TÁRCA.

Tofeus Mihály,
erdélyi evang. református püspök élete.

Írta: **Konc József.**
(Folytatás.)

Tofeus családja és utódai.

Neje volt Kun Éva, kitől négy leánya született: **Mária, Krisztina, Éva és Zsófi.**

Máriának férje, Nagyári József, Tofeus után Apafinak udvari papja, épp oly szó-kimondó, és hatalmas szónok, mint ipja. A felismert igazságtól földi hatalom el nem tántoríthatta. Midőn 1686-ban Erdély fejedelme és tanács-urai ingadoztak, hogy a török oltalma alatt maradjanak-e tovább is,

vagy a német védnöksége alá adják magokat, Nagyári prédikációt tartott ezen alapigéről «Olyan sárba ugrottatok, melyből lábatokat ki nem vonhatjátok.» Felhozván egyebek között Ulászló király veszedelmét Várnánál és a Lajos királyét Mohácsnál, melyeket a hitszegés okozott, és így végzé beszédét: «Te hamis hitű fejedelem, hamis, hitszegő, istentelen gonosz urak, az isten általam nektek azt izeni, legyetek igazak az uratokhoz, a hiteteket, kit a töröknek adtatok, meg ne szegjétek, mert különben elveszti az isten mind a fejedelmet, mind az urakat, mind az országot.» Különben olyan világtól elvonult ember volt, hogy két forintot meg nem tudott volna számlálni; sem köntösét, sem ételét nem

kurálta, erővel vitte ki a felesége ebédre is a tanuló-házából. »Egy temetés felett húsz aranya adtanak vala neki, beveti a zsebében, lyukas levén, a mint az úton ment, a fejedelem étékfogója kisérven szállására, elhullogatott egy nehányat benne; ez étékfogó felszedi. A szállására menvén, mondja a feleségének «Valami sár aranyak vannak a zsebemben, vedd ki, lássad, mit csinálsz vele.» A felesége megolvastván, tizenkettőnek találja, kérdi az urától, ha annyi volt, mondja: «én nem tudom, mennyi»; az étékfogó megnevetvén magát, eléadja a nyolc elhullott aranyat, és várja már, a pap ha vagy egyet ad belőle; amannak nem volt affélre gondja. Az étékfogó mond: «Uram, bár nekem is ad vala kegyelmed benne, mert megérdemelném.» Mondja a pap «Vegyen kegyelmed benne, a mennyit akar, én nem kapok rajtok.» Ugy ad a felesége egyet az étékfogónak belőle. (Cserei Hist. 161—162.)

Nagyári Józsefnek Tofeus Máriától fia József és leánya Mária. Józsefnek neje Gidófalvi Klára, kitől fia Benedek, ennek neje Sárpatoki Kata, fia: József és Gábor. Gábornak neje: Gámán Zsuzsa, kitől leányai: Zsuzsa, Belényesi Lajosné és Mária Szalánci Gáborné. Belényesi Lajosnak fia: Zsigmond és ennek gyermekei Szalánci Juliától: Giza, Fosztó Gézané, Vilma Lázár Aurélné, Róza Ecken Sándorné, Zsigmond és Sándor.

Nagyári Máriának férje: Halmágyi Mihály, kitől leánya Halmágyi Éva, Nabrádi Gáborné, fiai Nabrádi Dániel.

II. Tofeus Krisztinának férje Váralyai Dániel, előbb Apafi udvari papja, azután dévai és szászvárosi pap. 1704-ben kiment Oláhországba hallgatóinak egy részével s ott 1706. meghalt, Gyermekeik: Mihály és Éva; Mihálynak Éva, Mihály és Dániel. Évának férje tiszt. Nánási József, kitől leányai: Nánási Krisztina, Pataki Istvánné, és Nánási Éva, Zágoni Sámuelné s 3 leánya Nánási Zsuzsa, Bartha Sándorné s később Szombati Istvánné.

Pataki Istvánnak Nánási Krisztinától gyermekei: Pataki József és Dániel; Zágoni Sámuelnek Nánási Évától leánya: Krisztina, Körmendi Gáborné; Szombati Istvánnak Nánási Zsuzsától fia: Szombati József.

III. Tofeus Évának férje: Nánási L. Mihály. Gyermekeik: N. Éva, Solymosi Benkő Ferenc 1734—1745-ig marosvásárhelyi papnak a neje; Mihály, István és Zsuzsa.

N. L. Istvánné a Teleki-család papjának fia; András, Teleki Pál papja; ennek Ábrahám és István, ez utolsó 1778-ban a lejdai egyetemen tanult.

Nánási L. Zsuzsánnának férje: Körmendi György, bogáti pap, gyermekeik: K. György és Gábor; Györgynek leánya: Zsuzsa, Fosztó Sándorné. Fosztó Sándornak fia: F. Elek, kinek fiai Fosztó Géza.

IV Tofeus Zsofinak (Ezen Tofeus Zsofi szakácskönyvet irt és adott ki Vásárhelyt, 1692-ben, mely 1693-ban másodszer is kiadatott ugyanott) férje: Felfalusi József, marosvásárhelyi pap (1695) Gyermekek: Felfalusi Mihály, kinek neje Báróci Éva, Báróci Sándornak, a gárdistának és ironak nagynénje. Felfalusi Mihály orvosi pályára készült. 1717. január 28-án Halléből ir levelet, 1720. október 5-én Bécsből, a mikor készül haza és segílyt kér Teleki Sándortól. Haza érkezése után pár év mulva elvette Báróci Évát, kinek egy datum nélküli levelében, mint mátkájának, Petekre így ír: «Ne féljen, hogy sokáig a pártában hagyjam, nekem is szintén oly nehéz a várakozás. A jövő hónapban megleszen, most Ecsedi urammal beszélek az idejéről.»

(Folytatása következik.)

Különfélek.

== **Az egyházi törvények jóvá hagyattak.** A hivatalos lap közli: A magyarországi evangélikus reformált egyház Budapesten tartott országos zsinata által alkotott egyházi törvény, a vallás- és közoktatásügyi miniszter által ő császári és apostoli királyi felsége elé terjesztetvén, ő felsége azt a következő legfelsőbb helybehagyási és megerősítési záradékkal méltóztatott jóváhagyni:

A magyarországi evangélikus reformált egyháznak legfelsőbb királyi engedelmünkkel 1891. évi december 5-én és folytatólag 1893. évi szeptember 14-én és következő napjain Budapest fő- és székvárosunkban tartott zsinata által alkotott, vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterünk útján legfelsőbb jóváhagyásunk és királyi megerősítésünk alá hódolattal felterjesztett jelen egyházi törvényt ezennel jóváhagyjuk és megerősítjük.

Kelt Bécsben, 1893. évi december hó 29-én.

Ferenc József, s. k.

Gróf Csáky Albin, s. k.

== **Igaz bánattal és mélyen elszomorodva** veszszük a megdöbbentő hirt, hogy K i s s A l b e r t, előbb felsőtorjai pap, legközelebb néhai Józsa Zsigmond helyére a n. enyedi theol. akadémián az exegesis tanszékére helyettesített tanár, folyó hó 16-án meghalt. Mindig megdöbbentő a halál, soha sem olyan megrázó, mint mikor egy ifjú életnek összeroppanását látjuk és a koporsó mellett annyi reménynek és oly sok várakozásnak megsemmisülését siratjuk. Ime, egy ifjú ember, gazdag szellemi tehetségekben, tele nemes ambícióval, az igaz és szép dolgok szeretetével, lelkesedéssel, hogy szolgálatát a köznek szentelje és a pálya kezdetén, elég egy néhány napi betegség, hogy munka-szeretet, tehetség, vágyak, remények örökre oda legyenek. Övegy, ifjú nő és négy kis árva hullatja könyzeit vigasztalanul a koporsóra; mi őrizzük meg emlékezetét és nyugodjunk meg a gondviselés bölcs akaratán.

== **A n. enyedi ev. ref. theol. akadémián** az 1894-ik évben megtartandó theologiai vizsgákra a következő feladatok tüzetnek ki: *I. Alapvizsgára.* 1. Az egyetemes egyháztörténelemből: »Adassanak elő a Németországon a kölni és trieri érsekségekben a vegyes-házasságok dolgában létrejött vallásos és egyházi viszonyok s ezeknek eredménye. Hegedüs János. 2. A vallásbölcsezetből: »A vallás eredete és első alakulása.« Dr. Kovács Ödön. 3. Az újszövetségi bevezetésből: »Pál apostol élet és jellem-rajza.« A mult évről, néhai Józsa Zsigmond után, Berde Sándor. *II. Első lelkész-képesítési vizsgára.* 1. A ker. dogmatikából: »A keresztyénség lényege és igazsága. Dr. Kovács Ödön. Az újszövetségi bibliából: »Jézus viszonya kora zsidóságához. (K. János, farizeizmus, sadduceizmus, essenizmus.) Berde Sándor. 3. Prédikáció írásra alapigéül: Luk. 7, 36—50. Berde Sándor. *III. Második lelkész-képesítő vizsgára* A Máté 5, 6, 7. fejezeteiből az u. n. »Hegyi beszéd« valamelyik, tetszés szerint választott kiemelkedőbb részletének népszerű biblia-magyarázati feldolgozása írásban s ugyanaz szabad előadásra elkészítelve. Berde Sándor. N. Enyeden, 1894. jan. 12. Berde Sándor, theol. akad. igazgató.

== **Kökösi nyugalmazott ev. ref. pap,** id. Biró Áron, életének 78-ik, papságának 49. évében, folyó hó 11-én meghalt. Gyászba borult család és a jók emlékezete viraszt a megboldogultnak sirja felett, mely egy jó és hiv. szolgának porait fogadta keblébe s fog azoknak örök nyugodalmat adni.

== **Karácson György, fülei paptársunkat,** mélyen megrázó családi veszteség sujtotta. Nője, született Kovács Rózália, életének 64-ik, házassága 36-ik évében meghalt. Azok a fájdalmak a legrettenetesebbek, melyek családunk-

ban érnek, holott a békés hajlék lesz könyhullatások helye, és az árvák panasza az édes anya után zokog. Ám, az isteni gondviselésen való megnyugvás, hol nyerhet inkább táplálékot, mint a protestáns papi házakban! Ugy fénylnek a ti világosságotok, hogy azt mások is látván, dicsérik az urat.

== **Főgondnok-jelölés.** A sepsi-szentgyörgyi »Székely Mikó-kollegium« előjáróságának dec. 14. tartott ülésében a Székely Gergely főgondnok lemondásával megürült főgondnoki állomásra megtörtént a jelölés. Jelöltettek Bodor Tivadar dr. sepsi-szentgyörgyi ügyvéd, ki a nevezett collegiumnak Sepsi-Szentgyörgy város részéről algondnoka, Székely György dr. és Ujjvárossy József, birtokosok. Egyszersmind, elhatározta az előjárásági ülés, hogy a lemondott Székely Gergely elvülhetetlen érdemeinek jegyzőkönyvi méltatása, illetőleg tiszteletbeli főgondnokká választása végett, előterjesztés tesz az Igazgató-Tanács által az erdélyi ev. ref. egyházkerület f. év. február havában tartandó közgyűléséhez.

== **Megjelent és hozzánk is beküldetett** «A székely-udvarhelyi evang. reform. egyházközség Története, megalakulásától 1780-ig.» Irta Zayzon Ferenc, sz.-udvarhelyi ev. ref. pap. Kiadta a néhainak

fia, Zayzon János, koll. hitoktató. Ára 1 frt. A munkácska nem lép fel nagy igényekkel; nem provokálja a szigorú kritikát. Egyszerű gyűjteménye a még fenmaradt emlékeknek, adatoknak, melyeket néhai paptársunk az ügy és egyháza iránti szeretettel gyűjtögetett és igyekezett megmenteni a végmegsemmisüléstől, s egyben fölkelte azo. óhajtást: vajha, minden paptársunk gondosan kutatna a még itt-ott létező leveles szekrényekben, mert ha csak egy pár régi okmányt fedez is fel, már nagy szolgálatot tett a protestantizmusnak és adalékkal járult egyházkerületünk történetének megírásához.

== **Tanítóknak az általam** szerkesztett «Keresztyén», havi lapot, 25 kr. évi előfizetés mellett küldöm. Ezenkívül, 20 csekély fizetésű tanítónak ingyen példánnyal szolgálók. Tanítók által gyűjtött előfizetési pénzekből részükre 50% adok tiszteletdíjül. A «Keresztyén» előfizetési ára egész évre 50 kr. A januári első szám megjelent és szétküldetett. Tartalma: A várakozás kora. A mi feladataink. Biblia magyarázat Ján. ev. 1. 1—18 v. felett. Ő vezérel (vers). Élet élet. A két ajtó. A persiai reformátusokról. Péter gazda Szerbiában. Hírek: adakozások szeretetházra, magyar misszió-társaságra. Tisztelettel, Szalay J. N.-Beckskereken.

HIVATALOS RÉSZ.

30—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. reform. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett n.-almási I. osztályu egyházközség papiállomása, lelkész aa. nyugalomba lépése folytán, megüresedvén, ezen állomásra nyugalmazott lelkész életben lévő félfizetéssel pályázat nyitattik.

Javadalom tisztességes lakás kerttel és gazdasági épületekkel. Félfizetés 688 frt 73 kr. melyből készpénz: déma-kárpótlásból 60 frt. (többi részét 688 frt. 73 kr. nyugalmazott lelkész élvezi). Fa-behozatali váltságdíj 52 frt. Papi kanonika porció munkáltatási váltságdíja 92 frt. A fizetés többi részét a gabona és fakepe, és a kanonika porció jövedelme képezi.

Megválasztandó lelkész aa. köteles a bábonyi l.-egyházat is gondozni, annak ügyeit vezetni és abban a szakramentumokat kiszolgáltatni s mindennemű parokhialis aktust végezni.

Valamint köteles, állomása elfoglalása alkalmával, kebelezés címen, 2 frtot, régi özv.-árvai alap-betét címen 10 frtot fizetni. Tagja az egyh. megyei papi özv. árvai és temetkezési intézetnek s mint illet nevezett egyletek alapszabályai mindenben kötelezik.

Pályázati határidő: febr. 18. Folyamodások nt. Dees Gyula aa.-ához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1893. január 15. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

57—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. reform. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett t. d. l. a. g. i. egyházközség levitanitói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, és kerttel; 188 frt. értékű kepe és kanonika porció jövedelme; 18 frt. 55 kr. tandíj és alapítványi kamat; 93 frt. 24 kr. évnegyedes fizetés-pótlék, melyet az egyházközség pénztára fizet addig, míg a megfelelő államségély az 1893. XXVI. 1. c. értelmében kiutaltatik. Összes fizetés, stolán, lakáson és kerten kívül, 300 frt.

Pályázati határnap: febr. 4. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aához küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó.

Kolozsvártt, 1894. jan. 15. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

43—1894.

KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. iskolaszék tiszt. Lelkés-elnökének.

Az országos közegészségügyi egyesület a «Jó egészség» naptárát az 1894. évre is kiadván, az 1892. évi október hó 9 én 44.629. szám alatt kelt közoktatási miniszteri rendelvény folytán, van szerencsénk, tisztelettel felkérni Cimeket, hogy ezen népies modorban irt, elbeszéléseivel, versei-

vel és tanácsaival, az egészséges életmód, építkezés, gyermekápolás tekintetében jótékony hatáson naptár terjesztésére a népi iskolai tanítókat ez évben is buzdítani sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvártt, 1894. jan. 12-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

50—1894.

KÖRLEVÉL,

az erdélyi evang. ref. egyházkerület összes Esperes- és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tiszt. Lelkész aához.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal f. évi január hó 10-ről 69. számú elnöki szám alatt püspöki hivatalunkhoz a következő átiratot intézte:

«Hivatkozva az 1884. évi október hó 10-én, 7963. sz. alatt kelt átiratomra, van szerencsém a főtiszt. egyházi főhatóságot fölkeríteni, hogy az abban kifejtettek elérhetése tekintetéből, egyházi kormányzata alatt álló területén az 1893-ik év folyamában felmerült változásokat, nevezetesen, valamely anyaegyháznak hol (melyik vármegyében, járásban és községben) és mikor történt keletkezését, esetleg megszüntetését, községeknek, mint fiók-, illetve, leány-egyházaknak, melyik anyaegyházhoz történt csatolását feltüntető kimutatást, vagy ha 1893-ik évben semmi változás sem állott volna be, az erről szóló értesítést ezen hivatalnak mielőbb megküldeni méltóztassék.»

Az itt közzétett átiratra való hivatkozással, fölkerem tehát egyházkerületünk nt. esperes és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeink tiszt. lelkész fiait, hogy az abban szükséges adatokat, f. é. február havának 15-éig, nevezett hivatalhoz leendő felterjesztés végett, hozzánk beküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvártt, 1894. jan. 15. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

52—1894. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Melynek erejénél fogva Mamocki Lujza, marosludasi lakos, házas társát, Oltner Károlyt, ki őt ezelőtt három évvel hűtlenül elhagyta, s azon idő óta hollétéről mit sem tud, idézti, hogy a mai naptól számítva, hat hónap alatt a nagy-enyedi ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke előtt jelenjék meg; mert meg nem jelenése esetében is, ellene indítandó válókeresetét tárgyalatni és lejáratni fogja.

A n.-enyedi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától Miriszlón, 1894. január 10-én. *Sándor Fános,*
cv. ref. esperes.

Felelő szerkesztő és kiadó **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Január 25.

4. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Töröljük le a legkeserűbb könnyet.

Ti, kik szent lelkesedéssel, benső hivatással léptetek az evangéliumnak, a Krisztus egyházának szolgálatába; ti, a kik nem földi haszonért küzdetek, hanem a lelki élet magasztos szent ügyéért; ti, a kik szükség és nyomoruság között felemelt homlokkal jártok, az isteni örök igazságokat minden tekintet nélkül, sokszor saját romlásotok árán, szóljátok, hirdetitek: tekintetek-é olykor-olykor azokra, kiket a gondviselés reátok bizott, a kik a tiétek, csontotokból való csont, véretekéből való vér, kikről számadással tartoztok, kik jövőjüket tőletek várják, bennetek biznak, reátok néznek, kik nevetőket viselik, nemzetségetőknek fentartói, utódaitok, gyermekeitek?

Hogyne tekintenétek reájuk, hogyne látátok őket!

Hát, gondoltatok-e arra, hogy nehéz küzdelmeitek csekély bére, hosszas fáradozásaitoknak kevés jutalma alig fedezi a jelen szükségéit, és a jövő mindig nehéz tusára hiv fel. Gondoltatok-e arra, hogy ha családotukat forrón szerető szívetek kihül, ha tiétekre vigyázó szemetek fénye kialszik, ha gondozó karjaitok lehanyatlanak, és a szent ügyek által mindig nagy mértékben igénybe vett élet lángja ellobog mi lesz azokból, kik vezető, gyámolító nélkül maradnak utánatok

Hogyne gondoltatok volna, hogyne jutott volna eszetökbe!

Láttatok-e elhagyatott, apa-nélküli, vagy éppen apa-anya nélküli gyermeket, ki a boldog megelégedés tüzhelyétől elzavartatva, nemes pályájától elválasztva, rongyosan, éhesen, idegen helyen, kinzó kötelességek teljesítése mellett, eszi a kegyelemfalatot, míg gyenge ereje az élet nyomoruságai alatt megtörik, addig, talán ártatlan lelke is a bűn fertőjébe keveredik? Ha láttatok, vagy ti, a kik csak hallottatok ilyenekről: nem éreztétek szívetek megdöbbenését, kebletök elszorulását arra

a gondolatra, hogy nektek is van gyermeketök, azok is e sorsra juthatnak.

Oh, hogyne döbbsent volna meg szívetök, hogyne szorult volna el kebletök!

Az ég madarainak van fészük, a rókáknak barlangjok, a lepke falevélbe göngyöli tojásait. Minden élő lény gondoskodik, hogy utódai megtalálják megélhetésük feltételeit. És a mi utódaink legyenek szélylyel szórva, mint a fának száraz levelei, mint a polyva! Nekünk, a kik nem magunkért élünk, nekünk jusson az a keserű tudat, hogy míg élünk, addig van egy falat panaszos kenyérünk, de, ha meghalunk, azok, a kik utánunk maradnak, még elhagyatottabbak, nyomorultabbak lesznek a koldusnál, mert ennek megszokott hivatásszerű ez az üzlet, míg a mieink kérni sem tanultak, kolduálni sem tudnak, csak sírni, és nyomorogni fognak.

Ki törli le e könnyeket, ki karolja fel őket

Miben bízunk? Az egyházmegyei özvegy-árva intézetben Hisz, legtöbbje még ruházatra-valót sem biztosít. Az egyházkerületi központi özvegy-árva alapba? Hisz, ez alig számbavehető alamizsna. Vagy az országos közalap útján tervbe vett gyámintézetbe? Ez, ha meg is lesz vagy tíz-húsz év múlva, akkor is csak nyomorult falatot ad kenyér helyett. Miben bízunk tehát? Magunkban. Abba a szent lelkesedésbe, abba a nagy szeretetbe, mely gyermekeinket hozzánk csatolja; abba az egyesült akaratba, mely előtt nincs akadály, nincs lehetlenség.

Nem magunknak, nem vágyaink kielégítésére, hanem a mi szeretteink, utódaink részére alapítunk egy olyan intézetet, mely őket ápolja, védje, növelje, és élet-célhoz juttassa.

Állítsunk fel Kolozsvártt, az erdélyi ev. ref. egyházkerületi pap-fiuk számára egy árva házat. Teremtsünk egy othon-t, védelmet, felügyeletet, vezérlést, gondozást azoknak, kik ezt a mieink közül nélkülözik. Adjunk nekik apa helyett

apát, szeretet helyett szeretetet, elhagyatottságukban védelmet, nélkülözésükben eledelt, ruházatot, hajlékot; adjunk nekik növelést, tanulást, lelki-testi kiképzést; adjunk nekik jövőt, élet-célt; segéljük pályára, míg ön-erejükön megélhetnek.

És miért fiu, és miért nem fiu- és leány-árvaházat? Azért, mert a leány-gyermek sokkal jobb helyen van, vagy a még élő édes anya körében, vagy más rokon családnál, míg a fiunak élet-célhoz juthatása nagyobb küzdelemmel, nehezebb erőfeszítéssel, és több költséggel van egybekötve. A kitűzött feladat egyik ágának, az árva pap-fiuk felnevelésének megoldása már elég lenne kezdetnek. S ha az intézet erős gyarapodásnak indulna, tovább is lehetne fejleszteni úgy, hogy külön leány-árvaházzal is kibővítették. Aztán, azért is jobb volna előbb csak fiu-árvaházat létesíteni, mert a jól felnevedett és élet-pályára segített fiuk, netalán elhagyatott leány-testvérüket is inkább segíthetik, mint viszont.

És miért Kolozsvártt, miért nem más, egyszerűbb, olcsóbb városban. Azért, mert e város központja anyaszentegyházunknak. Népes, gazdag város; hol az árvák több támogatásra találhatnak. A különböző hajlamu árva-fiuk az itt létező többféle intézeteknél könnyebben juthatnak élet-célhoz; a legelső fokú ipartól a legmagasabb tudományos pályáig lehetne válogatni kinek-kinek hajlama, tehetsége szerint. Itt, a nem sokára létesülendő papnevelő intézet mellett, annak védőszárnyai alatt, mily szép öszhangban állana a papfiuk árvaháza. Míg egyik ösztönt nyerne magasztos hivatása, addig a másik, mint ennek utóhangja, a szeretetet, méltánylást, gondoskodást hirdetné.

De, mennyi előny Kolozsvártt az is, hogy évenként ide gyűl az erdélyi ref. papság egy része, és vagy rokoni, vagy egyéb összeköttetésnél fogva, felkeresi az árvák között azokat, kikhez elhozza a szeretet küldeményeit, és elviszi tőlük a szeretet üzeneteit. Az egész anyaszentegyház szeme előtt, és ellenőrzése alatt volnának, s itt, a legfőbb hatóság székhelyén, minden intézkedés, segély és védelem gyorsan eszközöltetnék.

Vagy talán az a legnagyobb ellenvetés, hogy miből állítsuk fel? Istenem, hát a könyörülő szív vajjon, leül-e, hogy előbb pénzét számlálja meg, és csak azután nyujt alamizsnát? Hát, nem adna-e a mi egyházkerületünk egy kisded belső telket. Hát, nem tudnánk-e mi, ötszázan, az egyházakkal együtt ezren egy hajlékot felépíteni 50—60 el-

hagyatott árva pap-fiú számára. Hát, nem talátnék-e erre a célra jó szivü adakozó?

Vagy, az az akadály, hogy miből tartjuk fenn? Oh, én ezen nem aggódom. Hisz, tán azon árvák közül némelyek még segíthetik is magukat valamivel, vagy rokonaik nyújtanak segédelmet. Még az egyházmegyék özvegy-árva gyámpénztárából, az egyházkerület özvegy-árva kasszájából is kapnának valamit. Egy kis összegecske juthatna a felemelt állam-segélyből; gyűjtenénk persely-pénzt, és találnánk utat-módot, más egyéb forrásokat, hogy eltarthassuk, felnövelhessük azt a néhány árvát. Nem, nem mulja felül erőnket, csak jó akarat, és buzgóság legyen bennünk.

S mi lenne a haszon. Ezt talán nem is kellene kérdésbe tenni. Mi lenne. A lenne, hogy a papság nyugodtan tekintene gyermeke jövőjére, nyugodtan szentelné életét magasztos hivatásának, nem gyötörné a gondolat vajjon, mi lesz belőlük, ha én elhalok. Könnyítve lenne az özvegy sorsán, legnagyobb terhe, legnehezebb feladata, a fiu-gyermek taníttatásának terhe alól mentetnék fel. Mi lenne a haszon. Az, hogy többen ez árvák közül, lehetne mondani, mind, egész életükre lekötelve éreznék magukat anyaszentegyházunk érdekei iránt, s bizonyára találkoznának közöttük olyanok, kik kitűnő szellemi tehetségükkel még diszére lehetnének egyházkerületünknek. S ha ilyen csak egy-kettő akadna, már ez is nagy nyereség, hogy meg lett mentve a szellemi élet számára. Mekkora nyereség pedig az, hogy mindannyia megmenekül az elzülléstől.

Az egyházkerületi közgyűlés múlt évi jegyő-könyvében fel vannak sorolva az özvegyek, és azok árvái. E szerint, van apa-anya nélküli árva mintegy huszonnégy, kiknek egy részük lehet leány, egy részük már pályán levő fiu, és így felét számítva, van növelést igénylő t i z. Özvegy-melletti árva van mintegy száz, ennek is felét véve, az előző okok folytán, számításul, nevelést igénylő volna ötven. E szerint, gondoskodni kellene hatvan árváról. Tegyük fel, hogy ezek közül egyharmad rész olyan, kiknek biztos családi menhelyük van, mégis maradna negyven oly pap-fiú, kiknek gondozása a mi elmulaszthatatlan kötelességünk volna.

Soha jobb célra, soha jobb helyre nem adnánk filléreinket, mint azok számára, kik el vannak hagyatva, és nyomorult sorsukban nincs kitől várjanak, reméljenek segédelmet, védelmet.

Igaz, hogy írva van «boldogok a kik sirnak»,

de csak akkor boldogok, ha «megvigasztaltatnak» Irva van «valaki egy gyermeknek gondját felveszi az én nevemben, nekem veszi fel gondomat.» Hogyne vennők fel tehát gondjukat azoknak, kik a mieink; hisz, ma rajtam, holnap rajtad; ki tudja, mit hoz reánk a jövő.

Állítsuk fel az erdélyi ev. ref. pap-fiuk árva-házát. Állítsuk fel a mi nyugalmunkra, gyermekeink jövőjének biztonságára, egyházkerületünk diszére, a keresztyéni szeretet dicsőségére.

Hány óra?

A jelekből itélve, tizenkettő, vagy ha még el nem ütötte, nem sokára ezt is megcselekszi. Ez után következik az időnek új számítása, a megszokott norma szerint, a maga munka-beosztásával, küzdelmeivel, aggodalmaival, erőfeszítéseivel.

A magyar nemzet ezer éves életében többször halotta a tizenkét órának rémes kongását, de annak romlást jelző hatását, egész a legújabb időkig, még senki sem proklamálta oly alakban, mint azt a folyó hó 16-án tartott katolikus nagy gyűlés tette. Roppant nagy lehet annak a romlásnak, pusztulásnak előérzete, mely a magyarországi római kath. papi fejedelmeket, gazdag főurakat, falusi lelkészeket, egyszerű földészeket, tudós teológusokat, doktorokat, jogászokat, előkelő hölgyeket, szoba-leányokat, szóval, a pápista társadalom különböző elemeit egy országos kath. nagy gyűlésbe koncentrált, a milyen a hercegprimás nyilatkozata szerint is szokatlan, s kilencszázados nemzeti életünk alatt első országos katolikus nagy gyűlés.

Annyi bizonyos, hogy az egyházpolitikai reformok törvényerőre emelkedése az állami, egyházi és társadalmi életben a tizenkét órát fogja jelezni; de még nyílt kérdésnek marad, hogy a nappali tizenkét órát-e, melyre következik a dél után, azután az estve, és éjszaka, vagy pedig az éjjelit, mely megelőzi a hajnalt, és a reggel világosságát, s készít a nappal munkáinak elvégzésére. Egyik, mint a másik egyiránt lehetséges; mindkét esetben alapos változások, átalakulások következnek.

Az átalakulásoknak ez a bizonyossága annyira megrémítette pápista atyánkfiait, hogy országos kath. nagy gyűlésükön «esküszünk» jellegével megragadták a végetlen idő órájának mánusát, hogy azt néhány százzal visszafelé fordítsák, mert éppen ennyire rohant előre. A hercegprimás megnyitó beszédében tagadja ezt a feltevést. Azt mondja ugyanis, hogy «mint honpolgárok, a politikailag kifejtett mai status quo ellenében a régi jogokat, a régi kiváltságokat nem kívánják; mint honpolgárok, államellenes üzemekkel, szeparatiztikus törekvésekkel nemzetünk állami eszméje ellen nem küzdenek; mint katolikusok, új ténfoglalást, az egyház hatalmi körének szélesbítését az állam és szabadság rovására nem kívánják; az uralkodó vallás (római cath.) rendszerének visszaállítását, a többi törvényesen bevett vallásfelekezetek hátrányára, elnyomására nem sürgetik.» A főpap. kath. egyház kilencszáz éves múltjának, ezen

hosszu idő alatt szerzett és élvezett előjogainak és a mai nap is tényleg fennálló számarányának, túlsúlyának dacára sem kíván több szabadságot az államtól, mint a mennyit a többi törvényesen bevett vallásfelekezetek az 1790—91-iki országgyűlésen hozott 26. tc. 4-ik szakasza alapján élveznek; nem kíván több jogot, mint a mit az említett országgyűlés a protestánsoknak megadott és törvényileg biztosított, hogy «egyházuk szellemi, kulturális és anyagi ügyeit felséges királyunk főkegyúri hatósága és az állam felügyelete alatt ők maguk intézhessék, rendezhessék, kezelhessék.»

Egészen korrekt, kifogástalan protestáns nyilatkozat. Üdvözljük a biboros főpapot a protestáns táborban, s nagy örömünkre szolgál, ha e szívélyes üdvözlés enyhíti az ultramontán lapoknak magas személyére, és a püspöki karra szórt azon vádjait, mintha ő ekszcenciája állami érdekeknek áldozná fel a római kath. egyházat, pásztor nélkül lenne a nyáj, és így tovább.

Hanem, mi, kálvinisták, még sem tudtunk megnyugodni e nyilatkozat őszinteségében. Nem azért, mintha a biboros főpap magas személye, nemes érzülete, fennkölt szelleme iránt táplálnánk kételyeket, hanem azért, mert a róm. kath. egyház dogmái, tradíciói, szervezete, intenciói, egész lényege ellent mondanak ama meggyőződésből fakadó, bár keserűséget és fájdalmat sejtető, de őszinte nyilatkozatnak. A biboros főpap ki tud békülni a népképviselői felelős parlamenti kormányformával, nem kifogásolja a katholicizmus és a többi törvényesen bevett vallásfelekezetek közötti jog-egyenlőséget és viszonyosságot, feledni tudja egyházának régi privilegiumait: de nem a róm. kath. egyház, mely meg nem engedi, hogy tagjainak szubjektív, önálló meggyőződésük, hitük, akaratjuk legyen. A róm. kath. egyháznak a maga egészében van hite, lelki ismerete, meggyőződése, akaratja, melyet annak csalatkozhatatlan feje a róm. pápa déklarációjával és a melyet, lelkiüdvösségük megtartása érdekében minden pápistának ellenmondás és kételkedés nélkül el kell fogadni. Ha a pápisták beszélnek szubjektív hitről, meggyőződésről, akaratról, lelkiismeretről, már ez által megszüntek a róm. kath. egyház tagjai lenni, azonnal protestáns talajra léptek. Csak az egyetemes papság álláspontján lehet őszintén, mint a biboros tette, így szólani «inkább megállhat a világ nap nélkül, mint sem az állam vallás nélkül»; csak puritán protestáns szellem törhet ki így «emelje a bíró ítélő-székét koponya-halomra. írja halálos ítéleteit embervérrel alá, félemlíteni fog, de javítani vallás nélkül soha»; ezeket a lelkesült szavakat «a mi bennünk ideiglenes, mulandó, azt szívesen átadjuk feláldozzuk: vagyionunk, szívünk, életünk földi királyunké, földi hazánké, de lelkünket nem adhatjuk oda, mert az égi királyunké, égi hazánké, az örökkévalóságé» csak az oly inspirált lélek mondhatja, mely Krisztus földi helytartójának, isten földi helyettesének közvetítése nélkül is közvetlen viszonyban érzi és tudja magát az istennel.

E közvetlen viszonynak magasztos érzetét s az ebből fakadó boldogságot azonban nagyon is deválgálja a róm. kath. egyház egyetemes hite és lelkiismerete. Élőfáradt mondott hasonlatban, habár elburkolva, de nagyon is érthetően reánk protestánsokra célozott. A hitnek élőfáradt ugyanis, az egyháztól, melyet az ur ült

tett, mint a kath. felfogás tanítja, mi hullottunk le, minket téptek le az idők, vagy a szenvedélyek viharjai, mi sárgultunk, vagy sárgulunk el, mert életfeltételeink számai nincsenek szoros összeköttetésben a törzsszel s így élető nedvéből erőt nem nyerhetünk. Ugy tetszik, mintha a biboros főpap is osztaná azt a kath. hitet, hogy a szőlőtökével, Jézus Krisztussal, csak a hierarkhia közvetítésével lehetnek életközösségben a termő szőlőveszszók; csak ez a hit adhatta ajkaira ezen nyilatkozatot: mi, katolikusok igen is tudunk alkalmazkodni hazánk megváltozott viszonyaihoz; de a hit és erkölcs dolgában sem egyesek akarata, sem a nemzetek intézményei, sem a század korszelleme előtt meg nem hajolhatunk, mert az emberi eszmék, erkölcsök, elvek, rendszerek, törvények eilenmondók, változók, mulandók, de az isten törvényein és ígéretén alapuló katolikus egyházunk hit- és erkölcs-elvei maradandók; azok nem csupán a múlté, nem csak a jelené és a jövőé, hanem az örökkévalóságé; maga az ur mondotta, hogy az ő igazsága megmarad örökké. Ez más szókkal azt teszi hogy egyedül a kat. egyház alapul isten törvényein és ígéretén; a kath. egyház hit- és erkölcs-elvein kívül nem léteznek maradandó, örökkévaló hit- és erkölcsi elvek; az ur csak a kath. egyházat bizta meg, hogy az ő igazságának letéteményese legyen s erről az igazságról mondotta, hogy megmarad mindörökké.

Általában véve, a hercegprimás megnyitó beszéde úgy tűnik föl, mintha egy felvilágosodott szellem puritan protestans világnézetét ajánlotta volna fel a katolikus nagy gyűlésnek, hogy annak világítása mellett találjanak utat és módot arra, hogy a róm. kath. egyház a Regnum Marianumban régi pozícióját, hatalmát újból visszaszerezhesse, miután az eddig követett út és mód a megváltozott viszonyok között célhoz nem vezet.

A nagy gyűlés meg is találta az utat és módot; érthetően és minden katolikusra kötelezően formulázta is a cselekvési programot. Megpróbálkozott mindenk előtt azzal a kérdéssel, mire sem a tridenti zsinat, sem papai allokucio nem vállalkozott, hogy «mi a katolikus egyház?» Megrögzött betegsége ugyan is a katolicizmusnak, hogy ő s időkől fogva mindig azon arrogans követeléssel lépik fel, hogy ő maga az egyház, ennek teljes hatalmával, de arról hivatalos tantételt a mi időnkig még nem állított fel, s csak úgy hallgatólagosan fogadta el a római katheizmusban először kifejezett tantételt. A magyarországi kath. nagy gyűlés tudós apát-kanonokja meghatározásában követi azon katheizmust, mely a katolikusok hit- és cselekedeteinek sinormértéke; újat nem mond, de annál erélyesebben hangoztatja a pápai legfőbb tekintély csálhatatlanságát, függetlenségét s azon veszedelmes játékot, melyet a társadalom a tekintély megrongálására űz. Ez bevallása annak, hogy a kath. nagy gyűlés fájjalja azt, hogy a honpolgárok gondolkoznak, maguk intézik sorsukat, a maguk lábán járnak, mentől teljesebb önállóságra törekednek s szabadulni óhajtanak egy hozzájuk hasonló, fogyatkozásokkal teljes öreg embernek, még ha pápának nevezik, is korlátlan hatalmu tekintélyétől. Jó, hogy így történt, legalább tájékozhatjuk magunkat, hogy a nagy gyűlés fájalmában hany századdal vitte visszafelé a végetlen idő óramutatóját; megértettük, hányat ütött az órájuk.

A katolikusok kötelességeiről hozott rezolucio, ha bár elburkoltan, de elég érthetően éppen azon négy kivánság kiküzdésére kötelezi a katolikusokat, melyekre a hercegprimás megnyitó beszédében kategorikus «nem»-mel felelt. E feltevésben megerősít azon beszéd, melynek járuléka a rezolucio. A nagy hatásu beszéd szerint a «kereszt-vetés még nem keresztvényesség, a templomba-járás még nem katolicizmus; a keresztvényesség élet es valóság, a mint Krisztus tanításai a gyakorlati életben testet öltetnek, megvalósulnak. (Hiszen, ez puritán protestans tan; ugyan nem fél a tudós kánonok ur, hogy ekszkommunikálják?) Bizony nem! Mert e merészségének élet úgy elveszi azon állításával, hogy a magán és közelet egzisztenciáinak megoldására a Krisztus által alapított anyaszentegyház (természetesen, a római kath. anyaszentegyház) törvényeit ismerjük el irányadóknak, hogy abban senkinek nem jut eszébe protestans tant ismerni fel. Hogy még jobban biztosítsa magát a gyanúsítás ellen, megragadja a katolicitás kriteriumát, az egységet, megveti lábát az egység középpontján, a Péter szikláján, melyhez elválaszthatatlanul van kötve az egyház hajója; a ki ezen a hajón kívül találtatik, mondja a szónok, nem a miénk, a ki az apostoli szék tanításával ellenkezik, nem a mienk. Kár volt, nem folytatni egész az anathemaig, hiszen, már úgy is eljutott a lelkes szónok a compelle intrare omnes-ig, eljutott odaig, hogy a katolikusoknak tömör politikai párttá kell alakulni, részt kell venni a községi, megyei és országos képviselő testületek választásában s azon legyenek, hogy oly férfiak kerüljenek ki a választó urnából, kiknek katolikus lelkületehez szó nem fér s jellemzilárdságuk biztosítékul szolgál arra, hogy a katolikus zászlót semmi körülmények között cserben nem fogják hagyni, mert csak így hódítják vissza mind azt, a mit elvesztettek, mindenek felett pedig, a katolikus jelleget. Ez bármily ékesen van leplezve, a régi jogok, a régi kiváltságok vissza kívánása; sürgetése annak, hogy a kik nincsenek a Péter sziklájához lancolt hajóban, elveszítettessenek; az egyház hatalmi körének szélesítése az, az állam és szabadság rovasára; nemzetünk állami eszméje ellen való küzdelemre hívás az. Itt is tájékozhatjuk magunkat, hányat ütött az óra.

Ezen a nagy gyűlésen felmerült a kath. autonomia kérdése is. Autonomia és katolicizmus egy értelmű a kör kvadrátujával. Kath. dogmatikai állásponton az egyházi és világi erők egyesítése lehetetlen. Mihelyt az autonomia nem mint az egyházi rendnek adott kiváltság (hiszen e kiváltsággal az egyházi rend Krisztustól nyert hatalom alapján eleitől fogva omnes s bir ma is es azt gyakorolja is, legalább így tanítják a kath. dogmák), hanem az ország katolikus polgarai közös jogának lesz tekinthető» a magyarországi katolikus egyház hajója vagy azonnal elszabadul a Péter sziklájától, vagy protestans katolikus lesz, ad normam, görög katolikus. E felett tessék gondolkozni.

Nem felelték el a polgari házasságot és az iskolákat is tárgyalni. Kifejezést adtak azon akaratuknak, hogy oly politikát, mely a haza törvényeit a róm. kath. egyház hitelveivel ellentétbe hozza, sem vallásukkal, sem hazaszeretetükkel nem tudnák megegyeztetni. A házasság előttük szentség s mint ilyen az egyház joghatósá-

gához tartozik; a polgári házasságba a róm. katolikusok soha bele nem nyugodhatnak, annak törvénybe iktatása ellen jelenleg (talán később nem?) minden törvényes úton és módon küzdenek és ha még is megtörténék, annak megmésítása érdekében new szünnének meg a küzdelmet ugyan azon törvényes úton tovább folytatni.

Szükségséges, tudnunk hány óra A róm. katolikusoknak világos nappal, déli 12; legalább így zengi az ultramontánok egyik lapja «dicsőség istennek, dicsőség a magyar katolikusok győzelméért!» Nekünk protestánsoknak még csak éjfél! a gonosz szellemek megjelenésének ideje, de biztosan reméljük és várjuk, hogy azután következik a hajnal, az üdítő reggel, a termékenyítő világosság és meleg. Mi állunk és nem reszketünk, isten kezében életünk.

Nyiltlevél és válasz Nemes Árpád paptársamnak.

(A «Vallás-tanítás a falusi iskolákban és még valami».)

Önkintelenül polemiába keveredtünk. Ön megírta a lap múlt évi 39-ik számában a fenti tárgyról véleményét, meggyőződését. S nekem ez által alkalmat szolgáltatott, hogy kifejezést adjak a 45. és 46. számban annak, a mi már lelkemben meggyőződéssé érlelődött vala. Minthogy teljesen meg voltam győződve arról, a mit irtam, az igazat megvallva, nem igen gondoltam arra, hogy ebből még további szóváltás is keletkezhetik. De, megtörtént, minek a dolog természetéből kifolyólag meg kellett történni. Az 51. és 52. számban olvasom becses «Válasz» át. Ha a nemesen vitatkozók azon elvi magaslatán megáll, melyen az 51. számban látom, talán egy pár sorban kijelentve, hogy az elmondottakat fentartom, megadtam volna feleletemet. Így, azonban, nem tehetem, hogy válaszána k egy néhány főbb pontjára ne reflektáljak.

Az általános papság eszméje felé közeledő amaz elvnek, hogy a tanítókat fogadjuk munkatársunkká, én is őszinte, hő barátja vagyok. De, jelenleg nem úgy, hogy a hat-tizenkét éves növendékek vallásos nevelését rájuk bizzuk. Hanem, a köteles isten-tisztelet körüli teendők mellett, adjuk kezükbe az ének tanítást minden ponton, vigyük bele, hogy az estéli vallásos összejöveteleken vezessék az ének-kart, s a közös éneklést, segídkezzenek a gyermek-istentiszteleteknél, az ifjúság vallásos oktatásánál, tartsanak felolvasásokat, buzgólkodjanak a vallásos néplapok, iratok terjesztésében, az iskolai és népkönyvtárak buzgó kezelgetésével vonjuk be őket az egyházi tevékenység körébe. Most többet megengedhetőnek nem tartok. Az elmondottak után, nem csak azért, mert a tanító vállára a többi tárgyak is elég terhet raknak, s nem ohajtanám, hogy a vallás-tanítás ötödik kerék legyen; hanem, azért is, mert fájdalmasan tapasztaltam, s ezt a protestáns tanügy körén kívül, egyházi életünk közelebbi más mozzanataiból is be tudnám bizonyítani, hogy az úgynevezett mivel világi elem, Krisztus vallásárak, s egyházának cégére alatt (elismerem, teljes meggyőződésből) olykor idegen borokat árul. Majd, ha az idő kereke egyet fordul, s a máj. napi renden levő közönyt az egyház és vallás iránti őszinte buzgóság váltja fel szívesen azon leszek, osszuk meg legalább a munkát

a mindennapos iskolások vallásos nevelése körül. Akkor megfontolnám a 151. §. megváltoztatását is, addig, azonban, minden feltétel nélkül fenn kívánom tartani, s ohajtom, hogy mindenütt megelevenítő életet is nyerjen. Krisztus vallásának, a valódi protestántizmusnak abban van jövője, hogy minden elképzelhető helyzethez, körülményhez képes alkalmazkodni, mindent áthat, megszentel. Mások is hangoztatják, nekem is úgy tetszik, a papnak kell ma kezébe venni az iskola gyermekek vallásos nevelését. Igaz, szegények vagyunk, sok gonddal, bajjal élünk, de külömb sorssal a tanítók sem dicsekedhetnek. Ilyen helyzetben még ildomos sem lenne, magunk dolgát mások nyakába rázni, hogy aztán ők tartozzanak felelősséggel.

Kétségtelen igazság, minden nevelőnek tanítványait ismernie kell. Ezt az érvet paptársam álláspontján a legnyomósabbnak tartom. De, e nehézséget is lehet győzni, ha pontosan, lelkiismeretesen végezzük a reánk váró köteleltséget. A már jelzett főszempontok mellett, kérdés jelentősége nagyon háttérbe szorul. Mindnyájan tudjuk, ha valaki ismeri a gyermekeket, nem következik, hogy jó, vallásos nevelő legyen, kell ide még az e g y s z ü k s é g e s d o l o g. Hiszen, akkor csaknem minden szülőnek vallásos gyermeke kellene hogy legyen. Hogy még ennek alapos ismerete nélkül is szép eredményt lehet elérni, bizonyítják a nagy városok vasárnapi iskolái.

Csodálatos tévedésbe esett paptársam, mikor cik kem tenorjából, különösen pedig a 378. lap 3-ik ki kezdés után következő sorokból azt magyarázza ki, hogy én az úgynevezett kura-pásztorálissal semmit sem törődöm, hivesimtől magamat elzárom, egyoldaluan, csupán a vallás-tanításnak élek, stb. Ezen felületes és minden esetre nem higgadt megfontolásból eredő vád engemet nem sértett, mert tudom, hogy az ellenfél némelykor elfogultan ítél, s mert gondolom, hogy paptársam sem engemet, sem működésemet nem ismerheti, s mert megnyugtat engemet mindig a köteleltség teljesítésének tudata, s mert tapasztaltam, hogy nem mindenki azt olvasta ki belőle, mit szeretett szolgatársam. Mindazonáltal, legyen szabad, a kérdéses kis szakaszt, melyre vádját kiváltképpen építi, az igazság érdekében idézni «Minden pap taníthatja a népiskolában a vallástant. Ezen kívül, a hivesek érett egyetemét is vezetheti. A bünt ostorozhatja, az erényt felkarolhatja, a jót előbbre viheti, az emberileg rosztat írhatja, a sors-üldözötteket igyekezhetik megtartani a hitben; szóval, a vallásos erő kifejtésén munkálkodhatik, mert mi ezeket csak a szószékből szoktuk inkább tenni, nem igen keressük fel őket a templomon kívül, az evangélium erejét jótékony intézmények által nem igen éreztetjük, a mennyiben a nevezett dolgokat felkaroljuk, sok időt nem vesznek igénybe. Sirhatunk a sirókkal, mert ez csak akkor történik meg a legtöbb helyen, mikor halott van. Örvendhetünk az örvendezőkkel, mert ez például csak egy jó áldás alkalmával fordul elő. Munkálhatjuk a családi boldogságot is, mert az csaknem mindenütt a viszállkodó és jelentkező házassélek kibékítésében áll csupán.» (1893, 278. lap, 3 ik ki kezdés.)

(Vége következik)

Lajos János,
evang. reform. lelké.

Nyilatkozat.

Mint protestáns lelkész nem vagyok hozzá szokva ahhoz, hogy valaki ha — a mire rá szolgált — egy kicsit megcsipkedik, mindjárt jellembé vágó személyeskedésekkel hozakodjék elő. Azt meg egyenesen tagadom, hogy az igazság keresését és a közügyekhez való nyilvános hozzá szólást érvek helyett denunciacióval kellene visszatromfolni.

S íme, Kenessey ur mind a kettőt megteszi velem szemben.

A domesztika ügyes-bajos dolga helyett, azon indignálódik, hogy én miféle ruhát viselek, s hogy uri ember vagyok, stb.

Hagyjuk el ezeket a lappáliákat, nagytiszteletű professzor ur. Ha olyan rövid a becses türelme, ne hívjon ki senkit; ha csakugyan olyan kevés ítélő tehetséggel bír, a mint maga mondja, kegyes szemforgatással ne dobálózzék súlyos vádakkal s ne preceptoroskodjék a papok és a gondnokok felett, ha pedig a maga és a mások üdvességét keresi, keresse illendőbb modorban.

A mi pedig az én személyiségem hánytorgatását illeti, nyugodjék bele abba, hogy én csakugyan papi palástot viselő uri ember vagyok s bizza rám, hogy miképp viselem azt? Hiveimre, előjáróimra, nő, meg paptársaimra és a tisztelt olvasókra, a kikhez — midőn jelzem, hogy ama mystikus egyetemes összeírásra és domesztikai segély programmra a személyeskedés kizárásával, még vissza óhajtók térni — én is jó lelkiismerettel megfélebbezem ügyemet és tiszteletteljes bizodalommal megkérdem: vétettem-e az igazság és az irodalmi tisztesség ellen, a közdologból személyes kérdést csináltam-e; s a miben az előadó urnak, a szerkesztő ur mentegetése dacára s az írottakból ma is könnyen kitetsző holtak és elevenek feletti nagyképi ítélkezéseire legtöbbször tulajdon szavaival válaszoltam: átléptem-e a megengedett korlátokat? Ha úgy találják, hogy igen, bocsánatot kérek érte. (Kifejezve sajnálatunkat, hogy e különben érdekesnek ígérkező vita ilyen hangba csapott át: azt befejezettnek kívánjuk tekinteni. Mi jót akartunk. Nem sikerült. Szerk.)

Krassó, 1894. jan. 21.

Ferency Gyula.

TÁRCA.

Tofeus Mihály,

erdélyi evang. református püspök élete.

Írta: Kone József.

(Folytatás.)

Elégületlen ember volt. Az orvosi gyakorlat nem ment, s talán nem is állott utána; egyszer egyhez kezdett, máskor máshoz fogott, másoktól várt támogatást, s; midőn csatlódott, keserű panaszokban tört ki, a mint levelei mutatják. 1726. szept. 24. Bogáton kelt levelében Teleki Sándornak így panaszol: «Szegény fejem! Énnekem, a ki tisztességes tudományokban nevedtem, minden költségemet azokban, idegen országokban (s talán nem is sine fructu) költöttem, nincsen, a ki mellettem felálljon és mind isten, mind felséges uram, mind édes hazám szolgálatjára alkalmasabb volnék Se gazda, se medicus. Különbén a medicusságtól még isten megőrzött. A medicina sok kárt causal; jobb lett volna. ha egérfogót tanultam volna csinálni.» Kilenc évvel később, 1735. márc. 23—25. Enyedről ír Teleki Sándornak: «A mely typographiát sietve delineáltam, már ha nem ezen helységet is, de mást ugyancsak, ha élek, e szerint excolálok. A Bethlen Gábor symboluma szerint: Stimulos addit aemula virtus, sint Maecenates, non deerunt Marones, igyekezem patronusokat szerezni. Messze estem a mtg. urtól, megszorodtunk, mások vétettek elé. Én in pulvere et squalore heverek, módóm sincs, kedvem is kevés in publicum et Magnatum praesentiam prodeundi.» Ir itt enyedi hireket is, hogy T. Borosnyai uram, (enyedi pap) innét elemene (Udvarhelyre tanárnak), T. Szigethi uram a ns. Collegiummal kikísérte. T. Nádudvari uramat is békisérők az elsőb parochiába Zwingli, Luther és Calvin igen megnyitották a szemeket az embereknek, hogy láthassák: quid clero? quidve laicis competat?»

Neje, 1753. decemberben halt meg s Hariba temette el szülői mellé.

Ezen dr. Felfalusi Mihálynak Báróci Évától gyermekei: Mihály és József, kihaltak; leányai: Zsuzsanna, előbb Ribiceiné, azután Préda Jánosné; Mária, Horváth Lászlóné, leányai: Horváth Anna, Boér Sámuelné és Horváth Juliánna, Szombati Józsefné. Dr. Felfalusinak 3-ik leánya: Zsófi, kinek első férje Horváth András, második férje pedig Belé-

nyesi László, kitől fia: Belényesi Lajos, ennek pedig Nagyári Zsuzsától hat leánya és két fia: Lajos és Zsigmond.

Felfalusi József, m.-vásárhelyi papnak második nejétől, Török Erzsébettől is volt egy leánya Zsófi, ki Szilágyi Márton, debreceni tanárhoz ment férjhez, kitől Mária, Mihály és Márton gyermekei voltak.

Ily szélesen ágaztak és terjedtek el Tofeus utódai leányágon. Így teljesült be a hatalmas püspöknek végrendeletében kifejezett azon óhajtása is, hogy leányai inkább papnék legyenek.

Végrendelete.

Anno 1683. 28. martii. Fogarasban.

Én, székelyhidi Tofaeus Mihály, ki az én Istenem kegyelmességéből szép megért üdöket éltem, ugymint ki most Szent Mihály napjától fogva életemnek ötvenkilencedik esztendejében járok, a mi jókkal az ur Isten engem megáldott, azokról így testálok az én édes maradékimnak, kihez magokat szorossan tartsák, mivel mind őket, mint mindeniknek édes atyja, egyaránt szeretém s a magaméből, nem eleiktől reám maradt jóbúl disponálhatok szabad akaratom szerint.

Lelkem az én kegyelmes Istenemé, melyet Szent Fiáért mint magáét vegyen magához, egész életemben erre kértem s kérem keservesen, de bizodalmasan.

Testemet az én édes feleségem a temető-kertben, nem templomban temettesse, lelkére kérem, pompa nélkül, emlékeztető monumentum nélkül, hogy annál inkább a földbül ki ne hányják.

Kezemhez vevén mind ez idei fizetésem restantiaját Ő Nagyságoktól, mind a Portusról, melynek terminusa július, ha Isten addig éltetne, így disponálok:

Kis Sofi leányomnak hagyok ötszáz aranyat, kétszáz tallért, háromszáz forintot, költő folyó aprópénzt

Kis Éva leányomnak hagyok ötszáz aranyat, kétszáz tallért, háromszáz forintot, apró folyó pénzt.

Krisztina leányomnak hagyok ötszáz aranyat, kétszáz tallért, kétszáz forintot apró költő pénzt.

Mária házas leányomnak hagyok ötszáz aranyat, kétszáz tallért, kétszáz forintot, apró költő pénzt.

Az én édes jó Feleségemnek, Kun Évának, kivel együtt én ezeket kerestem, hagyok

hatszáz aranyat, négyszáz tallért, (ennek kétszáza nálam, száz tallér, 50 oroszlanos tallér és 25 arany) négyszáz forintot költő pénzt, a melynek egyik kétszáza a Ludasiaknál való pénz, a másik száza a Bátosiaknál való pénz.

Ezeket peng az én édes Feleségem Máriának holtom után megadja, a többiét magánál tartsa. Ha Isten életri őket, s férjnek adja, akkor az övéket ez dispositio szerint kezekhez adja. De arra is kérem az én édes feleségemet, ha jó életű, tiszteletű praedikátorokat talál s az leányim kedvelik, inkább azoknak adja őket.

Ezüst marhák.

Az én kedves Feleségemnek külön az öreg Balásházi nevű nagy virágos fedeles pohárt hagyom, melyet 60 talléron vettem volt. Ismét az öreg fejr pohárt, melyet 40 talléron vettem volt. A kis aranyos kannát, melyet magának adtam, még mikor vettem, nyom 12 tallérokat; és a másik nagy fejr pohárt, mely ejteles.

A párta, öv, az ezüst hüvely a szegény Szathmári bíró Csötörtök Mihály uram dispositiojából a feleségemé magáé; Én is a Csötörtök pohárt, mivel régen az atyjáé volt, hagyom az én kedves feleségemnek.

Tizenegy ezüst kalán vagyom s egy ezüst villa, azok is az én édes feleségemé azokon kívül, a melyeket mindeneknek nevére csináltattam.

Két pecsétnyomó arany gyűrű, azt is a feleségemnek, másikat Krisztinának jegyben, a jobbikat.

A több ezüst marhákat így hagyom:

Az öreg, virágos fedeles kupa, melyet Seredinétől vettem, Máriáé legyen.

A másik nagy, Krisztináé.

A harmadik nagy, kis Éváé.

A negyedik, a nagy fedeles kanna, melyet az ecclesia adott, kis Sofikáé legyen.

A többit megfontolják egymás között, hogy egyaránt jusson mind, és a kinek mivel több jut, tallérral elégítse ki a többit belőle.

A német pohárt egészen mind tokostul, s benne-valóval együtt, külön a többitől, a kis Sofikának hagyom.

Mindazáltal, ha isten Enyedre viszen, addig élek, ezeket magam közöttük, így, a mint megírom, elosztom.

Azonban, 32 forinton váltottam ki Nagy-Ari uramnak egy ezüst-kannáját, Horthi uramtól, annyi pénzben az a kis unokámnak, az kegyelme gyermekének hagyom.

Szőnyegek.

Négy öreg szőnyeg van, és tiz skárlát szőnyeg, ezeket a két házhoz hagyom Enyeden, el ne osszák egymás között, hanem a házhoz hagyják, a feleségemé legyen éltéig mind, a házzal együtt.

Máriának négy új szőnyeg, szépet, s egy viseltet, fejért. A többit a több gyermekimnek az én édes feleségem keze alatt, a mikor kiházasítja, adja meg kinek-kinek pénzével, s ezüst marháival az övéket

Tehéncél marhák, juhok.

Az én édes feleségemnek tizenhat ökröt hagyok szántatni, azon kívül ökröt, tehenet a gyermekim együtt osszák, de a teheneket, anyjokkal együtt, a tizenhat ökrön kívül.

A juhokat feleségem, gyermekim együtt osszák.

Könyveimet, ha együtt eladhatják, az én édes feleségem apró gyermekim tartására hagyja.

Tulogd.

A tulogdi adót ötfelé osszák a jövő esztendő, Máriának 20 forint belőle, a kis leánya számára, azután a feleségem három hajadon leányával. Ha kiváltaná valaki, a mit érte adnának, azt ötfelé osszák, Máriával együtt.

Bogáti porció.

Azt az édes feleségem, s négy leányom egymás közt mind szántó földet, kaszálóját, tavát ötfelé osszák a házhelyekkel együtt, sorssal igazítsák el, hogy egymásra ne vessenek.

As enyedi ház.

Az enyedi ház szőlöstül, szántóföldestül az édes feleségemé, míg él, azután a leányaim egyaránt osszák.

A nagy-bányai ház.

Ha megépíthetném, vagy ha eladhatnák, a feleségem, s gyermekim között egyaránt oszoljon.

Mindenféle ház-közportékám, ruhám, fegyverem az édes feleségemé, a három ezüstös pálcával együtt; a három portai tükör a három hajadon leányimé, a mint nekik vettem.

A lovaimat is feleségemnek hagyom.

Ha mi ezeken kívül marad és lészen, akármilyen legyen az, az édes feleségem a nála levő hajadon leányival költse.

Vagyon állását illetőleg kellő tájékoztatást nyújt végrendelete, melynek némely pontjához még némi telvilágosító megjegyzést csatolunk.

Az ezüst marháknak egy részét még Magyarországon szatmári papsága alatt szerezte.

1658, június 25-én Kamuthi Katától, Serédi István özvegyétől, 8 ezüst-poharat vett meg örök áron 272 frton. És ismét tőle ugyanakkor június 27-én 100 frt. érő ezüst poharakat.

1659-ben Özvegy Balásházi Péterné, Balásházi Margit, tatárabságban volt fiának Balásházi Lászlónak kiváltására hét aranyos poharat eladta Tofeusnak 73 talléron. (Teleki-levéltári okmányok.)

1680-ban, a mint maga is említi, az ekklesia adott egy nagy kannát. Nem gyanusíthatni tehát azzal, hogy az ezüst-marhák a Gilányi-féle hagyományból kerültek volna kezébe, annyival kevésbé, minthogy özvegye azokat leltár szerint átadta az ekklesiának.

Könyveinek együttes eladását rendelte. Ugy történt-e, nem tudjuk. Cimjegyzékét lemásolta Técsi János Utrechtben 1697. jun. 24-én. Vajjon, nem elárúsítás végett küldötték volt-e fel oda a cimjegyzéket?

(Folytatása következik.)

Különfélék.

= E számunk utolsó levén e hónapban, felkérjük olvasóinkat, hogy januárban közölt következő pályacikkeink közül valamelyikre szavazatukat febr. 10-ig beküldeni sziveskedjenek:

1. Mult és jövő.
Kálvinisták Magyarországon.
3. Ha valaki megdob kövel
4. Töröljük le a legkeserűbb könnyet.
5. Hány óra?

== **Az egyetemes zsinat utolsó ülészakán** megválasztott küldöttség, folyó hó 25-én fogja tiszteletét tenni a király előtt s fejezi ki hálás köszönetét az utóbb hozott egyházi törvények szentesítéséért. A küldöttséget Kun Bertalan, püspök és Tisza Kálmán főgondnok aai. fogják vezetni. A küldöttséghez való csatlakozás végett, főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. egy pár napra Budapestre utazott.

== **A vallás- és közoktatásügyi miniszter** folyó hó 17-én benyújtotta az országgyűléshez a nem állami iskolákban működő tanárok nyugdíjazásáról szóló törvényjavaslatot s ez által, míg egyfelől egy régebben tett ígéretét váltotta be, másfelől az ország legmunkásabb, és a tiszteletre legméltóbb férfainak és a hozzájuk tartozók jövőendő ellátásáról gondoskodott. A javaslat kétségen kívül törvénnyé válik, s nekünk is lesz módunk, hogy bővebben, részletesen ismertessük.

== **Ref. tanárok Csákyhoz** A miskolci ref. gimnázium tanári kara Csáky Albin gróf minisztert a nem állami tanárok nyugdíjazásáról szóló törvényjavaslat betérjesztése alkalmával a következő telegrammal üdvözölte: »A miskolci ref. főgimnázium tanári kara mély tisztelettel és hálás szívvel üdvözli Nagyméltóságodat közoktatásügyünk jövőjé tekintetében korszakot alkotó nyugdíj-törvényjavaslata beadása alkalmából. Halmy Gyula, igazgató.«

== **Perezslényi János győri ev. ref. lelkész**, folyó hó 22-én, életének 63-ik, papságának 34-ik évében meghalt.

A dunántúli egyházkerület derék papi karának egyik derék, előkelő tagja volt. Ő alapította és sokáig szerkesztette a «Dunántúli Prot. Lap»-ot, és így a sajtó útján is törekedett szolgálmi egyházkerületének. Nyugodalma legyen csendes, emléke áldott!

== **Elmult a budapesti kath. nagy gyűlés** is. Álló vízbe dobott kő volt. Egy kis időre hullám-gyűrűket vert, aztán szépen elsimult. Ki beszél ma róla? Senki. Vagy tán az ultramontán «Magyar Állam». Figyelmet keltett, az bizonyos. Hogy ne keltene figyelmet egy darab közép-század megtestesítve? Sok-sok ezerezen gyűltek össze. Főurak, fényes dámák, plébanusok, és vezetésük alatt a vidékek népe. Az a nép, mely még ma sem látja át, hogyan élnek vissza tudatlanságával és a melyet fánátizálni könnyű, de felvilágosítani nem akarják és a mely tudatlanságában összeszoritott ököllel veti magát térdre, midőn Vaszary Kolozs, mint az ország első dignitariususa, megjelenik egy népgyűlés élén, és Császka, a kalocsai érsek, áldásra terjeszti ki karjait. És csak elgondolkozunk. Az ember ember marad örökre. Ezek ma is készek lennének, keresztes hadjáratokat indítani; a nép menne utánuk egy darabig, rombolva, pusztítva Krisztus nevében. Mennének, míg az ország romjain az igazság és a szeretet nemtője azt nem kiáltaná: «quos ego!» De nem. A vallásos fanatizmus ma már erkölcsi aberratio és mentől többször dokumentálják ezt, csak annál bizonyosabbá válik, hogy a vég kezdetén állanak. Dicsőség legyen istennek!

HIVATALOS RÉSZ.

69—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett kis-petri egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, és 330 forint fizetés, a hívek által természetben kiszolgáltatandó napszámokkal együtt. E fizetésből mintegy 110 forint készpénz, mely a hivataltól és tandíjakból gyűl be.

Pályázati határidő febr. 20. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1894. jan. 24. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

74—1894.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett sz.-ballai egyházközség kántortanítói állomására ezennel másodizben pályázat nyitattik.

Javadalom: száz véka búza, száz vedér must (vedre 80 krral fizettetik), 29 frt fa-pénz. Minden apos tanköteles után 70—80 véka szemes tengeri, 17 frt 50 kr; tandíj 20—30 ismétlő tanköteles után, 10 frt; egy 800 négyszögöl kaszálónak harmada; 400 négyszögöl szántóföld; az az iskola-kert 1200 négyszögöl, veteményese egészen; a gyümölcsstermésnek fele. Egyházhatósággal becsült érték, 321 frt. osztr. érték. Ezen kívül, stóla, minden temetésért 50 kr. Két szobából, konyhából, kamarából álló jó lakás, gazdasági épületekkel.

Pályázati határnap február 28. Folyamodványok nt. Viski Pál esperes aához küldendők, Zoványra.

Kolozsvártt, 1894. január 24. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

46—1894.

FELHÍVÁS.

Alóírt, hivatalosan, és atyafiságos szeretettel kérem fel paptársaimat, az alább irtak sürgős és pontos teljesítésére.

1. Egyházaikkal a mult évi országos reform. egyházi közalap-hátrálékaikat fizetessék be, t. Kakasi Márton pénztáros urhoz, és a folyó évi bevallási ivateket is küldjék be folyó hó végéig.

2. Az esketett párok utáni 40 krajcárokat, s egyáltalában egyházkerületi és egyházmegyei hátrálék-tartozásaikat, a pénztáros úr által megküldött kimutatás szerint, küldjék be a pénztárhoz.

3. Miután több egyházból még nem terjesztett be a folyó évi költség-előirányzat, e hó végéig okvetetlenül küldjék be a számvevő urhoz, mivel az év végén nincs értelme költség-előirányzatot hitelesíteni. És végre,

4. Felkérem mindazokat, a kik a mult év folyamán esperesi átkezelés útján pénzt kaptak, vagy kellett volna kapniok, ha valami kételyük, vagy aggodalmuk van, jelentkezzenek nálam, mert e hó végéig szívesen szolgállok felvilágosítással, elszámossal; de, évek mulva nem.

A küküllői ev. ref. egyházm. esperesi hivatalától.
V.-Gálfalva, 1894. jan. 16. *Kovács Elek,*
evang. ref. esperes.

37—1894 HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Mező-szengyeli lakos, unitária vallásu Kovács Ottilia, férjét, ugyancsak m.-szengyeli ev. ref. vallásu Szász Györgyöt, ki őt ezelőtt három évvel hűtlenül elhagyta, s azóta sem tartózkodási helye, sem életben léte felől nincs tudomása, ezennel hirdetményesen idézteti, hogy hat hónap lefolyása alatt jelenjék meg a küküllői ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke előtt, mert akár megjelenik, akár nem: válóperét megindítja, és le fogja jártni.

A küküllői ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.
V.-Gálfalván, 1894. január 16. *Kovács Elek,*
ev. ref. esperes.

30—1894. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

M.-péterlaci lakos, ev. ref. vallásu Boros Zsuzsánna, férjét, ugyancsak ev. ref. vallásu abafái Kelemen Józsefet, ki őt ezelőtt négy évvel hűtlenül elhagyta, s azóta sem tartózkodási helye, sem életben léte felől tudomása nincs: ezennel hirdetményesen idézteti a görgényi ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé oly kijelentéssel, hogy akár megjelenik, akár nem, mátol számítandó hat hónap után, válóperét ellene, mint hűtlen elhagyó ellen, megkezdi, és le fogja jártni.

A görgényi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától.
Magyarón, 1894. január 16-án. *Lénárt József,*
ev. ref. esperes

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.